

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Haveselskaber i Kolding 1910-1960

Af Kim Furdal

Kolding Stadsarkiv 1992

Haveselskaber i Kolding 1910-1960

Af Kim Furdal

Kolding Stadsarkiv 1992

Haveselskaber i Kolding 1910-1960
Af Kim Furdal
Udgivet af Kolding Stadsarkiv
Sats og tryk: Jørn Thomsen Offset A/S, Kolding

ISBN 87-88966-09-7

*Forsidebilledet: Haderslevvej med haveselskaberne Solvang og Iowa midt i 1930'rne.
Det lille billede: Sammenkomst ved H.P. Hansens havehus på Carl Plougs Vej.*

Forord

Med støtte fra Kolding Kommunes Beskæftigelsesudvalg påbegyndte Kolding Stadsarkiv i 1989 en undersøgelse af haveselskabernes historie i Kolding. Formålet var at kortlægge, hvor mange haveselskaber, der havde været i Kolding, hvor de lå, og hvornår de blev bebygget.

Haveselskaberne har haft en afgørende indflydelse på byudviklingen i Kolding Kommune. Denne særlige måde at organisere køb af jord – kombineret med muligheden for at opnå statslån til boligbyggeriet – gjorde det muligt for samfundsgrupper, der ellers ikke ville have haft råd til det, at erhverve eget hus med have.

Projektleder, cand.mag. Kim Furdal har gennemgået et meget stort kildemateriale for at kortlægge de tidligere haveselskabsområder og deres sociale sammensætning, hvilket denne bog viser. Stadsarkivet havde håbet, at der inden for projektperioden eller senere ville have været tid til at interviewe tidligere og nuværende beboere i haveselskaberne, men da det ikke har vist sig muligt, har vi valgt at udgive bogen nu i håb om, at den vil inspirere de, der har boet i haveselskaber til erindringskrivning eller studiekredsarbejde om livet i haveselskaberne – da jorden blev bearbejdet, haven anlagt, det lille træhus bygget og endelig det rigtige hus. I dag ser det hele så velfriseret ud, men processen fremimod det har været hårdt arbejde og drivkraften glæden ved at kunne få sit eget.

Kolding Stadsarkiv i december 1992.

Birgitte Dedenroth-Schou

Indholdsfortegnelse

Indledning	7
Boligspekulation, boligselskaber og byggeforeninger	8
Haveselskaberne	9
Haveselskabernes organisationsform	9
Haveselskaberne i Kolding	9
Haveselskabernes beliggenhed	14
Haveselskabernes medlemmer	17
Et eksempel: Haveselskabet Sønder Vang	20
Statslånsbusene	22
Kommunale initiativer under og efter besættelsen	23
Statslån til boligbyggeri	23
Ansøgninger til statslån	24
De første entreprenører	25
Husene	26
Husnavne	26
Bygningstegninger	27
Bedre Byggeskik, den lille mands arkitekt	28
Funktionalismen og den danske bungalow	30
Statslånsbyggeriet og arkitekterne	31
Carl Plougs Vej – det anonyme hus 1920-60	32
Afrunding	33
Fortegnelse over haveselskaber i Kolding	35
Kort over haveselskaberne	65
Litteraturfortegnelse	72
Register til gadenavne	73

Indledning

De fleste forbinder lokalhistorie med historien om egnens gårde i stavnsbåndstiden, skolen, kirken, sognerådet osv. Kun de færreste tænker over, at det også kan være historien om det sted, hvor vi selv bor. Denne bog er et forsøg på at skrive historien om en græsrodsbevægelse, nemlig haveselskabsbevægelsen, der i perioden fra 1910 til 1960 havde stor betydning for Koldings byudvikling, og for hvordan vi bor i dag.

Mens historikerne omkring århundredskiftet flittigt skrev om købstædernes gamle bykerner, sled arbejderne på de bare marker i købstædernes udkanter for at skabe sig en ny og bedre tilværelse. Det var ikke et arbejde, der satte de store spor i byrådets forhandlingsprotokoller. Sporene findes i tingbøgerne, det efterladte kildemateriale fra haveselskaberne og byggetilladelserne, hvis der i det hele taget forelå skriftlige byggetilladelser. Endelig må det ikke glemmes, at kvartererne og deres bebyggelse i sig selv er et vidnesbyrd om dette arbejde. Alene en spadseretur kan fortælle meget, hvis man forstår at tolke sporene.

Inden for de senere år er der imidlertid skrevet en del bøger om forstæderne til en række af landets byer. Københavns Amtsmuseumsråd har iværksat et projekt til studie af forstæderne til København. Bøgerne »Vest-

egnen - fra gartneriland til forstad« (1986) og »Nordvestegnen - fra bondeland til bylandskab« (1987) er de foreløbige resultater af dette projekt. Endvidere bør nævnes Peter Dragsbos bog, »Forstæderne i Esbjerg 1900-1969« (1988) og Johannes Møllgaard: »Byens sociale geografi. Studier af Viborg« (1984) om forstæderne til Esbjerg og Viborg.

Når man beskæftiger sig med forstædernes historie, er det beskrivelsen af kvarterer og bebyggelsestyper ikke de enkelte huse, der i første række har interesse. Generelt kan man sige, at fire forhold har haft afgørende betydning for byudviklingen ikke alene i Kolding, men i hele landet.

- Fremkomsten af haveselskaber fra ca. 1910 til 1960
- Bevilling af statslån til boligbyggeri fra 1938 til 1958
- Typehusbyggeriet efter 1960
- Det sociale boligbyggeri efter 1916

Alle var et udtryk for forsøg på at nedbringe omkostningerne ved at skaffe gode og sunde boliger.

Haveselskaberne var en vellykket græsrodsbevægelse, som ved oprettelse af foreninger gjorde det muligt for en befolkningsgruppe, der ikke tidligere havde haft råd til at få egen bolig.

Luftfoto af Kolding set fra syd oktober 1948. I forgrunden ses haveselskaberne Carl Ploug og Solvang. Til venstre de hvide huse ved Stejlbjergvej opført af Kolding Kommune omkring 1920.

De billige statslånhuse var derimod et lovgiverinitiativ for at sætte gang i boligbyggeriet, hvilket fik særlig betydning efter 2. verdenskrig.

I 1960'erne blev det muligt takket være »typehuset«, og den teknologiske udvikling inden for byggebranchen at nedbringe byggeomkostningerne. Den teknologiske udvikling var kapitalkrævende, og derfor gled boligbyggeriet over til enkelte entreprenører, der stod for hele byggeriet lige fra udstykningen af et større areal til salg af de enkelte typehuse.

Endelig har staten og kommunerne siden første verdenskrig via forskellige støtteordninger til privat og offentlig byggeri søgt at skaffe boliger til ubemidlede. I denne bog har jeg især undersøgt de to første fænomener, som er nøje forbundet med hinanden.

Boligspekulation, boligselskaber og byggeforeninger

Indledningsvis kan der være grund til at skelne mellem de forskellige typer af selskaber og foreninger, der indtil 60'ernes parcelhusbyggeri har haft til formål at realisere de mindrebemidlede drøm om eget hus.

Fra midten af 1700-tallet havde Danmark som den øvrige del af Europa en befolkningstilvækst, som skabte en stadigt voksende gruppe, der ikke selv var i stand til at erhverve egen bolig. I sidste halvdel af 1800-tallet oplevede købstæderne og ikke mindst København en ekspansion, der sprængte rammerne i de gamle bykerner. I Kolding voksede befolkningstallet fra 1672 indbyggere i 1801 til 7141 i 1880 og 14219 i 1911. Det var en udvikling, der opmuntrede til spekulationsbyggeri i Kolding, bl.a. Konsul Graus Gade- og Låsbygadekvarteret, der bebyggedes i anden halvdel af 1800-tallet.

Velstående borgere søgte at råde bod på boligproblemerne ved at oprette filantropiske boligselskaber efter udenlandsk forbillede. I Danmark er de mest kendte Lægeforeningens boliger fra 1854 bygget efter koleraepidemien i København 1853 og De Classenske Boliger ved Godthåbsvej på Frederiksberg opført i perioden 1866-1880. Målet med disse boliger var at skabe sunde og billige boliger for den ubemidlede del af befolkningen. Stifterne, bl.a. læger og præster, havde dog samtidig det opdragende perspektiv for øje, hvilket indskrifter som »Gid Herrens Frygt og Christne Tro på Godthåb ret må bygge og bo« vidner om.

Sideløbende med opførelsen af spekulationsbyggeriet og det filantropiske boligbyggeri begyndte den bedrestillede del af arbejderklassen selv at løse deres boligproblem. I slutningen af 1800-tallet opstod en række »byggeforeninger« med det formål at bygge gode og sunde boliger for foreningernes medlemmer. Foreningerne blev organiseret på andelsbasis, hvor hvert medlem betalte et lille ugentlig kontingent. Efter et halvt års medlemsskab opnåede medlemmerne ret til at deltage i lodtrækningen om lejligheder i de ejendomme,

foreningen opførte. Såfremt et medlem ved lodtrækningen fik tildelt en lejlighed, skulle vedkommende betale en fast boligafgift, indtil huset var betalt. For at billiggøre husene blev de ofte opført på de billigste grunde i byens udkant efter en fælles tegning. Husene blev ofte opført i de for tiden omkring århundredskiftet populære dobbelthuse med hvidpudsede mure, manzardtag i rød tegl, småsprossede vinduer og en lille havelod til hver enkelt lejlighed. For at lette finansieringen rummede husene ofte en lille udlejningslejlighed eller en butik. Et godt eksempel på denne hustype er de kommunale huse på Stejlbjergvej.

I 1887 kom den første boliglov, der gav statsstøtte til opførelse af arbejderboliger, men det var først den forbedrede boligstøttelov i 1898, der satte skub i oprettelsen af disse byggeforeninger. Byggeforeningerne fik især stor betydning i København. I Kolding stiftedes Kolding Arbejderforenings Byggeforening den 17. september 1876. Allerede to år efter byggede foreningen de 3 første arbejderboliger i Søgade, som ved lodtrækning tilfaldt henholdsvis en arbejdsmand, en slagter og en redaktør. I 1926 kunne den lille forening fejre sit 50 års jubilæum med opførelsen af hus nr. 39 og 40 på Volkertsvej. På grund af de skærpede krav til omfanget af boligbyggeriet blev de to huse de sidste, foreningen selv byggede.

Fra socialistisk side blev det kritiseret, at selskaberne ved at overdrage husene til medlemmerne skabte en gruppe af småkapitalister, der kunne spekulere i værdistigningerne. I en tale ved Boligkongressen i 1917 kom formanden for Dansk Haveboligforening, F. C. Boldsen, ind på dette problem:

Byggeforeningerne bliver på denne Maade ikke den billige Boligreserve for ubemidlede Klasser, som de skulle være, men bliver det værste, som de overhovedet kan blive, nemlig det forholdsvis allermest hid-sige Led i Huslejstigningen, idet som bekendt smaa Kapitalister altid er mere ivrige efter at realisere en øjeblikkelig Avance end de større.

Haveselskaberne

Som en reaktion på denne udvikling opstod der i begyndelsen af århundredskiftet en række »haveboligforeninger«, hvis formål var at skaffe medlemmerne gode og sunde boliger, uden at det samtidig blev muligt for ejerne at spekulere i grundværdistigningerne. I 1909 blev »Dansk Haveboligforening« dannet. Den skulle fremme haveboligsagen, og i 1911 blev den første haveboligforening, Grøndalsvænge, i København oprettet. For at forhindre spekulation blev jorden købt af Københavns Kommune, der lod hele købesummen indestå i bebyggelsen mod at få tilbagekøbsret til grunden de første 200 år for den oprindelige købesum samt bygningernes værdi. Dermed sikrede kommunen sig hele grundværdistigningen, mens foreningen stod som ejer af jorden og bygningerne. Foreningens medlemmer fik derimod kun brugsretten til lejlighederne.

I Kolding blev disse synspunkter bl.a. anført af den senere borgmester, redaktør af Kolding Socialdemokrat Knud Hansen under debatten i Kolding Byråd om opførelsen af de første kommunale boliger i 1916/17. Sikringen af boliger til ubemidlede var for Socialdemokratiet i Kolding et samfundsanliggende, der ikke kunne overlades til privat spekulation. En lignende indstilling lå givet bag et anonymt angreb i Kolding Socialdemokrat den 18. februar 1918 mod Haveselskabet Fjordglimts planer om kloakering og bebyggelse af haveselskaberens jorder:

Er det ikke en vild idé at lave Selskabet om fra et Haveselskab, hvor Medlemmerne har befundet sig vel, til et Byggeselskab, hvor alt bliver Spekulation, og hvor ingen kan se, hvad Fremtiden vil bringe på Plads, hvor der hverken er Vand eller Gas. Slå koldt vand i Blodet, inden det er for sent – at blive ved Jorden det tjener os bedst.

Få år senere ændrede Socialdemokratiet i Kolding imidlertid holdning og accepterede, at husene i haveselskaberne blev personlig ejendom. Kolding Socialdemokrat, der nøje fulgte med i haveselskabssagen, kunne den 14. november 1923 konstatere en kraftig vækst i antallet af haveselskaber og noterede i denne forbindelse bevægelsens betydning for samfundet og den enkelte havedyrker:

Det kan således med rette siges, at Bevægelsen har haft vind i Sejlene. Vi hilser dette Resultat med Glæde, idet vi nærer Forvisning om, at Kolonihavesagen er en god og sund Bevægelse, som vil være af stor Betydning, saavel for den enkelte Havedyrker som for Samfundet som Helhed. Kolonihavesagens kulturelle, æstetiske og økonomiske Goder er uomtvistelige. Med hensyn til Ernæringsforholdene i de små Hjem spiller Haven en Rolle med dens Frugter, Urter og Grøntsager, den æstetiske Sans vækkes ved Dyrkningen af Blomster, og for Børnene kan vel næppe tænkes bedre og sundere Tumbleplads end Haven. For Arbejdere, som til daglig finder deres Beskæftigelse indenfor fire Vægge, kan Fritiden heller ikke anvendes på en bedre og sundere Maade, end ved arbejdet i Haven. For den sundhedsmæssige Side af Sagen har også vore Lægeautoriteter et aabent øje.

Hvad angik ejendomsretten, var de fleste sikkert enige med den mangeårige formand for Kolonihaveforbundet i Kolding, Peter Mailand, der ved sin afgang i 1944 understregede betydningen af den personlige ejendomsret:

Inden for Kolonihaveforbundet er vi enige i den Opfattelse, at det, der bygges på Kolonihavejord, skal være personlig Ejendom, og det opnaaes jo ikke med Andelshuse.

Haveselskabernes organisationsform

Medlemmerne ønskede fod under eget bord, de ville have den personlige ejendomsret og den medfølgende dispositionsfrihed. Derimod kunne de godt bruge haveboligselskabernes organisationsform til at finansiere erhvervelsen af egen jordlod. Haveselskaberne blev organiseret som økonomiske foreninger, der skulle stå for køb og finansiering af et passende stort jordstykke samt udparcelleringen af jorden i lodder til foreningens medlemmer.

Haveselskaberne opstod i reglen ved, at en eller flere personer annoncerede i Kolding Socialdemokrat efter andre, der ville være med i dannelsen af et haveselskab. Forinden havde initiativtagerne fået tilbudt et stykke jord enten af en gårdmand, hans enke eller en mellemhandler, der havde opkøbt jorden med henblik på videre salg. Disse mellemhandlere var i reglen folk, der i kraft af deres arbejde, f.eks. heste- eller kreaturhandlere, på forhånd kendte gårdmændene omkring Kolding. Som eksempel kan nævnes kreaturhandler J. L. Hansen, der oprådte som mellemhandler ved oprettelsen af haveselskaberne Ravnsbjerg og Kongevang.

Det var haveselskabet, der stod som køber af jorden. Medlemmerne var forpligtigede til hver uge at betale et fast afdrag efter deres økonomiske formåen, hvilket i reglen skete over 5, højst 10 år. Efter det fastsatte årsmål, og når jorden var betalt, fik den pågældende overdraget skødet på jorden til privat ejendom. Inden da måtte det enkelte medlem søge foreningens tilladelse, hvis han ikke længere ønskede eller havde mulighed for at beholde jorden. Boligbyggeriet var i modsætning til byggeforeningerne en privatsag, der ikke berørte haveselskaberne. Man kan hævde, at erhvervelsen af jord foregik på andelsbasis, mens evt. husbyggeri var en privatsag. Mange af selskaberne havde dog servitutter, der lagde faste rammer for byggeriets udseende. Haveselskabet Iowa betingede sig således i skøderne, at bygningerne skulle holdes i villastil på ikke over 2 etager og forbød endvidere virksomheder, der medførte røg-, støj- og lugtgener. Villaerne skulle holde en byggelinie på 6 alen fra vejen, hverken mere eller mindre. Der var langt fra disse servitutter til havebyideens engelske pioner, arkitekten Ebenezer Howards ideer om selvstændige forstæder som en blanding af hjem og arbejde.

Haveselskaberne i Kolding

Haveselskabernes betydning for Kolding kan næppe undervurderes. Hovedparten af de private udstykninger i Kolding i perioden 1910 til 1960 blev finansieret ved

oprettelsen af haveselskaber. I alt blev der oprettet 55 selskaber fra det første, Søndervang, i 1911 til det sidste, Thorshøj, i 1959. Heraf kom de to på tvangsauktion, mens det sidste blev annulleret, og grunden solgt til Kolding Kommune, formentlig fordi Kolding Kommune på dette tidspunkt havde planlagt en vestringsvej igennem området.

*Tabel 1. Haveselskaberne i kronologisk orden.
(Numrene henviser til redegørelsen for de enkelte haveselskaber s. 37)*

<i>Nr. jorden</i>	<i>Dato for køb af</i>	<i>Navn</i>	<i>Sælger eller mellemhandler</i>
1.	21.12.1911	Søndervang	Hestehandler L. Busk
2.	26.06.1912	Fjordglimt	Hestehandler Ole Olsen
3.	10.02.1916	Højvang	Gårdejer Chr. Schou
52.	1916-1929	Carl Ploug	Tømrermester Jens Sørensen
4.	16.01.1919	Ravnsbjerg	Kreaturhandler J.L. Hansen
5.	28.01.1919	Solvang	Gårdmand N.P. Jensen Tømrermester J. Lykke
6.	09.04.1919	Nordhøj	Møller N. Madsen
7.	18.11.1919	Fjordvang	Gårdejer Søren C. Boesen
8.	30.12.1919	Iowa	Sognefoged Hans J. Jensen og slagtermester J. Bertelsen
9.	13.04.1920	Låsbytoft	Enke Olga E. Grau
10.	04.05.1920	Gimle	Slagtermester P.N. Jochumsen og malermester P.N. Møller
11.	04.05.1920	Vesterlykke	Slagtermester P.N. Jochumsen og malermester J. Bertelsen
12.	24.08.1920	Frem	Enke Charlotte Schou
13.	14.11.1922	Fremtiden	Købmand Rasmus Malling Schmidt, politibetjent Christen L. Rasmussen og detailhandler Niels Boysen Blom
14.	02.04.1923	Belvedere	Proprietær C.H. Wind
15.	06.11.1923	Nørrevang	Hestehandlerne Hans og Knud Kring
51.	1924-1926	Munkenborg	Enke Karen Søndergaard
16.	02.09.1924	Lykkebo	Hestehandler L.F. Busk
58.	1926-1928	Brunebæk	Gårdejer C. Boesen
47.	1926-1931	Brændkjær	Proprietær Ingvar Hansen
17.	30.03.1926	Havelykke	Margrethe Pouline Vyff
18.	20.07.1926	Munkehaven	(17.04.1929 på tvangsauktion)
49.	1927-1931	Højlykke	Gårdejer Søren C. Boesen
19.	06.03.1928	Østerlykke	Tømrermester P.J. Johansen
20.	05.12.1929	Bakken	Enke Jensine K. Bertelsen og gårdejer Søren C. Boesen
21.	30.01.1933	Brændkjær Udsigt	Proprietær Ingvar Hansen
46.	1939-1945	Brændkjærhøj	Enke Ane Hansen
22.	17.07.1941	Elmelykke	Ove Jepsen Petersen
23.	05.08.1941	Egelykke	Disponent K.L. Kristiansen
24.	05.08.1941	Lykkevang	Disponent K.L. Kristiansen
25.	28.08.1941	Bøgelykke	Gårdejer Hans Nissen Beck
26.	07.11.1941	Søndermarken	Gårdejer H.C.J. Hjorth
27.	05.12.1941	Kongevang	Kreaturhandler J.L. Hansen
28.	23.06.1942	Skovly	Sagfører Hans P. Petersen
29.	16.02.1943	Danevirke	Fru A.S.M. Hansen
53.	06.04.1943	Fjordlykke	M. M. Petersen
30.	27.09.1943	Lykkehøj	Slagtermester N.J. Kloster og slagtermester C. Petersen
50.	09.10.1943	Mosevang	Slagtermester N.J. Kloster og slagtermester C. Petersen
31.	22.10.1943	Klostervang	Slagtermester N.J. Kloster og slagtermester C. Petersen
32.	26.10.1943	Danevang	Rentier C. V. Møller
33.	31.01.1944	Drachmanns Eje	Gartner Ejner Iversen
34.	25.07.1946	Solhøj	Gartner F.C. Christensen
45.	06.11.1947	Dyrehavebo	Slagtermester P. Jochumsen
35.	25.10.1948	Bellahøj	Enke Karin Magdalene Yde
36.	16.11.1948	Flora	Kreaturhandler H.C. Petersen
37.	30.03.1950	Enigheden	Proprietær K.J. Lind Nissen
38.	06.12.1950	Sønderhøj	Gårdejer Ove J. Pedersen
39.	15.03.1951	Thorbjerg	Tømrermester P.J. Johansen, fru Inger Hjorth og A/S Kolding ny Betonvarefabrik
40.	03.09.1952	Thordal	Gårdmand Henry Refslund og fru Inger Hjorth
41.	06.10.1952	Hjortsminde	Fru Inger Hjorth
42.	19.02.1953	Marienlyst	Fru Mette Kathrine Lind
43.	12.10.1953	Seesthus	(16.12.1953 annulleret) Fru Mette Kathrine Lind
54.	28.12.1954	Hånd i Hånd	(09.11.1955 på tvangsauktion)
44.	30.07.1954	Galgehøj	Gartner F.C. Christensen
55.	09.09.1959	Thorshøj	Fru Inger Hjorth

Kilder:

Realregistre til skøde- og panteprotokoller samt tingbøger. Siden dette manuskript blev udarbejdet, har Mogens Hansen venligst gjort opmærksom på endnu et haveselskab Ringen ved det yderste af Sdr. Ringvej.

Et hus er et langvarigt forbrugsgode, der skal forrentes over en lang årrække. De økonomiske konjunkturer får derfor en afgørende indflydelse på boligbyggeriet. Det kan derfor heller ikke overraske, at oprettelsen af haveselskaberne afspejler de økonomiske konjunkturer, boligmanglen og forsyningsproblemerne under de to verdenskrige. I 1911 blev det første haveselskab Sønder Vang oprettet, i 1912 Fjordglimt og i 1916 Højvang, men først efter første verdenskrig kom der for alvor gang i bevægelsen. Krigen førte til voldsomt stigende byggeomkostninger som følge af materialemanglen. Boligbyggeriet gik i 1916 fuldstændigt i stå og følgen var bolignød. På landsplan blev der konstateret 632 husvilde familier i 1916, og i Kolding kunne det nyoprettede boligudvalg konstatere 30 boligløse familier. I 1918 var 146 familier uden bolig. Bolignøden medførte, at Kolding Kommune som en af landets første kommuner opførte kommunale udlejningsejendomme trods modstand fra Venstre, Konservative og de Radikale. Dette byggeri dækkede dog ikke behovet, og i 1918 var problemet så stort, at formanden for det nyoprettede boligudvalg, murermester og venstremand A. Andersen trods sin skarpe modstand mod kommunalt boligbyggeri under et byrådsmøde udbrød: »Vi har aldrig stået værre!«.

Tabel 2. Boligbyggeriet i Kolding 1912-1926.

År	Nyopførte huse	Antal lejligheder
1912	28	75
1913	23	78
1914	19	78
1915	6	21
1916	8	21
1917	20	82
1918	26	77
1919	29	64
1920	17	86
1921	29	96
1922	17	54
1923	31	63
1924	11	22
1925	12	24
1926	23	48

Kilder:

Bygningsinspektørens beretninger samt Borgmesterkontorets arkiv.

Samtidig med opførelsen af de kommunale boliger var der andre, som selv søgte at løse boligproblemet. 11 nye haveselskaber blev oprettet 1919-1920. De små havelodder kunne tillige afbøde virkningerne af dyrtiden og de sparsomme forsyninger under krigen. Et stort problem var især kartoffelmanglen i 1918.

I 1930'erne var der vækst i boligbyggeriet i Kolding i modsætning til, hvad der var tilfældet i mange andre byer. Det var beboerne i haveselskaberne, der nu begyndte at bygge efter, at de havde betalt deres grunde.

Tabel 3. Boligbyggeriet i Kolding 1927-1940.

År	Nyopførte huse	Antal lejligheder
1927	25	37
1928	21	35
1929	44	95
1930	54	86
1931	75	131
1932	35	82
1933	64	124
1934	97	226
1935	83	191
1936	49	148
1937	47	159
1938	65	177
1939	77	224
1940	37	224

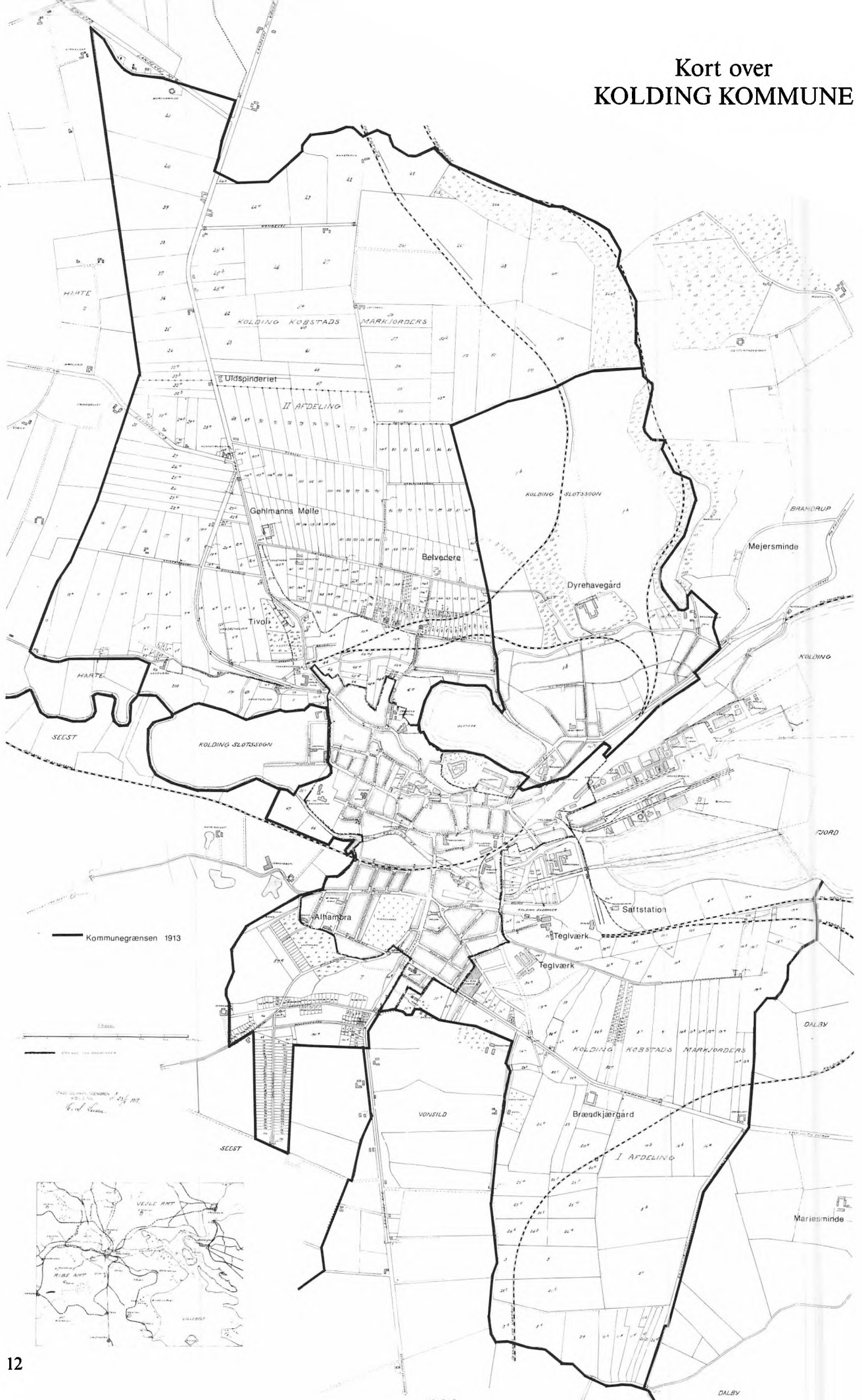
Kilder:

Bygningsinspektørens beretninger samt Borgmesterkontorets arkiv.

Sammenkomst foran H.P. Hansens havehus på Carl Plougs Vej.

Kort over KOLDING KOMMUNE

Matrikelkort over Kolding Kommune 1917.

De optrukne linier viser kommunegrænserne efter indlemmelserne af områder fra de tilstødende sognekommuner i 1913. Kortet giver dermed et godt billede af Koldings topografi under 1. verdenskrig, før oprettelsen af haveselskaberne tog fart.

Kortet er udarbejdet af Kolding Kommune, hvorfor oplysningerne om bebyggelsen uden for købstadgrænsen kun er sparsomme. Således er haveselskaberne Solvang og Ravnsbjerg i Vonsild Sognekommune ikke indtegnet. På kortet er påtegnet de store gårde i Koldings udkant, som senere er udstykket. I den nordlige del gårdene Mejersminde og Dyrehavegaard. I syd købte Kolding Kommune i 1944 Brændkjærgaard og Mariesminde med henblik på en senere udstykning af jorden. I 1946 blev en del af gårdens jord solgt til Arbejdernes Andels-Boligforening, som i perioden indtil 1951 opførte 161 lejligheder ved det nuværende Frederik 7 Vej. I 1954 blev en del af Mejersmindes jorder solgt til Lejerbo, og i 1960 blev den resterende del udstykket og solgt.

Dyrehavegaard er et eksempel på en gård, som Kolding Kommune erhvervede i 1914 for at undgå bebyggelse. Gården lå i Kolding Landsogn og købet skulle først og fremmest forhindre en skatteflugt fra Kolding Købstad. Med indlemmelsen af landsognet i Kolding Købstad i 1930 forsvandt den oprindelige begrundelse for købet. Trods dette kom udstykningen af området først relativt sent igang. I 1950 opførte kommunen en række finske træhuse, og i perioden 1968-1975 flyttede Kolding Sygehus ud på Dyrehavegaards jord.

Ved Vejlevej overfor det nuværende Gasa lå »Uldspinderiet«. Det tidligere uldspinderi, der blev købt af Kolding Kommune i 1917, var oprindeligt tænkt som en midlertidig løsning af den katastrofale boligmangel under 1. verdenskrig. Bygningen kom imidlertid til at spille en vigtig rolle som husvildebolig i knap 50 år, indtil den i begyndelsen af 1960'erne blev nedlagt.

Mange navne på haveselskaber fra disse år afspejlede en idealisme og en tro på fremtiden hos selskabernes medlemmer, som f.eks. Østerlykke, Havelykke, Lykkebo, Fremtiden og Frem. Andre som Sønder Vang, Fjordglimt, Højvang, Fjordvang, Bakken og Nørrevang fortalte om stedets beliggenhed og naturoplevelsen. Navnene spillede en vigtig rolle for beboerne. Da Kolding Kommune i forbindelse med den store gadenavnerevision i 1935 foreslog navnet Fjordvang erstattet med gadenavnet »Valmuevej«, modtog udvalget en skarp protestskrivelse fra haveselskabet Fjordvang med følgende ordlyd:

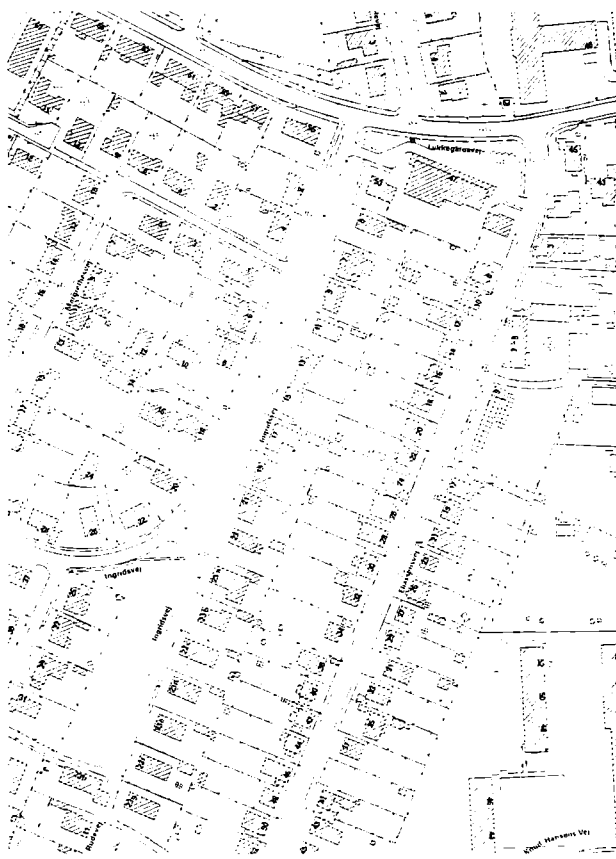
Valmuevej! En mindelse om Spaniolernes Hærgen i vort Fædreland, en Mindelse om Branden på Koldinghus. Valmuen! En prangende, hurtigt faldende, hurtigt døende Blomst, hvoraf der udvindes en af de farligste Gifte. Fjordvang! Et smukt Navn, hvis første Stavelse bringer i Tanken vor Skønne Fjord, vi elsker vort Fædreland, vi elsker Fjordvang, og intet Navn kan bedre betegne den Plet, vi i saa mange Aar har hæget om.

Det blev 2. verdenskrig og de deraf følgende forsyningsvanskeligheder, der for anden gang satte et vold-

somt skub i haveselskabsbevægelsen. I alt blev der oprettet 15 nye selskaber under 2. verdenskrig, hvilket udgør lidt over 1/4 af det samlede antal haveselskaber i Kolding. Egelykke, Bøgelykke, Lykkevang og Lykkehøj er fra denne tid. Krigen satte sine spor med nationalt betonedede navne som Kongevang, Danevirke, Danevang og Drachmanns Eje.

Krigsafslutningen overflødiggjorde ikke haveselskaberne. Efterkrigstiden led stadig af forsyningsproble-

Starten på det hele. Indtil området blev bebygget, var det eneste, der ragede op over jorden, de små haveskure til haveredskaber og lidt ly i regnvejr. På Eliassensvej kan man i en række af baghaverne stadig se disse gamle havehuse længst tilbage på grunden. På billedet er det havehuset på Eliassensvej 40.

Haderslevvej med haveselskaberne Solvang og Iowa til venstre i billedet. Øverst til højre ses Kristkirken. Medlemmerne af haveselskaberne byggede, når der var penge, oftest når grunden var betalt. På billedet kan man se, hvorledes enkelte af grundene er bebygget med Bedre Byggeskiks huse, mens andre grunde står ubebyggede. Billedet er formentlig taget sidst i 30'erne.

mer og rationeringer. Samtidig havde krigen forvandlet et boligoverskud før krigen til et boligunderskud efter krigen. Da regeringen i 1946 vedtog en lov om statslån til mindrebemidlede familier, som ønskede at opføre eget hus, var der kommet endnu en tilskyndelse til at oprette haveselskaber. Resultatet blev oprettelsen af 11 nye haveselskaber efter krigen, men da staten afskaffede de lavt forrentede lån til privat boligbyggeri i 1958, blev der sat en effektiv stopper for nyoprettelserne.

Haveselskabernes beliggenhed

Haveselskabernes placering må ses i lyset af Kolding Købstads vanskelige økonomiske situation p.g.a. befolkningstilvæksten og forskellen i de kommunale skatter mellem købstaden og de omliggende sognekommuner, der havde en lavere skatteprocent. Byudviklingen kom derfor indtil 1930 til at foregå i de dele af Dalby og Vonsild sognekommuner, der grænsede op til Kolding. Her blev hovedparten af de ældste haveselskaber placeret. Et konsortium købte i 1913 gården Bellevue, der lå

i Seest Sognekommune for at udstykke den til villabebyggelse. Det omfattede et 39 ha stort areal omkring Læssøgade, Bellevuegade, Lykkegaardsvej og Carl Plougs Vej. Projektet krævede, at husene fik de nødvendige købstadsgoder i form af vand, gas og lys. Kolding Byråd forlangte til gengæld, at området blev indlemmet i Kolding Købstad og på trods af, at Seest Sogneråd sagde nej, blev området indlemmet i Kolding Kommune den 24. juli 1913. Samtidig blev haveselskabet Carl Ploug indlemmet i Kolding.

Indlemmelsen i 1913 og Kolding Kommunes køb af Dyreha-vegaard i Kolding Landsogn i 1914 kunne kun midlertidigt løse Koldings problem. For at afhjælpe de sociale følger af den voksende arbejdsløshed og dyrtiden under 1. verdenskrig førte Kolding Købstad en aktiv og ekspansiv økonomisk politik. Kommunen satte en række store anlægsarbejder i gang, udbygningen af havnen, anlæggelsen af Buen, opførelse af Domhuset, ombygningen af rådhuset, udvidelsen af sygehuset, køb af Jens Holms eksportstalde m.m. På boligområdet opførte kommunen, som en af de første kommuner i landet, boliger til de boligløse, det nuværende Stejlbjergkvarter og Toppen. Det var fremsynede projekter, men

de kostede kommunekassen dyrt. Udgifterne til anlægsarbejderne og boligbyggeriet måtte i overvejende grad finansieres via lån. I 1914 var kommunens gæld på 2.250.435 kr., mens den i 1922 var vokset til 16.757.076 kr. For kommunens borgere betød den ekspansive politik stigende kommunale skatter. Resultatet blev en massiv skatteflugt i disse år. Kulminationen kom, da kommunen i 1922 foruden en forhøjelse af kommuneskatten til 17,3% måtte udskrive 4 måneders ekstraskat.

De store skatteforskelle mellem købstad og sognekommuner medførte, at haveselskaberne valgte at købe deres jord lige uden for Kolding Kommune i Dalby, Vonsild og Seest, hvor de kunne slippe med 3-4% i skat. Placeringen af Ravnsbjerg, Solvang, Iowa, Gimle, Vesterlykke, Frem, Belvedere, Lykkebo, Havelykke og Østerlykke skyldtes således den langt lavere kommuneskat i disse sognekommuner. Solvang og Iowas beliggenhed mellem Haderslevvej og Carl Plougs Vej illustrerer problemerne for Kolding Købstad. Mens beboerne i Solvang i 1922 kunne nøjes med en kommuneskat på 4,2%, skulle indehaverne af parcellerne på Carl Plougs Vej på den anden side af kommunegrænsen samme år af med 17,3% plus 4 måneders ekstraskat. Men til gengæld kunne beboerne på Carl Plougs Vej nyde godt af købstadsgoderne. Der er ingen tvivl om, at netop den lave skat i omegnskommunerne var en afgørende forudsætning for, at nogle af haveselskabernes medlemmer bl.a. mindre erhvervsdrivende, faglærte og ufaglærte arbejdere kunne erhverve jord og eget hus. Problemet for Kolding Købstad var, at også de bedste skatteydere flyttede. Tallene i tabel 4 dækker den gennemsnitlige indkomst i kommunerne, men skilte man haveselskaberne ud, ville forskellene blive mere markante. Det kan derfor heller ikke undre, at specielt beboerne i haveselskaberne var indædte modstandere af en indlemmelse i Kolding Købstad af de bymæssige dele af sognekommunerne rundt om Kolding, som købstaden pressede på for at få igennem.

Tabel 4. Indkomst pr. skatteyder 1927-1928

Kolding Købstad:	1832 kr. (1925)
Kolding Landsogn:	3920 kr.
Dalby:	2700 kr.
Harte-Bramdrup:	3400 kr.
Seest:	2570 kr.
Vonsild:	2730 kr.

Kilder:

Ulrich, Kay 1944/45, s.27

I løbet af 1920'erne blev situationen uholdbar for Kolding Købstad. Indtil 1921 var der tale om en stadig vækst i befolkningstallet, men fra 1925 faldt befolkningstallet i Kolding Købstad for første gang siden begyndelsen af 1800-tallet, hvorimod de omliggende sognekommuner oplevede en kraftig vækst. Noget måtte ske.

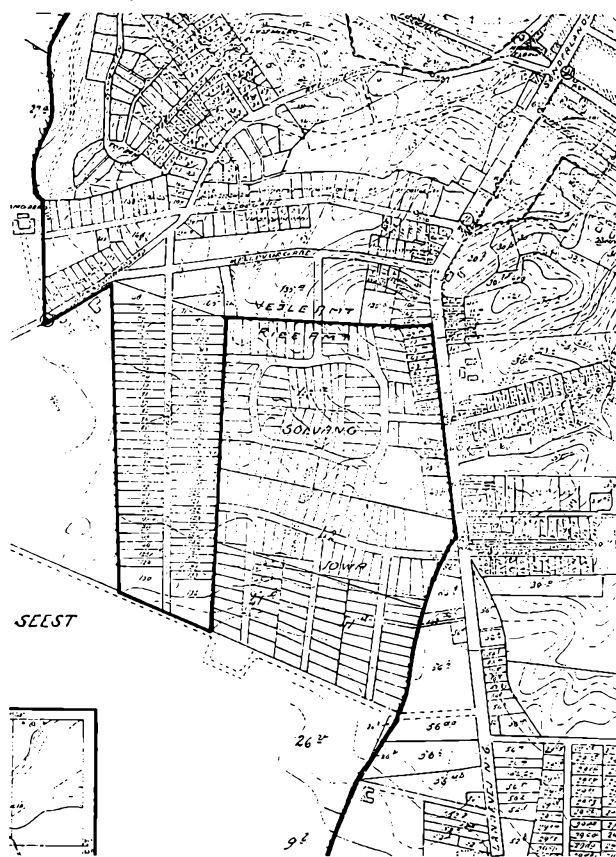
Siden 1915 havde der været nedsat en kommission, der skulle se på købstadens forhold til de omliggende sognekommuner og drøfte evt. indlemmelser, men på grund af sognekommunernes modstand skete der ikke

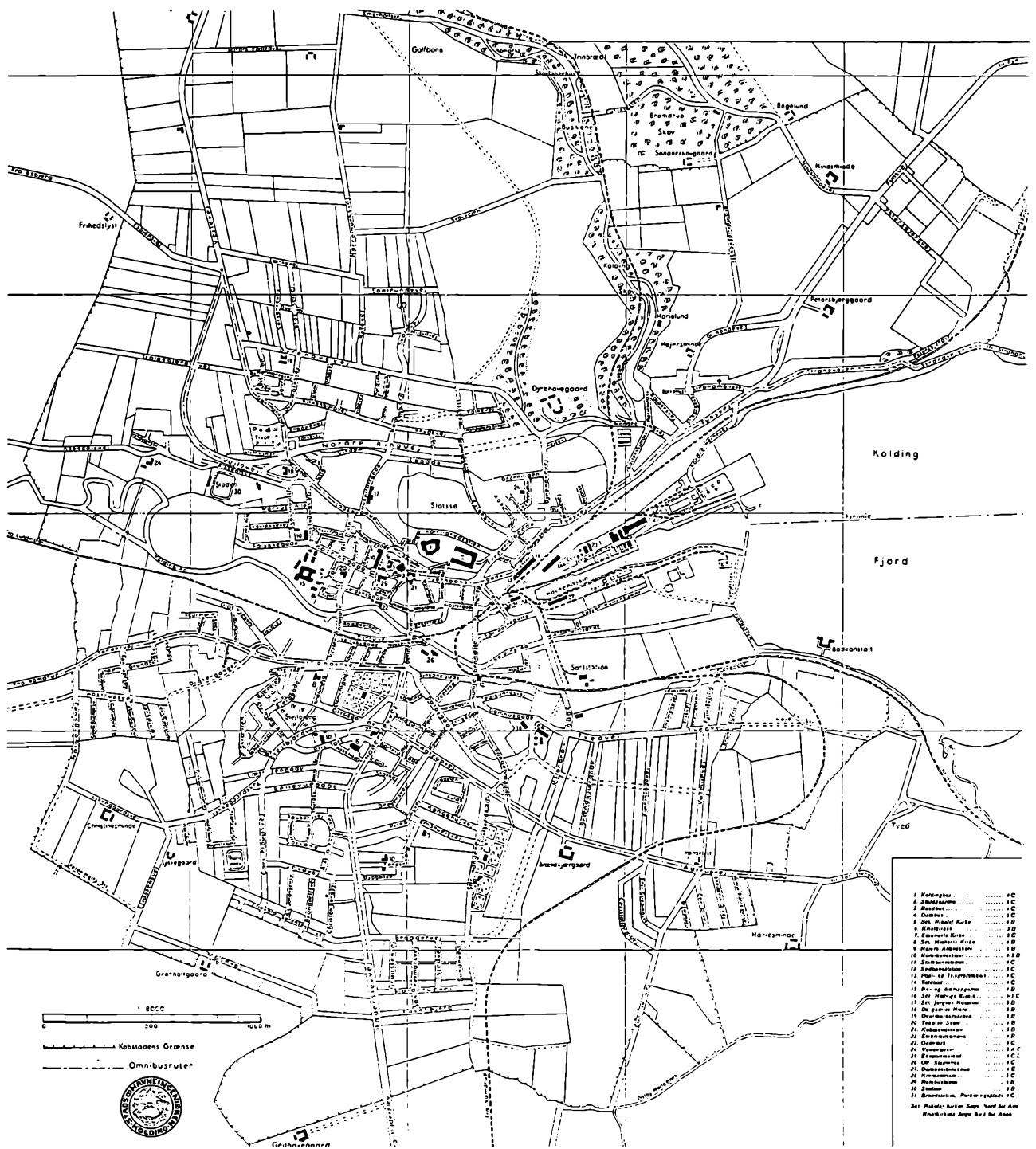
noget før 1928, hvor Indenrigsministeriet på byrådets foranledning nedsatte en ny kommission, der skulle drøfte betingelserne for en indlemmelse af de omliggende bebyggede områder til Kolding Købstad. Kommissionens arbejde mundede ud i en række overenskomster med sognene, der ud over en kontant kompensation til sognekommunerne sikrede beboerne en tilpasning af skatteniveauet over en 12-årig periode. Den 1. april 1930 fandt indlemmelsen sted, og hermed var det slut med haveselskabernes skattemæssige fordele. Denne dag blev Kolding Købstad 5071 indbyggere og 1577 ha jord større. Indlemmelsen omfattede de bymæssigt bebyggede områder og dermed hovedsagelig haveselskaberne.

Indlemmelsen gav Kolding Købstad mere råderum, og da der skulle oprettes nye haveselskaber under 2. verdenskrig, skete det hovedsagelig i den sydvestlige del af byen omkring det nuværende Eliassensvej, Mosevej og Enevold Sørensens Vej, hvor haveselskaberne Lykkebo, Bøgelykke, Egelykke, Elmelykke, Sønderhøj, Lykkevang, Lykkehøj, Klostervang og Mosevang kom til at ligge. Kun Skovly lå i Dalby sognekommune. Med til dette billede hører, at der efter indlemmelsen var længere fra bymidten ud til kommunegrænsen, hvilket gjorde sognekommunerne mindre attraktive.

Efter krigen oprettedes igen haveselskaber uden for Kolding Kommunes grænse, hovedsagelig i Seest Sog-

Matrikelkortet fra 1919 viser tydeligt, at placeringen af Solvang og Iowa ikke var tilfældig. Den kraftigt optrukne linie viser kommunegrænsen mellem Kolding Købstad og Seest.

Kort over Kolding Købstad 1937. Kortet viser situationen efter oprettelsen af de første haveselskaber under og efter første verdenskrig og ændringerne af kommunegrænserne i 1930. Problemerne med den bymæssige bebyggelse lige uden for købstadgrænserne illustreres godt ved situationen omkring Kongekvarteret, hvor kommunegrænsen lige netop blev trukket, så de attraktive skatteydere i det nye kvarter blev indlemmet i Kolding Købstad. Derimod forblev de bare marker under Mariesminder under Dalby Sognekommune indtil 1970. Samtidig spillede kommunegrænsen fra 1930 en rolle for sti- og vejføring. Peter Helts Sti og Mosevej er således lagt på og langs kommunegrænsen. I byens udkant ses de endnu ubebyggede jorder under Brændkjærgaard, Grønholtegaard, Lykkegaard, Christinesminde, mellem Tøndervej og jernbanen, vest for Vejlevej, nord for Lærkevej og området Fynsvej. Skattelyproblematikken betød, at man i 1937 kunne opleve et større ubebygget område ved Søndervang og Immanuelsvvej og haveselskabet Ravnshøj. Derfor er der i dag et nyt typehusbyggeri på Rømhøjvej, Nordborgvej, Højervej og Ballumvej klemt inde af den ældre bebyggelse.

På kortet ses Kolding Sydbane, der havde to linier til henholdsvis Hejlsminde og Vamdrup. Banerne blev nedlagt i 1948 udkonkurreret af den voksende lastbil- og rutebiltrafik, der var hurtigere og billigere end lokalbanerne. Jernbanelinierne sætter dog stadig sine spor, idet Skamlingvejen, Kløvervej og Brunbjerg op mod Agtrupvej er anlagt helt eller delvis på de gamle jernbanelinier. På Dyrehavegårds jorder ses endnu resterne af Egtvedbanen, der blev nedlagt i 1930.

De kommunale huse på Broagervej og Kettingvej oktober 1948. Til højre og venstre ses haveselskaberne Ravnsbjerg og Kongevang, der endnu står forholdsvis ubebyggede.

nekommune, hvor haveselskaberne Danevang, Bellahøj, Enigheden og Sønderhøj lå, mens Marienlyst lå i Dalby Sognekommune. Thorbjerg, Thordal, Hjorthsminde og Thorshøj lå i den vestlige del af Kolding Købstad inden for kommunegrænsen men op til Seest. Størsteparten af haveselskaberne lå syd for Kolding Å, men i slutningen af 1940'erne oprettedes 3 nye haveselskaber, Solhøj, Dyrehavebo og Flora i den nordlige del af byen. Dermed var udstykningsmulighederne i Kolding ved at være udtømte, og i 1960'erne begyndte boligbyggeriet igen at sprænge købstadsgrænserne, et problem som først blev løst med kommunesammenlægningen i 1970.

Haveselskabernes medlemmer

Det er ofte blevet hævdet, at haveselskaberne var den lille mands måde at skaffe sig eget hus på. Dog er der ingen, som har undersøgt denne påstand nærmere. Som det fremgår af tabel 5, var haveselskaberne en arbejderbevægelse eller mere præcist en bevægelse for de ufaglærte arbejdere. De udgjorde knap 45% af medlem-

merne, mens de faglærte med godt 20% af medlemmerne udgjorde den næststørste gruppe. Et godt stykke efter finder man en stor gruppe af selvstændige i fremstillingsvirksomhed og handel. 12% af medlemmerne havde egen virksomhed. Blandt haveselskabernes medlemmer var der ingen selvstændige i liberale erhverv såsom advokater eller læger. Det var heller ikke funktionærer og tjenestemænd, som var med til at rydde de bare marker i Koldings udkant. På den baggrund kan det heller ikke overraske, at Kolding Socialdemokrat var den foretrukne avis, når der skulle annonceres efter medlemmer til et nyt haveselskab. I tiden omkring 1920 vrimlede det i avisen med annoncer til interesserede læsere om at gå med ind i nyoprettede haveselskaber.

Arbejdsmand var den hyppigste generelle betegnelse for en ufaglært arbejder, mere præcise er stillingsbetegnelser som chokoladearbejdere, slagteriarbejdere, kommunalarbejdere og bryggeriarbejdere, der viser en tilknytning til henholdsvis F.D.B.s Fabrikker (nu Nordic Candy), Andelssvineslagteriet, Kolding Kommune og Slotsmøllen. Det har kun i enkelte tilfælde været muligt at spore en tilknytning til en fælles arbejdsplads. Af

Tabel 5. Medlemmer af haveselskaberne i Kolding Købstad

	antal	i %
1. Selvstændige i landbrug, fiskeri m.v.:	0	0.0
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	33	2.4
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	164	12.1
4. Selvstændige i liberale erhverv:	27	2.0
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	47	3,5
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	67	4.9
7. Faglærte arbejdere:	263	19.5
8. Ufaglærte arbejdere:	591	43.7
9. Personer uden for erhverv:	113	8.4
10. Uden erhvervsangivelse:	47	3.5
I alt:	1352	100.0

Kilder:

Skøde- og panteprotokoller, tingbøger.

Lykkehøjs 15 ufaglærte arbejdere angiver de 7 sig som værende tekstilarbejdere, hvilket kunne tyde på en tilknytning til enten Brdr. Volkert eller Kolding Hørfabrik. Der hersker dog ingen tvivl om, at arbejdspladserne spillede en vigtig rolle ved oprettelsen af selskaberne. I en polemik i Kolding Socialdemokrat den 25. januar 1918 kom et af selskabernes egne medlemmer ind på dette:

For over 5 aar siden traadte nogle - lad os så kalde dem Middelstandsfolk - sammen; de bestod væsentlig af Tjenestemænd ved Jernbanen, Arbejdere og enkelte Haandværkere og fastlønnede Funktionærer, for ved Sammenslutning i Interessentselskaber at købe Jord og saa udstykke den i Haver, for saa senere, naar Tiden mentes gunstig, da at opføre dem en Bolig på den erhvervede Jord. . .

Erhvervsmæssigt udgjorde de faglærte arbejdere en ret ensartet gruppe i haveselskaberne. 15 faggrupper er repræsenteret med mere end 4 medlemmer, mens 70 medlemmer eller 27,5% fordeler sig over fag med 1-4 personer repræsenteret blandt haveselskabernes medlemmer. Det var fortrinsvis de håndværkere, der i større eller mindre grad selv kunne medvirke ved husbyggeriet, der var dominerende. Håndværkere inden for byggebranchen (tømrere, snedkere og murere) var stærkest repræsenteret med 32,5% af samtlige faglærte arbejdere.

En tredje gruppe, der skilte sig ud, var de selvstændige erhvervsdrivende inden for fremstillingsvirksomhed og handel. Denne gruppe udgjorde 12,1% af medlemmerne.

Begrebet dækkede alt fra den lille håndværksmester eller købmand, der ikke adskilte sig meget fra den faglærte arbejder, til direktøren med mange ansatte. Indtil århundredskiftet var dagligvarehandelen centreret omkring den gamle bykerne, men med haveselskaberne i byens udkant var der behov for mange små detailforret-

Tabel 6. Haveselskabernes medlemmer. Den erhvervsmæssige fordeling af faglærte arbejdere*

	Antal pers.	i %
Bager:	6	2,4
Blikkenslager:	5	1,9
Cigarmager:	5	1,9
Elektriker:	5	1,9
Maler:	12	4,7
Maskinarbejder:	26	10,2
Maskinpasser:	7	2,7
Mekaniker:	8	3,4
Murer:	16	6,3
Skrædder:	7	2,7
Slagter:	21	8,2
Smed:	10	3,9
Snedker:	22	8,6
Stenhugger:	5	1,9
Tømrer:	30	11,8
Andre:	70	27,5
I alt:	255	100,0

* Faggrupper med 1-4 medlemmer er angivet under andre.

Kilder:

Realregistre til skøde- og panteprotokoller, tingbøger.

ninger i tilknytning til dem. Det var derfor ikke så mærkeligt, at mange købmænd og bagere benyttede lejligheden til at flytte til de nye områder. Haveselskaberne gav derfor mulighed for på samme tid at bygge eget hus og stable en lille købmandsforretning på benene.

For de fleste af beboerne var haverne en nødvendig del af familiens økonomi, nogle formåede endda at gøre haven til en lille forretning. I haveselskaberne forekommer 24 gartnere blandt medlemmerne. Det må tages som et udtryk for, at enkelte har drevet deres havebrug videre end til selvforsyning. Da N.N. således i 1930'erne byggede hus på en jordlod i Vonsild, blev haven samtidig plantet til med æbletræer, som senere skulle supplere lønnen med salg af æbler.

Endnu kan man finde spor efter de mindre forretninger og håndværksmestre. Her er det Jovavej nr. 14 tegnet af Kr. Beck og opført i 1936. Huset fungerede som kolonialhandel, men endnu kan man se de gamle skilte og det firecifrede telefonnummer.

Hus og have er en levende ting, der skabes og formes ud fra ejerens idealer om et godt og smukt hjem. Samtidig fortæller beboerne også om deres livsstil til de forbipasserende på gaden. I 1946 og 1947 opførte Kolding Kommune en række ens elementhuse på Broagervej og Kettingvej for at afhjælpe boligmanglen. Husene var på 56 m² og tegnet af Søren Nissen, en af Koldings flittigste arkitekter, der har tegnet mange af husene i havesels-

skabsområderne. Husene blev ved opførelsen spået en krank skæbne og blev foragteligt kaldt »paphuse« på grund af de dårlige efterkrigsmaterialer. Husene står der endnu. Siden er husene solgt til beboerne, og i dag kan man ved at gå en tur se, hvorledes beboerne har sat deres særpræg på de oprindeligt ens huse. Kettingvej 3 viser, hvorledes husene oprindeligt så ud i slutningen af 40'erne. Til højre Kettingvej 19.

Kettingvej 17.

Kettingvej 19.

I tilknytning til de kommunale huse på Røddingvej, Kettingvej og Broagervej var det nærliggende at sikre dagligvareforsyningen i området. Det lille hus med pyramidetaget på hjørnet af Alsvej og Røddingvej er teg-

net af arkitekt H. Noes-Petersen i 1947 til en slagtermester, der havde sin forretning i huset. Til højre Kettingvej 11.

I dag er de mange små dagligvareforretninger forsvundet fra gadebilledet, men i stedet rykker nye små specialforretninger ind i de gamle forretningslokaler. I reglen er der tale om forretninger, der kan startes med et relativt lille kapitalgrundlag. Her er det »Den røde tråd« på Broagervej nr. 8, der startede i 1990. Forretningen var oprindeligt et vaskeri. Her har ejeren realiseret sin drøm om at gøre sin hobby til en forretning.

Tabel 7. Haveselskabernes medlemmer. Den erhvervs-mæssige fordeling af socialgruppe 3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed*

	Antal pers.	i %
Bagermester:	6	3,6
Entreprenør:	9	5,5
Karetmager:	5	3,0
Købmand:	18	11,0
Malermester	9	5,9
Murermester:	35	21,3
Skomager:	5	3,0
Snedker- og tømrermester:	18	11,0
Vognmand:	5	3,0
Andre:	54	32,0
I alt:	164	100,2

* Faggrupper med flere end 4 personer er udskilt separat.

Interessant er det, at personer uden for erhverv udgjorde knap 10% af medlemmerne. Betegnelsen dækker over en gruppe af pensionister, fruer, rentier og enker.

Et eksempel: Haveselskabet Sønder Vang

Oplysningerne om de enkelte haveselskabers historie er sparsomme. Heldigvis er forhandlingsprotokollen for haveselskabet Sønder Vang bevaret, så det er muligt at skildre dette selskabs historie – en historie der formentlig er typisk for de fleste haveselskaber i Kolding.

Selskabets officielle historie startede den 27. juli

1911, hvor en gruppe på 64 personer var samlet. Anledningen var et tilbud fra hestehandler Lars Busk om køb af 14 tdr. land i Vonsild sogn for 20.000 kr. Tilbudet var formidlet igennem blikkenslager J. N. Buch, som kom til at spille en afgørende rolle for selskabet i de første år. Forsamlingen var indstillet på at imødekomme tilbudet og vedtog derfor at danne haveselskabet »Sønder Vang«. Samtidig blev det besluttet, at selskabets interesser skulle hæfte solidarisk for økonomien. Endelig besluttede forsamlingen at nedsætte et udvalg, der skulle forhandle med hestehandler Busk og komme med forslag til love for haveselskabet. Udvalget kom foruden blikkenslager J. N. Buch til at bestå af lagerarbejder Holdt, arbejdsmand Jørgen Hansen, cigararbejder Heinecke og cigararbejder Bebbler. Bestyrelsen afspejlede således selskabets medlemsskare, som bestod af faglærte og ufaglærte arbejdere.

Den 2. august holdt selskabet sit konstituerende møde på Hotel Fremad. Blikkenslager Buch blev valgt som selskabets første formand og kunne derpå meddele forsamlingen, at banken havde lovet et lån på 16.000 kr. til 4,5% i rente. Desuden var han blevet tilbudt et lån på 4.000 kr. til 5% fra en privatmand, så de 20.000 kr. allerede var skaffet til veje. Efter en diskussion om betingelserne for optagelse af lån, gik forsamlingen over til at drøfte et udkast til selskabets love. Forinden havde formanden skaffet et eksemplar af lovene for haveselskabet Vorup Vang i Randers. Forsamlingen vedtog uden større diskussion de foreslåede love. I den første paragraf opridser selskabet sit formål: »... at udstykke Haveparceller på den af Selskabet erhvervede Jord ved Vonsildvej...«. Alle medlemmerne hæftede solidarisk »én for alle og alle for én for Selskabets forpligtigelser« – som taget ud af »De tre Musketerer«. Alle ejere af parceller skulle hver uge betale 75 øre, som opkrævedes pr. bud. Medlemmerne kunne dog indbetale ekstra afdrag. Først når gælden var betalt, kunne medlemmerne få deres skøde. Indtil da måtte de ikke sælge parcellen uden bestyrelsens godkendelse.

Ved siden af disse bestemmelser, der havde til formål at sikre selskabets økonomi og kreditorernes tilgodehavender, indeholdt lovene en række bestemmelser om god orden i Sønder Vang. Medlemmerne var pligtige til at dyrke jorden »havemæssigt«. Hegnene skulle holdes rene og klippes. Vejene holdes fri for græs og ukrudt – det var før de blev asfalterede. Affald måtte ikke hensesættes på vejene. For mange af medlemmerne blev haverne små landbrug, der ikke alene supplerede familiens husholdning med grønsager og frugter, men også med kød, fjerkræ og grise. Lovene tog derfor også højde for disse situationer: »Det tillades Medlemmerne at holde Fjerkræ og deslige, når de er forsvarligt indhegnede. Kaniner og Svinehold må kun finde sted i grundmurede Huse. Virksomheder af støjende Art eller som medfører stærk Røg eller Lugt må ikke drives på Jorden«.

Det endelige mål for de fleste af selskabets medlemmer var at bygge deres eget hus på grunden. Da de enkelte medlemmers økonomi var vidt forskellig, kunne det volde problemer at beslutte, hvornår haveselskabet skulle foretage de nødvendige investeringer i permanent byggeri. Det var derfor vigtigt at få indført bestemmel-

ser, der fastlagde en procedure for en fremtidig kloakering og anlæggelse af veje. Lovene sluttede derfor: »Skulle der komme Forslag frem fra 8 Lodsejere om Anlæg af Kloak og Veje på Selskabets grund, og saadant faar Flertal for sig, er de øvrige Lodsejere pligtige til at gå med dertil. Udgiften fordeles ligelig på hver Parcel. Ligeledes skal Medlemmer, der agter at bygge, rykke Ejendommen mindst 4 Alen tilbage fra Vejen«. For at sikre at denne bestemmelse også blev ført ud i livet, blev det samtidig vedtaget at indføre den i købekontrakten og tinglyse den som servitut på hver enkelt parcel.

Efter vedtagelsen af selskabets vedtægter kunne bestyrelsen koncentrere sig om det praktiske arbejde, hvor specielt optagelsen af lån, udfærdigelsen af købekontrakterne og anlæggelse af vejene trængte sig på. Kolding Sparekasse var villig til at yde et lån på 16.000 kr. til 4,5% over 10 år med 1. prioritet i jorden, mod at samtlige medlemmer hæftede solidarisk. De resterende 4.000 kr. stillede Kolding Folkebank til rådighed til 5,5% ligeledes over 10 år. Efter en del diskussion blev betingelserne godkendt på en ekstraordinær generalforsamling i september 1911. Bestyrelsen havde samtidig udarbejdet en vejplan for området bestående af 4 nord-sydgående veje foruden den allerede eksisterende øst-vestlige vej. Vejplanen blev ligeledes godkendt af forsamlingen. Dermed var det muligt at gå i gang med udparcelleringen af jorden.

Haveselskabet kunne overtage jorden, så snart roerne var taget op. Arbejdet med at pløje jorden blev overdraget til formanden, der for 80 øre pr. parcel påtog sig arbejdet. Arbejdet trak dog ud, og da medlemmerne efterhånden var utålmodige efter at komme i gang, besluttede bestyrelsen at hæve beløbet til 1 kr. pr. parcel for at få gjort arbejdet færdigt hurtigst muligt. Der var andre praktiske problemer, som tog bestyrelsens tid, vejens istandsættelse og gravningen af brønde. Da pengene ikke rakte til begge dele, måtte der foretages et valg. Selskabets sagfører foreslog, at man satte den øst-vestlige vej i stand og gravede 4 brønde. Andre mente, at 4 brønde var for lidt, når medlemmerne efter fyraften skulle bruge vand. I stedet skulle man grave 12 brønde for at dække behovet. Forsamlingen, der hellere ville se tiden og ikke mindst behovet an, forkastede det sidste forslag, hvorpå det blev vedtaget at grave en brønd i hver gade. Gravearbejdet blev overladt til brøndgraver Hjælms, som for en pris af 9 kr. pr. alen plus udgifterne til materialer og gravningen, ville klare dette arbejde. Pumperne og rørene skulle leveres af fabrikant Leneth i Kolding. Ved et bestyrelsesmøde den 4. maj 1912 kunne formanden meddele, at brøndene endelig var færdige til brug.

Foreningen lagde vægt på, at Sønder Vang fik et smukt og ensartet udseende. Bestyrelsen indkaldte derfor til et ekstraordinært møde den 9. november 1911 for at drøfte hegn og skel i området. Her fremlagde bestyrelsen sit forslag om at beplante skellene med tjørn. Foreningen skulle beplante den nordlige og sydlige del af Sønder Vang med tjørn, mens det blev overladt til medlemmerne selv at beplante deres skel med tjørn. På mødet enedes man om, at foreningen i fællesskab indkøbte et parti 2-års tjørn, som medlemmerne kunne få udleve-

ret. Mødet sluttede med et »udmærket og udførligt« foredrag af bestyrer Nielsen om frugtavl.

Hækkene skulle ikke alene være ens, men også lige høje. Netop hækkenes udseende spillede en central rolle for bestyrelsen, som ved generalforsamlingerne gentagne gange indskærpede medlemmerne at klippe hegnene til alle sider og gader. Også havernes standard og regelmæssige vedligeholdelse var genstand for bestyrelsens interesse. Ved generalforsamlingen 4. august 1913 stillede den forslag om en ny bestemmelse i foreningens love, der skulle sikre, at haverne blev holdt ordentlig vedlige: »Holder et Medlem ikke sin Parcel i havemæssig Stand, kan Bestyrelsen efter at have givet 14 dages Varsel, lade Jorden rengøre og lade sig udgiften dække af vedkommendes indbetalte Kontingent«. Trods enkelte protester mod tvangsbestemmelserne blev forslaget vedtaget. Derimod faldt et andet forslag senere på aftenen om at lade græsset på fortovene gro og dermed holde ukrudtet nede. Bestyrelsen gik straks i gang med at efterleve generalforsamlingens beslutninger og pålagde kort tid efter medlemmerne at holde vejene i stand. Tvangsbestemmelsen blev dog meget sjældent brugt.

Arbejdet med opmålingen og udstykningen af parcellerne, der blev foretaget af landinspektør Axel Johansen, var færdigt den 25. marts 1911. Derpå kunne der trækkes lod om de enkelte haveparceller mellem medlemmerne. Lodtrækningen foregik ved, at der først blev trukket lod om rækkefølgen i lodtrækningen om parcellerne. De, som havde mere end en parcel i selskabet, skulle trække først. Ved lodtrækningen stødte foreningen ind i det problem, at 4 af selskabets havelodder delvis bestod af et mosehul. Problemet blev løst ved, at 2 af medlemmerne, der hver havde 2 parceller, tilbød at overtage jorden mod en nedsættelse i prisen.

Efter de første hektiske år kunne hverdagen for det nye haveselskab tage sin begyndelse. Forhandlingsprotokollen blev ikke længere ført med den samme akkurate, der prægede de første år. Det var heller ikke længere de store enkeltsager, men en række småsager vedrørende medlemsrestancer, videresalg af parcellerne, renovationsvognens opkørsel af vejene osv.

I 1915 var de første medlemmer begyndt at erhverve fuld ejendomsret over deres havelod. Det var derfor på tide for bestyrelsen at overveje, hvad der skulle gøres, så området kunne bebygges. Kloakering af området havde således længe været drøftet, da problemet første gang blev taget op ved et bestyrelsesmøde i 1916. I 1917 bad det første medlem bestyrelsen om tilladelse til at bygge på sin grund, hvilket blev givet. Samtidig gav bestyrelsen tilladelse til, at parcellen kunne trækkes ud af pantet, så han kunne låne penge til byggeriet. Bestyrelsen besluttede endvidere ved samme lejlighed at anlægge en fælles kloakering til afvanding af grundene. Stikledninger skulle betales af de enkelte ejere. Bestyrelsen havde dermed gjort de første skridt i retning af en bebyggelse af Sønder Vang. Ved generalforsamlingen i foråret 1918 kom sagen vedrørende anlæggelse af kloak op til debat. Bestyrelsen mente, at det var klogt at starte på en kloakering af hele området, men forsamlingen valgte at henlægge sagen foreløbig.

Efterhånden som medlemmerne købte deres jordlod-

der ud af selskabet, mistede have-selskabet Sønder Vang sin oprindelige funktion. Da alle parceller var betalt ud, valgte bestyrelsen derfor at indkalde til en generalforsamling den 14. februar 1920 for at drøfte, hvorvidt Sønder Vang skulle opløses eller fungere videre som en »grundejerforening«, der skulle sørge for vedligeholdelsen af veje og brønde i området. Tilslutningen var imidlertid for ringe til, at man ville træffe en beslutning. Først på den følgende generalforsamling lykkedes det at vedtage ændringen til grundejerforening. Foreningen blev ikke arbejdsløs, allerede den samme aften besluttede forsamlingen at opkræve 10 øre pr. parcel til istandsættelsen af hovedvejen (Broagervej). Kort tid efter forhandlede bestyrelsen sig frem til en aftale med naboen, det nyoprettede have-selskab »Ravnsbjerg« om benyttelsen af de to selskabers veje.

Fra dette tidspunkt fortæller forhandlingsprotokollen stadig mindre om foreningens arbejde, men nok til, at

det fremgår, at foreningen ikke i længden havde kræfter til at vedligeholde og istandsætte vejene. Man besluttede derfor i 1945 at indlede forhandlinger med Kolding Købstads gade- og vejudvalg om en overdragelse af Broagervej til kommunen. Det skete dog først i 1964.

Statslåns-husene

Stagnationen i boligbyggeriet under 2. verdenskrig havde i 1945 forvandlet boligoverskuddet i slutningen af 1930'erne til en akut boligmangel i 1945. Ved bolig-tællingen i 1940 blev der registreret 16000 tomme lejligheder i hele landet. I 1945 var der derimod registreret 4000 husvilde familier. For Koldings vedkommende skønnede Kolding Kommune i 1943, at der manglede ca. 200 lejligheder. I 1946 var dette tal vokset til 550 lejligheder, og i 1947 til 750.

Luftfoto af »Kongekvarteret« oktober 1948 med de finske træhuse på Hertug Abels Vej i forgrunden. De 4 rækkehuse med i alt 30 lejligheder blev ligeledes opført af kommunen med statslån i 1948. Bag disse ses de endnu sparsomt bebyggede have-selskaber Danevirke, Brændkjærhøj, Brændkjær. I baggrunden på den anden side af Agtrupvej ses have-selskabet Fremtiden omgivet af de tyske barakker ved Snerlevej og området omkring Brunbjerg.

Kommunale initiativer under og efter besættelsen

Kolding Kommune måtte under og efter krigen foretage en række midlertidige foranstaltninger for at løse husvildeproblemet. Allerede i 1942 blev der oprettet midlertidige husvildeboliger i den Apostolske kirkes bygninger på Lykkegårdsvej. I 1944 spidsede situationen til. Foruden bevilling til opførelsen af seks dobbelthuse på Dyrskuepladsen, bevilgede byrådet penge til 15 husvildelejligheder på bl.a. landbrugsejendommene Mejerersminde og Brændkjærgaard, som Kolding Kommune havde købt henholdsvis samme år og året før med henblik på en kommende byudvikling. I 1945 bevilligede kommunen yderligere 200.000 kr. til indkøb af 20 træhuse til brug for husvilde. Efter krigen blev de tyske flygtningelejre taget i anvendelse som husvildeboliger, efterhånden som de oprindelige beboere rejste hjem, og i 1948 fik Kolding Kommune Indenrigsministeriets godkendelse til også at anvende barakbygningerne på Lykkegårdsvej til husvilde.

Ved siden af disse midlertidige foranstaltninger gik Kolding Kommune også i gang med permanent boligbyggeri. Kolding Kommune overtog i 1943 Socialt Boligbyggeris ejendomme, som blev udbygget året efter. Samme år opførtes 60 aldersrenteboliger på Agtrupvej (nr. 105 – 123). Efter krigen kom de kommunale byggeaktiviteter for alvor i gang, nu i form af enkelthuse. I perioden 1945 til 1948 byggede Kolding Kommune således en række huse på Broagervej, Kettingvej, Røddingvej, Lykkegårdsvej, Hestehaven, Overmarksvej og Sct. Knudsvej, bl.a. tegnet af den flittige arkitekt Søren Nissen. En særlig gruppe udgjorde de finske træhuse, der blev produceret af Puutalo Oy i Finland og i perioden fra 1945 til 1950 opført over hele landet som et resultat

Det var ikke alene Kolding Kommune, der benyttede sig af muligheden for at købe finske træhuse efter krigen. I slutningen af 1940'erne opførte Kolding Hørfabrik en række huse med statslån til sine medarbejdere og bl.a. dette finske træhus fra 1947 Enevold Sørensens Vej 25.

Tabel 7. Boligbyggeriet i Kolding 1941-1960.

År	Nyopførte huse	Antal lejligheder
1941	13	72
1942	25	98
1943	38	124
1944	34	113
1945	23	74
1946	69	82
1947	147	186
1948	145	283
1949	113	293
1950	69	190
1951	116	187
1952/53	92	202
1953/54	108	287
1954/55	123	275
1955/56	85	325
1956/57	93	330
1957/58	69	223
1958/59	94	274
1959/60	188	245

Kilder:

Bygningsinspektørens beretninger.
Borgmesterkontorets arkiv.

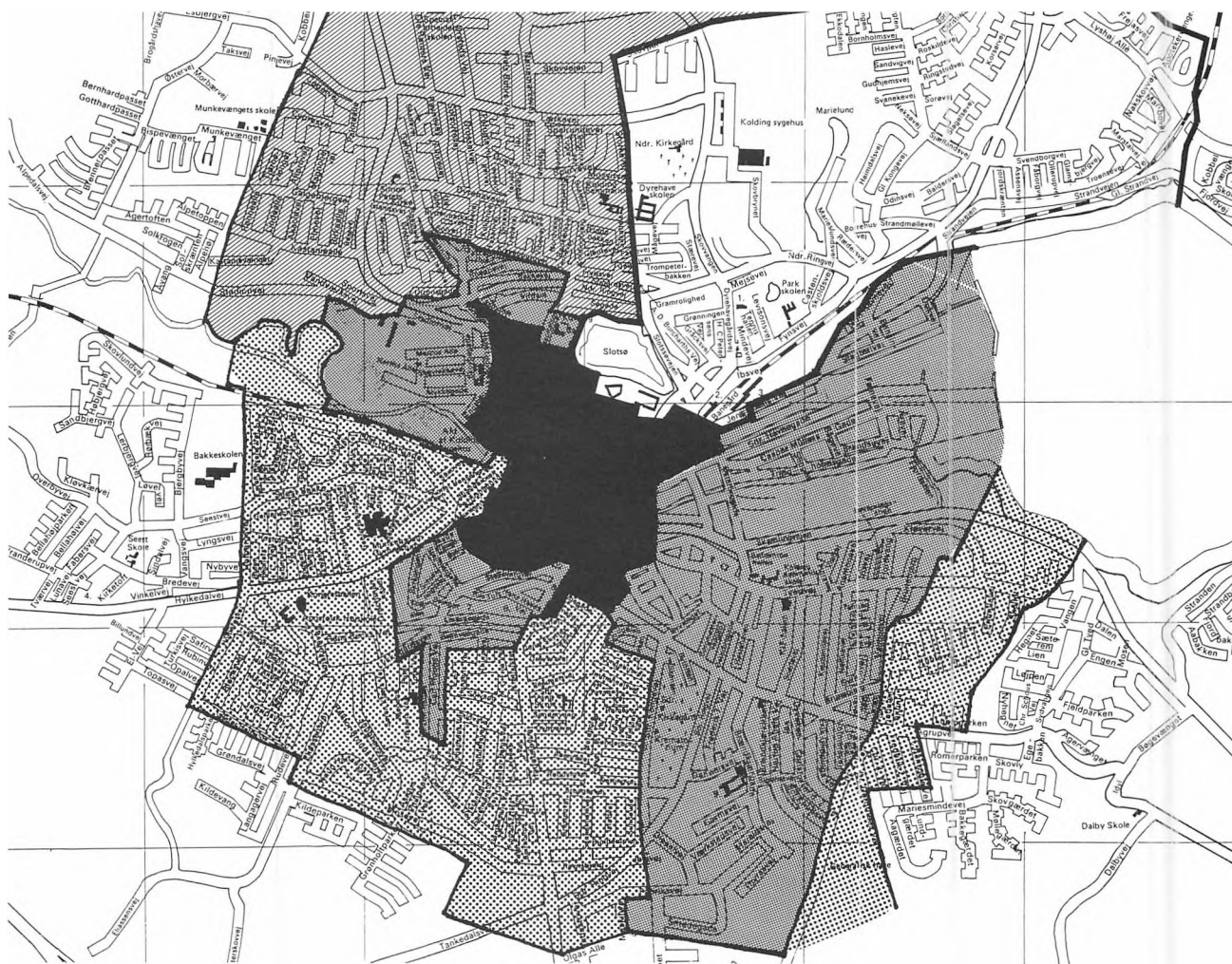
af en handelsaftale mellem Danmark og Finland. I 1947 indkøbte Kolding Kommune med statslån (om dette se nedenfor) 36 af disse huse, som nu står på Hertug Abels Vej.

Efter 1948 begyndte Kolding Kommune at afhænde de nyopførte huse. Efter indstilling fra boligudvalget vedtog byrådet at sælge de parcel- og rækkehuse, som kommunen havde opført med statslån de sidste 3 år. Ejendommene skulle afhændes til købstadens indbyggere for den pris, det oprindeligt havde kostet at opføre dem. I stedet vedtog byrådet samme år at give et tilskud på 3000 kr. pr. hus til folk, der opførte 2-familieshuse i byen.

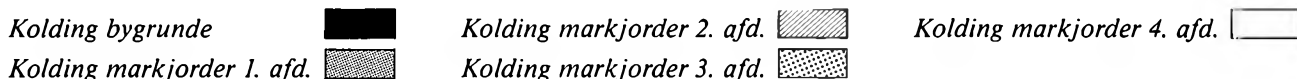
Statslån til boligbyggeri

Det var på baggrund af den vanskelige boligsituation i 1945, at Folketinget i 1946 bevilligede de såkaldte statslån til boligbyggeriet med hjemmel i »Lov om byggeri med offentlig støtte«. Statsstøtte til boligbyggeri var ikke noget nyt, en spæd begyndelse var gjort i 1887, men først under første verdenskrig begyndte staten for alvor at blande sig i boligmarkedet. I 1917 kom som et resultat af Boligkommissionens arbejde loven om lån til byggeforeninger og lov om lån til kommuner til byggeforetagender. I 1922 blev de to love erstattet af en samlet lov om lån til boligbyggeri. Det var principperne i denne lovgivning, der dannede grundstammen i de følgende boligstøttelove i 1933, 1938 og endelig i 1946. 1946-loven var næsten udelukkende en gentagelse af 1938-loven, der aldrig rigtig kom i gang som følge af krigsudbruddet.

Loven stillede i perioden 1946-54 75 mill. kr. til rådighed som lån til opførelse af boligbyggeri med lejligheds-

Ejerlavene i Kolding Købstad

der til den mindrebemidlede del af befolkningen og 20 mill. kr. til rådighed som lån til parcel- og rækkehusbyggeri til brug for ejeren. Lånene skulle gives til mindrebemidlede og specielt børnerige familier.

Loven satte en maksimumsgrænse for byggeomkostningerne. I købstadskommunerne måtte håndværksudgifterne højst beløbe sig til 20.000 kr. for enfamilieshuse og 29.000 kr. for huse med 2 lejligheder. Loven fik en afgørende betydning for parcelhusbyggeriets størrelse og indretning i 1950'erne. Husene blev på 80-90 m² og et køkken på mindst 6 m². Endvidere anførte loven »at projekteringen og tilsynet med byggearbejdet bør udføres af en arkitekt«. Lånene blev givet på meget gunstige vilkår. De havde en løbetid på 20 år med en rente på 2,2 %. Til sammenligning svangede den effektive rente mellem 4,3% til 6,5% i perioden fra 1950 til 1957. Loven indeholdt også en række bestemmelser til fremme af boligbyggeriet, byggeri med socialt eller kulturelt formål, renovering af ældre ejendomme og boligstøtte til børnerige familier. Loven skulle virke til 1954, men blev i 1955 forlænget til 1958, hvor der skete en afvikling af de billige statslån. Loven fik en kolossal betydning for boligbyggeriet i efterkrigsårene, og betænkningen, der lå til grund for loven, er blevet betegnet som

»noget af det bedste, der nogensinde er skrevet om boligspørgsmålet i Danmark«.

Ansøgerne til statslån

Lovgivningens krav om kommunal godkendelse af statslånsansøgerne gør det muligt i den trykte byrådsbog, der indeholder Kolding Byråds mødebeslutninger at se, hvem der søgte, hvor meget de søgte og til hvilken byggegrund. Derimod er det ikke muligt at se, hvorvidt ansøgeren rent faktisk benyttede sig af muligheden.

Ikke overraskende var det specielt boligselskaberne og Kolding Kommune, der drog nytte af de nye tilskuds muligheder til opførelse af lejligheder. Mere overraskende er det, at det i stor udstrækning var medlemmerne af haveselskaberne, der benyttede sig af mulighederne for at få statslån. Som det fremgår af tabel 8 var der dog forholdsvis flere funktionærer og tjenestemænd blandt haveselskabsmedlemmerne.

Sammenligner man statslånsmodtagerne henholdsvis nordøst og syd for Kolding Å, ser man, at syd for den var ansøgerne primært faglærte og ufaglærte arbejdere samt en stor gruppe af selvstændige erhvervsdrivende. Derimod er der her næsten ingen funktionærer og en

Tabel 8. Statslånsansøgere i Kolding Købstad

	Antal	i %
1. Selvstændige i landbrug, fiskeri m.v.:	5	0.5
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	6	0.5
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	222	20.2
4. Selvstændige i liberale erhverv:	21	1.9
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	123	11.0
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	100	9.1
7. Faglærte arbejdere:	217	19.8
8. Ufaglærte arbejdere:	227	20.7
9. Personer uden for erhverv:	26	2.4
10. Uden erhvervsangivelse:	2	0.2
11. Boligselskaber, virksomheder, foreninger:	149	13.6
I alt:	1098	99.9

Kilde:

Byrådsbogen 1948-1960

forsvindende lille del med beskæftigelse inden for de liberale erhverv. Nordøst for Kolding Å var situationen omvendt. Her var funktionærstanden blandt ansøgerne klart i overtal. Specielt ønskede de bedrestillede funktionærer at bygge i dette område. Under 10% af statslånsansøgerne i dette område var faglærte arbejdere. Det hænger sammen med de endog meget store forskelle i grundpriserne. I 1956 var grundpriserne i denne del af Kolding gennemgående 2-3 gange så høje som i de tidligere haveselskabsområder syd for Kolding Å. Arbejderklassen ønskede ikke eller kunne ikke betale denne ekstra pris for at bo i den »attraktive« nordøstlige del af byen. Det var den bedrestillede del af funktionærstanden, der var villig til og økonomisk i stand til

Tabel 9. Statslånsansøgere i Kolding Købstad. Kolding markjorder, 3. afdeling.

	Antal	i %
1. Selvstændige i landbrug, fiskeri m.v.:	3	0.8
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	2	0.5
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	92	23.1
4. Selvstændige i liberale erhverv:	4	1.0
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	29	7.3
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	21	5.3
7. Faglærte arbejdere:	96	24.1
8. Ufaglærte arbejdere:	106	26.6
9. Personer uden for erhverv:	12	3.0
10. Uden erhvervsangivelse:	0	0.0
11. Boligselskaber, virksomheder, foreninger:	33	8.3
I alt:	398	100.0

Kilde:

Byrådsbogen 1948-1960.

at bygge på de dyre grunde. Samtidig var denne fordeling af ansøgerne med til at cementere den sociale opdeling af Kolding.

De første entreprenører

Formålet med loven om byggeri med offentlig støtte var at forøge boligmassen til de mindrebemidlede og de børnerige familier ved hjælp af lån til »eget brug«. Dette princip blev dog reelt udhulet af en mulighed for statslån til forretningsmæssigt boligbyggeri: »Laan til opførelse af Beboelseshuse med Lejligheder af mindre Type og til Erhvervelse af Byggegrundene gives Bygningshaandværkere eller andre«. Hermed gjorde loven det muligt for en stor gruppe af små håndværksmestre og selvlærte at finansiere deres byggevirkomhed ved hjælp af lavtforrentede statslån. Når et hus stod færdigt, flyttede håndværkeren ind, solgte sit gamle hus og startede samtidig byggeriet af et nyt. En proces, der i princippet kunne gentage sig i det uendelige, så længe finansieringsmulighederne var til stede.

I et interview har K.E. Reddersen, sognerådsmedlem i Harte-Bramdrup sognekommune fortalt om en af disse driftige håndværksmestre:

Det var selvfølgelig vigtigt, at man herude havde nogle såkaldte driftige mennesker, bl.a. muremester Nielsen. Støt og roligt bebyggede han store dele af det indre Bramdrupdam. Når jeg siger støt og roligt, så er det, fordi han kun brugte en murersvend i ny og næ til hjælp og ellers havde et par arbejdsmænd. Selv sad han fra tidlig morgen til langt ud på aftenen om sommeren, fugede, pudsede og solgte huset, så at sige, inden han havde fjernet stilladset. Solgte det hus, han boede i vel at mærke, hvorefter hans kone fik besked på at flytte ned i kælderens i det nye hus, mens han fik gjort taget færdigt. Der boede de, indtil han byggede et nyt, hvorefter processen gentog sig.

Tabel 10. Statslånsansøgere i Kolding Købstad. Kolding markjorder 4. afdeling.

	Antal	i %
1. Selvstændige i landbrug, fiskeri m.v.:	0	0.0
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	0	0.0
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	14	15.9
4. Selvstændige i liberale erhverv:	4	4.5
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	25	28.4
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	17	19.3
7. Faglærte arbejdere:	14	15.9
8. Ufaglærte arbejdere:	8	9.1
9. Personer uden for erhverv:	1	1.1
10. Uden erhvervsangivelse:	0	0.0
11. Boligselskaber, virksomheder, foreninger:	5	5.7
I alt:	88	99.9

Kilde:

Byrådsbogen 1948-1960.

Denne virksomhed kunne udvikle sig i større eller mindre grad afhængig af personlige ambitioner og tid. I det små byggede muremester N.N. 3 huse i den sydlige del af byen. Det kunne ikke måle sig med X.X. der nåede at bygge 18 huse. De første huse byggede han som slagteri-arbejder, men forretningen må have gået godt, for efter byggeriet af de første 2 huse kaldte han sig entreprenør. På tilsvarende vis kaldte Z.Z. sig i starten for murerarbejdsmand, men efter det første byggeri for muremester. Som muremester nåede han at opføre 5 huse.

Husene

Set i forhold til de omkringliggende typehuskvarterer fra 1960'erne og 1970'erne, der stilmæssigt er meget ens, er de gamle haveselskabsområders huse meget forskellige. Det var Koldings nye arbejderkvarterer, der skød op mellem 1910 og 1960. Det var ikke et færdigt produkt, disse mennesker købte, men en bar mark, de selv måtte kultivere og bebygge efter økonomisk formåen. De bedst stillede kunne allerede efter ganske få år bygge et hus. Andre måtte vente i en årrække. For mange var

Hoveddøren er den del af huset, som den besøgende først stifter bekendtskab med. Arkitekten har derfor ofte viet den speciel opmærksomhed. Hoveddøren til Bellevuegade 15 er tegnet af H. Adsbøl til en fabriksmester. Den er som huset fra 1924.

udvejen for at realisere drømmen om eget hus at bygge et to-familieshus, så lejeindtægterne kunne bidrage til finansieringen. Heri blev de støttet af Kolding Kommune, der i 1948 og efterfølgende år ydede et kontant tilskud til opførelsen af to-familieshuse for at afhjælpe bolig manglen. Bebyggelsen af haveselskaberne var således en proces, der stod på over en lang årrække. Områderne kom dermed til at stå som et levende katalog over forskellige stilarter og personlige boligønsker fra 1920 til 1960.

Husnavne

Det personlige kom bl.a. til udtryk i de mange husnavne. I slutningen af 1800-tallet begyndte gårdmændene at tinglyse deres gårdnavne. På tilsvarende vis opstod der på samme tid en skik med at navngive det nybyggede hus. På denne måde viste bygherren en tilknytning til stedet og hjemmet. Navnene kunne være mangeartede og kryptiske: Rylehøj, Lani, Seas, Persian, Birkehuset, Heto og Cama for blot at nævne nogle få. Andre navne som Lykkebo, Solhjem, Pax, Fred, Vort Hjem, Nybo, Husly, Home, Lykkehus, Reden og Arnen fortæller om glæden over det nye hjem samt et håb om fred og lykke for fremtiden. Blandt navnene finder man endvidere en række pigenavne som Inge, Karen, Eva, Inger-Marie og Maries Minde. En ejer i den

Hoveddøren til Solvang 17 tegnet af en ukendt arkitekt.

sydlige del af byen har villet sikre sig, at de forbipassende forstod, at han boede moderne, i alt fald navngav han huset Bungalow. Husnavne har det imidlertid som tatoveringer, de er svære at fjerne igen. På et hus i den sydlige del af byen er det endnu tydeligt at Vera er streget over og erstattet af Anna. I løbet af 1940'erne forsvandt skikken med at navngive huse. Parcelhuset efter 2. verdenskrig blev ikke alene mere anonymt og tilbagetrukket af udseende, det mistede også sit navn.

Bygningstegninger

Når der endelig blev bygget, skulle der oftest bygges billigt. Et af de steder, hvor der kunne spares, var udgifterne til en arkitekt. I stedet anvendte man de bygnings-tegninger, der fandtes i lommebøger og kataloger. Selve byggeriet kunne familien og venner med lidt håndværksmæssig snilde selv klare, måske med lidt hjælp fra en enkelt håndværker. Mange af de huse, der er opført i Kolding, er formodentlig bygget af ejeren selv og/eller med hjælp fra familie og venner. Herom fortæller tidligere tømrer Valdemar Petersen (VP).

I: Hvordan foregik selve byggeriet? Var det noget, man byggede selv, eller fik man håndværkere til det?

VP: Der var jo nogle, der lavede det selv. Andre lavede

det på den måde, at mureren murede op, og så hjalp de hinanden på den facon. Der var ikke nogle penge imellem dem.

I: Det vil sige, en murer murede op. . . ?

VP: . . . Og tømreren kom så og lavede resten. Så lavede man et hus mere. Det var meget brugt. Eller også »entredede« man sig med en muremester, så murede han det, og så lavede man selv resten.

I: Så har der ikke været en arkitekt indblandet i det?

VP: Nej, nej, det kendte man jo ikke, der var masser af gode tegninger, som var bedre end dem, arkitekterne laver nu om stunder.

I: Hvor hentede de så deres tegninger til huset?

VP: Dem hentede de navnlig i Mindal-Rasmussens Lommebog, den var meget brugt. Der var jo en ny tegning i hvert år, så det passede, at fatter fik Mindal-Rasmussens Lommebog i julegave, så kunne han siden bygge huset efter det. Det var ikke ret store tegninger, men det var godt nok. Eller en bog, som den med statslånhuse (August Nielsen: »25 godkendte statslånhuse. 5te byggebog« Kbh. 1944.)

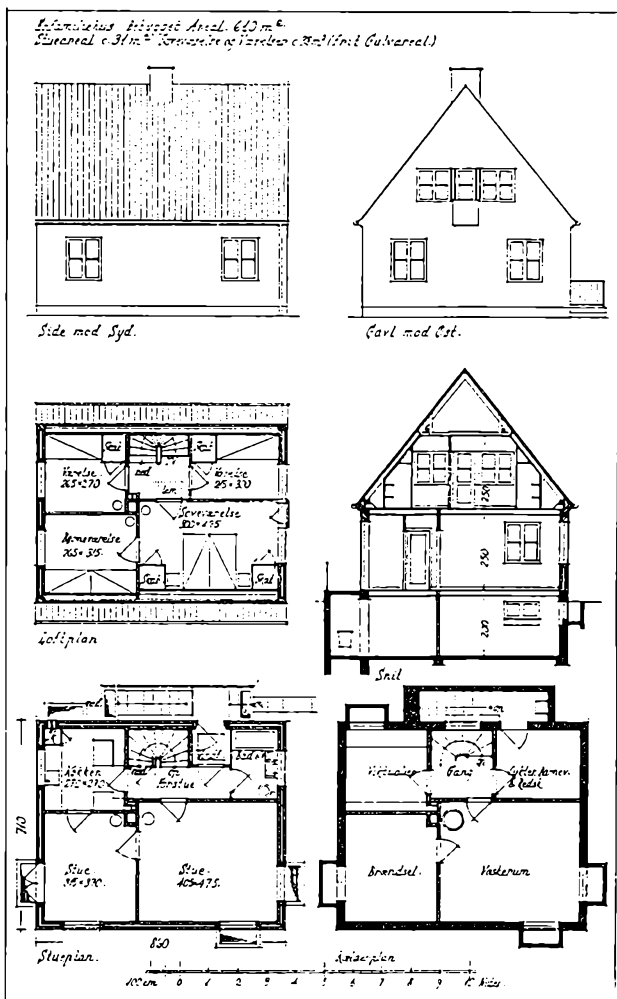
Den håndværksmæssige kvalitet kunne svinge, og det var næppe uden grund, at Kolding Byråd i forbindelse med indførelsen af lån til selvbyggeri bemærkede, at det

Hoveddøren til Jovavej 10 er tegnet af Kr. Beck og fra 1949.

Hoveddøren fra 1953 til Enevold Sørensens Vej 11 er tegnet af Falck.

Den lille mands arkitekt. Byggetegning fra Mindal-Rasmussens lommebog 1943 med et Bedre Byggeskik hus af type 1.

krævede et særlig effektivt tilsyn med byggeriet. En pudning af huset kunne indgå som et stilelement, men meget ofte var der langt mere jordnære motiver. For at spare på udgifterne til materialer kunne man, hvis det var muligt, anvende genbrugsmaterialer.

I: Du snakkede noget om genbrugsmaterialer?

VP: Ja, på Bellevuegade ligger det gamle posthus, som lå nede i Vestergade. Det blev flyttet op. Det var jo ikke ualmindeligt, at brækkede man et hus ned, så blev alle stenene rensed og så brugt igen. Det var normalt. De var jo ikke ringere af den grund, men de var mere beskidte, og som følge deraf stænkpudsede man dem eller de blev vandskurede. Så fik de en farvelade af en eller anden art. Det var der såmænd mange småmestre, der levede af.

I: Blev stenene solgt billigere?

VP: Mange gange fik man dem foræret. Hvis du ville brække dem ned, så var det dit. Så gik den vilde jagt efter familie, børn, koner, onkler og tanter for at de kunne hjælpe med at skrabe sten af. Måske blev de simpelthen kørt ud i kolonihaven og læsset af. Så stod man der og skrabadet sten af.

I: Kan du nævne nogle eksempler?

VP: Vi har Havneboligerne, som blev flyttet over i Kongekvarteret. Man brugte både mursten og i hvert fald

taget og tagkonstruktionen på nøjagtig samme måde, som der var nede på havnen, og så blev det pudset.

I: Husene skulle vel helst opføres i sten?

VP: Det er jo bedst, når det står i blanke sten, så er man fri for at lave mere ved det.

I: Hvem var det, som hjalp med byggeriet?

VP: Det var dem, man arbejdede sammen med – normalt. Man sagde: Ku' du ikke lige hjælpe mig med det her et par weekender. Jeg har da været med til at give en hånd med af og til. Og i reglen fik man et rigtigt godt rejsegilde, hvor der ikke var så langt mellem snapsene. Men en flaske brændevin, den holdt også længe til de få mennesker, der var involveret, og cyklen kunne godt blive fuld af det. Det var nok honoraret.

Bedre Byggeskik, den lille mands arkitekt

Udadtil forekommer kvartererne brogede, men indadtil er der i stor udstrækning tale om variationer over ganske få modeller. Til trods for de mange arkitekter, håndværksmestre og andre er det forbavsende, hvor ensartede og skabelonagtige de ofte fremstår. Når dette er tilfældet, skyldes det ikke mindst, at mange af husene i haveelskabsområderne afspejler »typehuse«, der blev udarbejdet af Landsforeningen for Bedre Byggeskik. Foreningen Bedre Byggeskik blev dannet af en kreds af arkitekter i 1915 som en reaktion på historicismen ikke mindst stationsbyggeriet i slutningen af 1800-tallet.

Det var arkitekter som Martin Nystrup, P.V. Jensen Klint, Paul Holsøe, Carl Brummer og Harald Nielsen, der var med til at starte Landsforeningen Bedre Byggeskik. Foreningen skulle med Carl Brummers ord »arbejde for genoprejsning af den forfaldsperiode, hvori vi lever«. I stedet for at efterligne udenlandsk byggeskik og byggestil hentede arkitekterne bag Bedre Byggeskik deres inspiration fra landbrugets byggetradition og den danske klassicisme. Husene skulle opføres i danske byggematerialer som røde mursten og tegl med anvendelse af den viden og erfaring, som lå gemt hos håndværkerne. Husene skulle være enkle, hjemlige og smukke. Det var på en gang en romantisk og konservativ retning, der vendte sig mod de ofte tysk inspirerede stilretninger og den stilsammenblanding, som den nye teknologi inden for byggefaget gjorde muligt.

Når foreningen fik så afgørende indflydelse på det »anonyme« boligbyggeri, hænger det sammen med foreningens stærke betoning af højskoletanken og den folkelige oplysning. Arkitekterne var klar over, at skulle deres teorier omsættes i praksis, måtte de have fat i de mange lokale håndværksmestre, der stod for hovedparten af boligbyggeriet. Allerede i 1908 startede Paul Holsøe »Tegnehjælpen«, hvor mindre håndværksmestre kunne hente råd og vejledning. Hertil kunne de indsende konkrete byggetegninger til en bedømmelse og eventuel korrektur. Denne virksomhed blev i 1916 videreført i Bedre Byggeskiks regi. Ved siden af dette arrangerede foreningen en række kurser for de mange håndværksmestre. Desuden blev en stor del af de mange tegninger udgivet i Bedre Byggeskiks årsberetninger og anvendt som gode eksempler for andre håndværkere.

Solvang nr. 16 opført i 1934 er et eksempel på et typisk »type 2« hus. Huset er opført i røde mursten, højt teglstenssaddeltag, halvvalmede gavle og småsprossede vinduer. Huset er tegnet af arkitekt R. Chr. Rasmussen, som har tegnet flere af villaerne i haveselskabet Solvang. Rumfordelingen er den traditionelle med 2 lige store stuer, køkken og entre i stueetagen samt soveværelse og kammer på 1. sal.

Endelig kunne der hentes inspiration i foreningens idékataloger.

Det var imidlertid ikke alle, der direkte kom i berøring med Bedre Byggeskiks eksempelmateriale endsige en arkitekt, når de skulle bygge hus. Mindal-Rasmussens Lommebog eller »Lommehaandbog for Bygningshaandværkere«, som omtales i det ovenstående interview, udkom første gang i 1921 og bragte lige til dens ophør i 1980 hvert år en byggetegning, som kunne anvendes som skabelon ved husbyggeri. Tegningerne er stærkt inspirerede af Bedre Byggeskik. Den tætte tilknytning til Bedre Byggeskik ses også i håndbogens første årgange, hvor der i en artikel under overskriften »Forbilleder for Bygninger« argumenteres for Tegnehjælpen »den ubemidlede Bygherres Arkitekt og Haandværkernes Hjælper«.

Foruden byggeforslaget indeholdt lommebogen en række oplysninger om byggematerialer o.lign., som gjorde det muligt for håndværkere og selvlærte at give sig i kast med eget husbyggeri. Lommebøger som Mindal-Rasmussens, A. Petersens Lomme- og Noteringsbog for Bygningshåndværkere og kataloger som f.eks. »50 Boligtyper« bd. I-III, »4de Byggebog« og »25 godkendte Statslånshuse« fik en afgørende betydning for statslånshusene og boligbyggeriet i haveselskabsområderne. Landsforeningen Bedre Byggeskik fik ad disse kanaler sat et afgørende fingeraftryk på boligbyggeriet i Kolding og andre købstæder i perioden fra 1920 til 1960, hvorved kvarterer fik et mere ensartet præg.

Etnologerne Ena Hvidberg og Hannelene Toft Jensen har peget på tre af Bedre Byggeskiks hustyper fra mellemkrigstiden, som især har været med til at præge kvarterer fra 1920 til 1960.

Den første type er det lille rødstenshus på ca. 70 m² med saddeltag i røde teglsten. Huset er forsynet med 2

Et Bedre Byggeskikhus (type 1) på Istedvej 15 »Husted«. Det 56 m² store hus er tegnet af arkitekt Søren Nissen og opført til en murermester i 1954. Huset er karakteriseret ved det murstensindfattede vindue ud mod gaden. I gavlen er altanen på første sal forskudt til venstre, og symmetrien opretholdt med et vindue i højre side. Søren Nissen har stået som arkitekt for mange af husene i Kolding. Samtidig vidner husene om, at byggeskik er konservativ, og at det lille Bedre Byggeskikhus formåede at tilpasse sig de ændrede byggevilkår efter krigen.

fag småsprossede vinduer og en dør i gavlen eller en facade med en dør i midten og et vindue på hver side af døren. Indvendig er stueetagen indrettet med to stuer, køkken, toilet og entre. Førstesalen har soveværelse og et eller to kamre. Huset er ofte forsynet med kælder og tit med en lille altan på første sal. Denne type findes i de fleste årgange af Mindal-Rasmussens lommebog helt op til 1956.

Den anden type er fra ca. 70 m² til ca. 100 m². Det er karakteriseret ved det halvvalmede tag. Husets facade og grundplan ligner den første type, idet antallet af vinduer varierer efter husets størrelse. På de større varianter kan huset til tider have en karnap i gavlen og en kvist på taget. Den pudset variant kan have klassicistiske stilelementer som kvadrelisener i hjørnerne, pilastre og en trekant over døren.

Den tredje type er en længebygning med frontispice over døren og flere vinduesfag. Huset er ofte pudset og malet i lyse farver, der giver bygningen et klassicistisk præg, som minder om engelske landsteder. Huset var populært nord for København, men i haveselskaberne i Kolding er den sjælden.

Til disse typer kan tilføjes en fjerde, som er typisk for Kolding. Typen er et kvadratisk to-familieshus på ca. 70 m² i to etager. Forholdet mellem tagkonstruktion og de to etager giver huset et tungt og massivt udseende, der kun delvist ophæves af vinduerne. Muren er oftest pudset med cementindfatninger af døre og vinduer, men kan også stå i mursten. Rumfordelingen er den traditio-

Chresten Bergs Vej 10 opført i røde mursten. Huset er opført i 1939.

På Kongehusvej 14, 16 og 18 finder man disse type 4 huse, der sætter deres dominerende præg på gadebilledet.

nelle, som den findes i type 1 og 2, med lige stor dagligstue og soveværelse. Huset er desuden forsynet med kælder.

Disse typer og idealer er gennemgående i det meste af byggeriet i Kolding, men oftest er der tale om et enkelt byggeri. I reglen er de dekorative elementer, der prægede byggeriet i århundredets første årtier, væk, og husene står dermed som en kontrast til borgerskabets prangende byggeri. Det var funktionelt byggeri tilpasset beboernes behov og krav til boligstandard.

Funktionalismen og den danske bungalow

I 1930'erne kom stilretningen funktionalismen til Danmark. Stilen er let genkendelig med den hvidpudsede kubistiske bygningskrop med det flade let hældende tag, vinduer med jernramme, hjørnevinduer og halvrunde altaner. Indvendig var kravet en indretning, hvor de enkelte rumms størrelse og placering var dikteret af rummets funktioner.

Arkitekt Erik Nygaard bemærker i sin bog om dansk boligbyggeri efter 1945, at »det blev funktionalismen

som stil snarere end funktionalismen som ide, der sejrede i første omgang«. Arkitekterne kunne bruge de nye stilelementer, men ikke de bagved liggende ideer om bygninger tilpasset brugernes hverdag og behov. Med til billedet hører, at funktionalismen i 30'erne blev synonym med det at være moderne. Arkitekterne blev derfor mødt med krav om disse stilelementer i byggeriet fra de bygherrer, som nok ønskede at fremstå som moderne, men som ikke ønskede ideerne bag stilen.

Den internationale funktionalisme kom dog aldrig til at dominere byggeriet i Kolding, hvor Nørreport ved Vejlevej og Hans Hansens villa på H.C. Petersens Vej er de mest fremtrædende eksempler. På Carl Plougs Vej 10 finder man et mere anonymt eksempel, der ved opførelsen i trediverne blev betragtet som et yderst progressivt hus, der smagte af kommunisme og kulturadikalisme. Huset er let genkendeligt udefra med sin simple firkanterede bygningsblok, de hvidpudsede vægge og ikke mindst det flade tag, som fremstod som en provokerende nyhed i forhold til det høje saddeltag på Bedre Byggeskik-husene. Enkelte andre steder i haveselskabsområderne kan man finde tilsvarende huse.

Den internationale funktionalisme var imidlertid for fremmedartet og radikal for de mange i haveselskaberne, som i 30'erne stod for at bygge eget hus, men deres byggeri var dog ikke helt upåvirket af de nye strømninger fra udlandet. Bungalowen kan betragtes som en fusion mellem den funktionalistiske stil og den hjemlige byggetradition, som Bedre Byggeskik stod for. Ordet bungalow blev oprindeligt anvendt om de små huse, som blev opført til de britiske koloniembedsmænd i Indien. Senere blev ordet i Sydengland anvendt som et udtryk for dårligt byggede og dårligt udstyrede huse. I Danmark mistede ordet bungalow sin negative værdi og blev stående som betegnelse for et kvadratisk hus med et lavt pyramideformet tag. Den lille bungalow vandt ikke arkitekternes anerkendelse, men i haveselskaberne vandt huset frem i 1930'erne, så det i dag sætter sit præg på disse områder.

Huset var uden tagrum, og det gjorde tagkonstruktionen væsentlig billigere end det normale høje saddeltag. For at kompensere for den manglende overetage

Carl Plougs Vej 10. I 1930'erne et yderst moderne hus, i dag virker/lever det en mere anonym tilværelse.

Krathusvej 1, »Corner« opført i 1935 er et andet eksempel på den internationale funktionalisme.

blev mange af bungalowerne forsynet med kælder ofte indrettet til beboelse. Huset kunne endvidere være forsynet med de moderne jernvinduer og eventuelt vandrette murstenbånd. Den moderne bungalow skulle stå i gule mursten som en kontrast til de traditionelle røde Bedre Byggeskikhuse. Den egentlige funktionalisme krævede en indretning, hvor rummenes størrelse og fordeling var bestemt af deres funktion, men da dette krav betød øgede byggeomkostninger, beholdt bungalowen den traditionelle rumfordeling, som man finder den hos Bedre Byggeskik: to lige store stuer, køkken og entre. Bungalowen var ikke funktionalistisk, den optog en række stilelementer og træk fra funktionalismen, så den fremstod som »moderne« i den folkelige bevidsthed. I indretningen var traditionen fra Bedre Byggeskik imidlertid bevaret. Huset var således ideelt for mennesker, der nok ville fremtræde moderne, men hvor kravet samtidig var, at det skulle være billigt og ikke for anderledes i forhold til de gængse normer for boligbyggeri.

Statslånsbyggeriet og arkitekterne

De stramme økonomiske betingelser for opførelse af statslånsbusene førte til et mere enkelt og standardiseret boligbyggeri. Samtidig blev der stillet krav til den hånd-

værksmæssige udførelse og som noget nyt krav til isolering af huset. I indretningen blev der stillet krav om, at der skulle være et toilet, mindst ét rum på 15 m² og et køkken på 6m². Endvidere anførte loven »at projektering og tilsyn med byggearbejdet bør udføres af en arkitekt«.

Det typiske statslånsbus i 1950erne var således et etplansbus uden kælder på ca. 80 m². Det stod enten i mursten eller gasbeton, der for alvor kom frem i 1950erne. Taget var tegl eller eternit, et andet populært byggemateriale som kom frem i samme periode. Indvendig indeholdt huset et køkken, et lille badeværelse, en stue, et soveværelse til forældrene, et børneværelse og i nogle tilfælde et kammer.

Krigsårene blev dermed på mange måder banebrydende for det private boligbyggeri. Alene ordene for det private boligbyggeri »villa« og »parcelbus« udtrykker dette brud. Ordet villa anvender vi om et bus med have fra før 1945. Huset er i to etager med kælder og høj rejning på taget. Parcelbus anvender vi derimod om et etplansbus (længebus) med have og uden kælder bygget efter 1945. »Typebus« anvendes specielt for de seriefremstillede busse fra 1960erne og 1970erne.

Trods de ændrede vilkår virkede Bedre Byggeskik indtil sit ophør i 1965 med arkitekt Harald Nielsen som leder, men efter funktionalismens gennembrud i 1930 mistede foreningen sin opbakning i arkitektkredse og dermed også den støtte og indsats, der var en forudsætning for foreningens arbejde. Dog mistede foreningen ikke sin indflydelse på boligbyggeriet. Det er måske meget betegnende for foreningens position og indflydelse på byggeriet af små enfamiliebusse, at Mindal-Rasmussens lommebog først i 1959 skiftede sine Bedre Byggeskik tegninger ud med et etplansbus med kælder på 137 m².

Solvang 1. Den karakteristiske bungalow er tegnet af konstruktør M. Vium for en malermester og opført i 1935. Huset står i hvidpudset mur og har hele to hjørnevinduer, den ene halvvejs dækket af den senere tilbygning. Bemærk de vandrette bånd.

Arkitekterne ville derimod stadig gerne øve indflydelse på det private husbyggeri og den typedannelse, der fandt sted. I 1958 stiftede Danske Arkitekters Landsforening »Arkitekternes Typehuskontor«, der skulle udarbejde typehusprojekter, som kunne købes af foreningens medlemmer. I 1960'erne blev kontoret imidlertid udkonkurreret af de nyopdukkede typehusfabrikanter, der kunne præsentere helt andre økonomiske betingelser og som ikke altid så så nøje på den byggetekniske standard. Kontoret måtte derfor lukke i 1968.

Arkitekterne fik trods lovgivningens henstillinger aldrig den afgørende indflydelse på opførelsen af det anonyme husbyggeri i perioden indtil 1960. Først fra slutningen af 1950'erne var der arkitekter med ved opførelsen af 1/3 af de mindre huse. Man klarede sig som anført i stedet med de tegninger, som kunne hentes i lommebøger og kataloger.

Parcelhusene findes spredt i de fleste af haveselskabsområderne afhængig af de enkelte selskabers specielle historie, men de fleste findes af gode grunde i de nyeste haveselskaber fra tiden efter 2. verdenskrig i Seest og den nordlige del af Kolding.

Carl Plougs Vej – det anonyme hus 1920-1960

Ønsker man at få et indtryk af boligbyggeriet i haveselskaberne i perioden fra ca. 1920 til 1960, kan det anbefales at gå en tur på Carl Plougs Vej.

Det første stykke af vejen fra Bellevuegade til Enevold Sørensens Vej er en del af det tidligere haveselskab Carl Ploug. Husene her er de karakteristiske Bedre Byggeskikhuse og bungalows fra mellemkrigstiden. Enkelte steder kan man finde parcelhuse fra tiden efter 1945, men de dominerer ikke gadebilledet. Det gør derimod to-etages husene, der står relativt tæt ved gaden, og som derfor træder frem i gadebilledet. Her er huse både i mursten og puds. De fleste af husene er uden udsmykning, men enkelte steder er der kælet for huset som f.eks. nr. 51 med vandrette bånd. Mange af husene er tillige forsynet med de karakteristiske husnavne som Fredensbo (6), Bungalow (17), Lykkebo (29), Pax 1923 (31) og Vivil (92). Enkelte huse har, sammenlignet med nuti-

Bedre Byggeskik-huse på Carl Plougs Vej mellem Bellevuegade og Enevold Sørensensvej.

Carl Plougs Vej mellem Bellevuegade og Haderslevvej. De anonyme parcelhuse er næsten skjult.

dens boligbyggeri, et stort boligareal, hvilket gør det muligt for mindre servicevirksomheder at anvende dem som kontorbygninger. Det er f.eks. tilfældet i nr. 40, hvor »Bjørns Tegnestue« holder til og nr. 51, hvor »Dansk Bogbinder- og Kartonageforbund« har sine kontorer.

Går man videre ad Carl Plougs Vej forbi Enevold Sørensens Vej skifter bebyggelsen karakter. Denne del af Carl Plougs Vej blev anlagt i midten af 1940'erne, og husene er bygget med statslån i 1950'erne. Her forsvinder de karakteristiske Bedre Byggeskikhuse til fordel for de lige så karakteristiske et-plans længehuse med de dybt-røde mursten og eternittag. Hvor mellemkrigstidens huse er meget dominerende i gadebilledet, virker længehusene mere tilbagertrukne og anonyme. De ligger længere tilbage på grunden og da beplantningen er vokset op, forsvinder de næsten fra gadebilledet, som i stedet kommer til at fremtræde mere grønt og frodigt.

Tabel 11. Socialøkonomiske grupper i et haveselskabsområde (H/S Carl Ploug og H/S Solvang) i 1981.

	Antal	i %
1. Selvstændige i landbrug, fiskeri m.v.:	2	0.6
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	0	0.0
3. Selvstændige i fremstillings- virksomhed	19	5.6
4. Selvstændige i liberale erhverv:	4	1.2
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	28	8.2
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	37	10.9
7. Faglærte arbejdere:	81	23.8
8. Ufaglærte arbejdere:	80	23.5
9. Personer uden for erhverv:	13	3.8
10. Uden erhvervsangivelse:	76	22.4
I alt:	340	100.0

Kilde:

Kolding Vejviser 1981.

Afrunding

De økonomiske konjunkturer, boligmangel og forsyningsproblemer under de to verdenskrige fik arbejderklassen til at tage skeen i egen hånd. Haveselskaberne var en organisationsform, der gjorde det muligt for dem at få fod under eget bord. Resultatet af denne proces blev store »arbejderkvarterer« specielt syd for Kolding Å, knap så udtalt i Seest og i den nordlige del af byen. En proces, der blev videreført med de billige forrentede statslån i perioden fra 1946 til 1958.

Det måske mest interessante er, at de gamle haveselskaber syd for Kolding Å, som det fremgår af tabel 11 og 12, har beholdt deres sociale profil som arbejderkvarterer. Middelstanden har ikke vist nogen speciel interesse for at flytte ind i disse kvarterer. Til gengæld er middelstanden, som for Mariesmindes vedkommende, overrepræsenteret i de nye parcelhuskvarterer fra 60'erne og 70'erne og specielt nord for Kolding Å.

Det kan ikke alene forklares økonomisk. Den er i lige så høj grad kulturelt betinget, d.v.s. beboernes idealer om »det gode liv«. Skal vi derfor kende Koldings forskellige kvarterer og dagliglivet, som det leves før og nu, så må vi fremover have fat i kenderne, de nuværende og tidligere beboere i de oprindelige haveselskabsområder.

Haveselskaberne var endnu ikke fuldt udstykkede, da statslånsordningen ophørte i 1958. Ind imellem de ældre huse kan man derfor finde typehuse fra 1960'erne. Typehusene var ofte en videreudvikling af 1950'ernes længehus og med velstandsstigningen i 1960'erne og skattefradragsreglerne blev de stadig større. I slutningen af 1950'erne var det gennemsnitlige hus på ca. 90 m², i midten af 1960'erne på ca. 110 m², og i 1969 var det vokset til ca. 130 m². Arkitekterne har spydigt kaldt dem for pistolgangshuse på grund af deres form og ruminddeling, men deres salgssucces vidner om, at de passede til aftagernes boligidealer. Her er det A.M.G. Friis Vej 5, tegnet af Anker Petersen og John Madigan. Huset er opført i 1974.

Carl Plougs Vej 57 er opført i 1937. Huset er et godt eksempel på et type 4 hus, der med sin pudsede mur, de vandrette bånd og det flade tag har fået bungalowudstyr.

Et længehus opført i røde mursten og med eternittag. Det 96 m² store hus er tegnet af O. Jensen og opført i 1957. Carl Plougs Vej 83.

Tabel 12. Socialøkonomiske grupper i Mariesminde i 1981.

	Antal	i %
1. Selvstændige i landbrug, fiskeri m.v.	0	0,0
2. Arbejder i landbrug, fiskeri m.v.	0	0,0
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed	30	14,2
4. Selvstændige i liberale erhverv	5	2,4
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede	51	24,2
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede	42	19,9
7. Faglærte arbejdere	23	10,9
8. Ufaglærte arbejdere	13	6,2
9. Personer udenfor erhverv	7	3,3
10. Ukendt	40	19,0
I alt	211	100,1

Luftfoto af Kolding midt i 30'erne. Øverst til højre bl.a. haveselskaberne Dyrehavebo og Belvedere.

Fortegnelse over haveselskaber i Kolding ca. 1910-1960

	<i>Omtale side:</i>	<i>Kort side:</i>		<i>Omtale side:</i>	<i>Kort side:</i>
Bakken (20)	46	68, 69	Hånd i Hånd (54) (tvangsauk.)	62	
Bellahøj (35)	54	65	Iowa (8)	41	67
Belvedere (14)	44	71	Klostervang (31)	52	67
Brunebæk (48)	60	69	Kongevang (27)	50	67, 68
Brændkjær (47)	59	68	Lykkebo (16)	45	67
Brændkjærhøj (46)	59	68	Lykkehøj (30)	51	67
Brændkjær Udsigt (21)	47	68	Lykkevang (24)	48	67
Bøgelykke (25)	49	67	Låsbytoft (9)	41	67
Carl Ploug (52)	62	67	Marienlyst (42)	57	68
Danevang (32)	52	65	Mosevang (50)	61	67
Danevirke (29)	51	68	Munkehaven (18) (tvangsauk.)	45	
Drachmanns Eje (33)	53	66, 67	Munkenborg (51)	61	71
Dyrehavebo (45)	58	65	Nordhøj (6)	40	71
Egelykke (23)	48	67	Nørrevang (15)	44	71
Elmelykke (22)	47	67	Ravnsbjerg (4)	39	67, 68
Enigheden (37)	55	65	Seesthus (43) (annulleret)	57	
Fjordglimt (2)	34	69	Skovly (28)	50	68
Fjordlykke (53)	62	69	Solhøj (34)	53	67, 70, 71
Fjordvang (7)	40	69	Solvang (5)	39	67
Flora (36)	54	71	Sønderhøj (38)	55	67
Frem (12)	43	68	Søndermarken (26)	49	65, 66
Fremtiden (13)	43	68, 69	Sønder Vang (1)	37	67, 68
Galgehøj (44)	58	71	Thorbjerg (39)	56	66, 67
Gimle (10)	42	65, 66	Thordal (40)	56	66, 67
Havelykke (16)	45		Thorshøj (55)	63	66
Hjortsminde (41)	57	66	Vesterlykke (11)	42	65, 66
Højlykke (49)	60		Østerlykke (19)	46	66
Højvang (3)	38	68			

Haveselskabet Sønder Vang. Luftfoto fra 1936.

1. Sønder Vang

Beliggenhed:

Området omkring vejene Gråstenvej, Broagervej, Sankelmarkvej, Istedvej, Sundeved og Sdr. Kongevej. Kort s. 67, 68.

Start:

Sønder Vang er det ældste haveselskab i Kolding. Foreningen købte jorden den 21.12.1911 af hestehandler Lars Busk, Søndergade 5. Området lå på det tidspunkt i Vonsild Sognekommune.

Medlemmer:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	2	4,5
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	3	5,5
4. Selvstændige i liberale erhverv:	3	5,5
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	3	5,5
7. Faglærte arbejdere:	21	39,0
8. Ufaglærte arbejdere:	9	16,0
9. Personer uden for erhverv:	6	11,0
10. Uden erhvervsangivelse:	7	13,0
I alt:	54	100,0

Gadenavne:

Gadenavnene Gråstenvej, Sankelmarkvej, Istedvej, Sundeved og Broagervej vedtaget af byrådet august 1937 som resultat af gadenavnekommissionens arbejde.

Andet:

I perioden 1957 til 1964 blev vejene istandsat og overtaget af Kolding Kommune.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånsager: 796; 380; 584; 643; 132; 146b; 146c; 750; 331; 146; 49; 754; 783; 370; 79; 587; 122; 153; 315; 497; 119; 724; 297; 16; 220; 58; 495; 45; 96; 80; 151. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Gråstenvej 1946-71, Istedvej 1964-75, Sankelmarkvej 1950-1965, Sdr. Kongevej 1849-1965, Sundeved 1960, Sønder Vang 1873, Sønder Vang 1942-54. Byrådsbogen: 17.6.35; 6.9.37; 22.6.42; 20.11.44; 4.1.46; 4.2.46 20.6.55; 11.6.56; 12.11.56; 6.5.57; 10.3.58; 13.4.59; 25.5.59; 31.3.60; 11.3.63; 26.8.63; 11.12.67. Teknisk Forvaltning. Journalsager. A 3032 Haveselskabet Sønder Vang. Forhandlingsbog.

2. Fjordglimt

Beliggenhed:

Områderne omkring Anemonevej, Irisvej og Kløvervej nr. 1-9. Kort s. 69.

Start:

Foreningen købte jorden den 26. juni 1912 af hestehandler Ole Olsen.

Gadenavne:

Gadenavnene Anemonevej, Irisvej og Kløvervej vedtaget af byrådet august 1937 som et resultat af gadenavnekommissionens arbejde.

Andet:

For at forbedre tilkørelsesforholdene ansøgte Fjordglimt i 1912 (30.5.1912) om en tilkørselsvej over H/S Fjordvangs jorder. Sagen blev overdraget til Bygningskommissionen, hvorefter vi først støder på den igen i 1918 (15.3.1918) da Fjordglimt ansøger om støtte til et vejanlæg. Ved det efterfølgende møde den 5. april 1918 enedes Gade og vejudvalget med repræsentanter for Fjordglimt om, at Kolding Kommune ville yde støtte til vejanlægget, såfremt udførelsen og vedligeholdelsen skete efter en af byrådet godkendt plan. Kommunen indvilgede samtidig i at lægge elektriske ledninger samt gas- og vandledninger under forudsætning af, at der opførtes »sunde og tiltalende boliger«, hvilket skulle sikres ved villaservitutter godkendt af byrådet. På det følgende møde vedtog Markudvalget, at kommunen skulle betale for anlæggelse af vej- og kloakanlæg på Fjordglimts jorder. Markudvalget opnåede på denne måde at styre byudviklingen i et af de nye områder. Det var ikke alle, der var tilfredse med denne udvikling. Den 18. november 1920 anmodede Fjordglimt udvalget om en godkendelse af vejplanen. I et indlæg i Kolding Socialdemokrat den 18. februar 1918 rettede en unavngiven person et skarp angreb mod Fjordglimts planer for haveselskabet:

Som Interessenterne vil vide, er der Planer oppe om, at Selskabet helt skal give sig Spekulationen i Vold, - med Gader, Kloak m.m. Det vil, inden alt er gennemført, og inden nogen kan faa Lov at bygge paa Lodderne, koste 35,000 kr. + Renter og Omkostninger. Det vil sige, at der paa hver Lod bliver en Udgift af over 1000 Kr. Er Tiden virkelig inde til at lægge en saadan ekstra Skat over paa Medlemmerne? Er det ikke en vild Ide at lave Selskabet om fra et Haveselskab, hvor Medlemmerne har befundet sig godt, til et Byggeselskab, hvor alt bliver Spekulation, og hvor ingen kan se, hvad Fremtiden vil bringe paa Plads, hvor der hverken er Vand eller Gas. Slaa koldt Vand i Blodet, inden det er for sent, - »at blive ved Jorden det tjener os bedst.«

Indlægget førte til et lige så skarpt svar af F. Meyer Nøhr en uge senere i Kolding Socialdemokrat (d. 25.2.1918), hvori det bl.a. hævdes: »Der maa vel sikkert bagved denne Opsats skjule sig noget forfærdeligt samfundsnedbrydende, og derfor maa der i Tide raabes et tordnende »Vagt i Gevær!« for at faa standset denne Handling.« Hentydningen er givet møntet på syndika-

listerne, som i årene efter første verdenskrig var meget aktive. Senere hedder det:

For over 5 Aar siden traadte der nogle – lad os kalde dem Middelstandsfolk – sammen; de bestod væsentlig af Tjenestemænd ved Jernbanen, Arbejdere og enkelte Haandværkere og fastlønnede Funktionærer, for ved Sammenslutning i Interessentskaber at købe Jord og saa udstykke den i Haver, for saa senere, naar Tiden mentes gunstig, da at opføre dem en Bolig paa den erhvervede Jordlod, og naar man ser hen paa, hvorledes denne Tanke har udviklet sig i det hele Land, kan man blot henvise til, hvor meget Rigsdagen har beskæftiget sig med denne Sag, nemlig gennem forskellige Love at yde disse Foreninger den størst mulige Støtte ved at hjælpe dem til at naa deres Formaal: Hjælp til Selvhjælp og støtte dem i deres Flid og Sparsommelighed ved at betrygge deres Fremtid, saa de kan frigøre sig for at falde Kommunen til Byrde, naar Arbejdsevnen en Gang er nedbrudt. . . Jeg vil til Slut kortelig oplyse om de Selskaber, jeg kender, og der vil jeg bemærke, at et smukkere Billede paa Folks Flid i deres Fritid gør sig ingen Steder mere gældende, end naar man ser disse velplejede Haver og smukke Lysthuse og naar man saa ved, at det for mange er et stort Offer at afse denne Krone eller to hver uge, som Afdrag paa Gælden for at kunne beholde det en Gang erhvervede, saa skønner man først, hvor meget det er værd for disse, og man kan jo heller ikke fortænke de Folk i, at naar Kommunen i henhold til Lov er forpligtet til at fremme Vejarbejder og desl. for at afhjælpe Arbejdsløsheden, saa maa Kommunens valgte Repræsentanter være saa karrige at bringe disse Folk, der ønsker at fremme deres Formaal, at faa saa gode Veje til deres Jord, som det er muligt, og saa byde dem Vilkaar, som af Kolding Mark- og Vejudvalg er tilstillet de tre Haveselskaber, som ligger ved den saakaldte Koleravej, og som disse Selskaber paa Ingen Maade kan indgaa paa, og jeg kan heller ikke tænke mig andet end at det ærede Byraad, naar det yderligere overvejer denne Sag, at det saa bliver enig, at Vejen fra Windeløvs Hus og saa langt den er projekteret at skulle gaa, skal laves i saa god stand, at den er farbar hele Aaret og ikke i den meste Tid af Aaret skal ligge i et frygteligt morads. . . Ærede Kolding Byraad, hvis De vil opmuntre Folks Flid og Sparsommelighed og Anlæg, saa sæt Koleravej, som den jo kaldes (et mindre smukt Navn for Resten; Vangelystvej eller Windeløvsvej burde den hellere hedde) i samme Stand, som den er til Windeløvs Hus, saa vil Byraadet sætte sig et varigt Minde som deres Beskytter, der gerne vil hjælpe dem selv, og saa gøre de par Interessenter, som af bare Haveegoisme al Tid, vil spænde Ben for ethvert godt Formaal til Skamme.

Kolding Byråd vedtog den 15. marts 1965 at istandsætte og overtage Anemonevej, Irisvej og Kløvervej.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Anemonevej 1964-1967, Irisvej 1965. Byrådsbogen: 19.11.34; 14.9.64; 15.3.65; 31.3.65; 28.6.65. Teknisk Forvaltning. Journalsager. Markudvalgets forhandlingsprotokol 1911-1945. Kolding Socialdemokrat 1918.

3. Højvang

Beliggenhed:

Området omkring Agtrupvej de lige numre 184-198, Frederik 2 Vej de ulige numre 3-27 og de lige numre 4-30 samt Henrik Rantzaus Vej de lige numre 4-26 og de ulige 1-23. Kort s. 68.

Start:

Foreningen købte jorden den 10. februar 1916 af gård-ejer Chr. Schou. Jorden var på det tidspunkt en del af Dalby Sognekommune.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
4. Selvstændige i liberale erhverv:	4	9
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	4	9
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:		
7. Faglærte arbejdere:	11	26
8. Ufaglærte arbejdere:	1	2
9. Personer uden for erhverv:	1	2
10. Uden erhvervsangivelse:	1	2
I alt:	43	100

Gadenavne:

Gadenavnene Frederik 2 Vej og Henrik Rantzaus Vej vedtaget af byrådet august 1937 som et resultat af gadenavnekommissionens arbejde.

Andet:

Haveselskabet blev indlemmet i Kolding Købstad i 1929. Kolding Kommune forsøgte allerede i 1936 at istandsætte og overtage vejene, men forsøget mislykkedes, da der ikke kunne opnås forlig med beboerne. Samme skæbne led kommunens forsøg i 1963, og først i 1974 blev det vedtaget at istandsætte Frederik 2 Vej og Henrik Rantzaus Vej. I 1944 blev området kloakeret.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 653; 436; 593; 456; 452; 542; 734; 274. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Agtrupvej 1871-1939, Frederik 2 Vej 1963-1983, Henrik Rantzaus Vej 1964-1977. Byrådsbogen: 18.5.36; 18.12.44; 26.8.63; 9.9.63; 11.3.74 Teknisk Forvaltning. Journalsager.

4. Ravnsbjerg

Beliggenhed:

Områderne omkring Bjolderupvej og Ravnsbjergvej. Kort s. 67, 68.

Start:

Foreningen købte jorden den 16. januar 1919 af kreaturhandler J.L. Hansen. Jorden lå på dette tidspunkt i Vonsild Sognekommune.

Medlemmer:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	17	28
4. Selvstændige i liberale erhverv:		
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	1	2
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:		
7. Faglærte arbejdere:	9	15
8. Ufaglærte arbejdere:	26	43
9. Uden for erhverv:	6	10
10. Uden erhvervsangivelse:	1	2
I alt:	60	100

Gadenavne:

Gadenavnene Bjolderupvej og Ravnsbjergvej vedtaget af byrådet august 1937 som et resultat af gadenavnekommissionens arbejde.

Andet:

Bjolderupvej og Ravnsbjergvej blev i 1962 og 1963 istandsat og overtaget af Kolding Kommune.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånsager: 605; 626; 621; 684; 189; 168; 620; 84; 707; 145; 475; 192; 928; 735; 98; 450; Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Bjolderupvej 1950-1964, H/S Ravnsbjerg. Byrådsbogen: 16.11.36; 17.4.50; 22.10.62; 14.5.63. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

5. Solvang

Beliggenhed:

Området omkring vejene Solvang, J.L. Hansens Vej, Thurasvej og A.M.G. Friis Vej. Kort s. 67.

Start:

Foreningen blev startet i 1918. Den 28. januar 1919 købte foreningen et jordlod af gårdmand N.P. Jepsen. Jorden lå på dette tidspunkt i Seest Sognekommune.

Medlemmer:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	9	12,0
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	10	14,0
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	1	1,5
7. Faglærte arbejdere:	20	28,0
8. Ufaglærte arbejdere:	27	37,0
9. Uden for erhverv:	4	6,0
10. Uden erhvervsangivelse:	1	1,5
I alt:	72	100,0

Gadenavne:

Gadenavnene Solvang, J.L. Hansens Vej, Edv. Laus Sti, A.M.G. Friis Vej, Taubersvej, Thurasvej og Krathusvej vedtaget august 1937 som et resultat af gadenavnekommissionens arbejde.

Andet:

Haveselskabet søgte i 1933 om at få området kloakeret, men da haveselskabet tidligere havde afvist en kloakering, henviste byrådet sagen til sundhedskommissionen. Haveselskabet og kommunen indgik den 18. november 1946 en overenskomst om, at kommunen skulle vedligeholde vejene for beboernes regning. Kolding Kommune istandsatte og overtog vejene af haveselskabet i begyndelsen af 1960'erne.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånsager: nr. 4; 37; 125; 150; 159; 189; 210; 238; 372; 383; 461; 494; 559. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, J.L. Hansens Vej 1946-1958, Solvang 1946-1959, Thurasvej 1950-1960. Byrådsbogen: 18.9.33; 30.5.44; 20.11.44; 18.11.46 12.10.53; 26.10.53; 9.6.58; 11.8.58; 29.2.60. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

6. Nordhøj

Beliggenhed:

Solsortevej nr. 2-21, Drosselvej nr. 3-21 og Dyrehavevej de lige numre 176-190. Kort s. 71.

Start:

Foreningen købte jorden den 9. april 1919 af møller N. Madsen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
4. Selvstændige i liberale erhverv:	5	12
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	4	9
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	3	7
7. Faglærte arbejdere:	11	26
8. Ufaglærte arbejdere:	15	35
9. Personer uden for erhverv:	5	11
I alt:	43	100

Gadenavne:

Gadenavnene Solsortevej og Drosselvej vedtaget af byrådet september 1937 som et resultat af gadenavnekommissionens arbejde.

Andet:

Drosselvej og Solsortevej blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune i 1962 og 1963.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 465; 426; 312; 594; 91; 644; 346; 137. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Drosselvej 1963-1964, Dyrehavegårdsvej 1933-1964, Dyrehavegårdsvej 1977, Solsortevej 1953-1957. Byrådsbogen: 26.8.57; 12.6.62; 26.11.62; 10.12.62; 11.3.63; 28.2.66. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

7. Fjordvang

Beliggenhed:

Fjordvang. Kort s. 69.

Start:

Foreningen købte jorden den 18. november 1919 af gårdejer Søren Christian Boesen.

Gadenavne:

Gadenavnet Fjordvang vedtaget af byrådet august 1937 som resultat af gadenavnekommissionens arbejde.

Andet:

Fjordvang blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune i 1964.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Fjordvang 1964-1965, H/S Fjordvang u.år. Byrådsbogen: 13.1.64. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

8. Iowa

Beliggenhed:

Området omkring vejene Jovavej, Christen Bergs Vej, Brandorffsvej og A.L. Johansens Vej. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 30. december 1919 af sognefoged Hans J. Jensen og slagtermester J. Bertelsen. Jorden var på daværende tidspunkt beliggende i Seest Sognekommune.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	10	12,0
4. Selvstændige i liberale erhverv:	1	1,0
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	3	3,0
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	4	4,5
7. Faglærte arbejdere:	19	22,0
8. Ufaglærte arbejdere:	41	47,5
9. Personer uden for erhverv:	4	4,5
10. Uden erhvervsangivelse:	4	4,5
I alt:	86	100,0

Gadenavne:

Gadenavnene Jovavej, A.L. Johansens Vej, Brandorffsvej og Christen Bergs Vej blev vedtaget af byrådet august 1937 på baggrund af gadenavnekommissionens arbejde. Kommissionens arbejde førte til en protest fra haveselskabet over de foreslåede navne.

Andet:

Kolding Kommune vedtog den 21. august 1933 at imødekomme et ønske fra beboerne om at få Iowa kloakeret, imod at beboerne betalte kloakeringen i løbet af en 5-årig periode. Byrådet vedtog den 17. september 1934 at bevilge et lån på 12.000 kr til istandsættelse af vejene i haveselskabet.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånsager: 468; 517; 736; 213; 824; 12; 385; 482; 272; 191; 766; 832; 525; 687; 590; 474; 721. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, A.L. Johansens Vej 1963-1964, Brandorffsvej 1953-1962, Christen Bergs Vej 1960-1962, Jovavej 1952-1964. Byrådsbogen: 21.8.33; 20.8.34; 17.9.34; 30.3.37; Teknisk Forvaltning. Journalsager. A 3029 Haveselskabet Iowa, forhandlingsprotokol, diverse. A 1581 Grundejerforeningen Iowa, forhandlingsprotokol, kassebog, vedtægter og bilag.

9. Låsbytoft

Beliggenhed:

Området Låsbytoft de lige numre 2-8, 7, 9, Vifdam nr. 38 og Ndr. Ringvej nr. 18. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 13. april 1920 af enke Olga E. Grau.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	3	37
4. Selvstændige i liberale erhverv:	1	13
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:		
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:		
7. Faglærte arbejdere:	3	37
8. Ufaglærte arbejdere:	1	13
I alt	8	100

Gadenavne:

Navnet Låsbytoft blev vedtaget af byrådet efter gadenavnekommissionens indstilling september 1937. Byrådet vedtog ved samme lejlighed at ændre Søren Dau-gaards Gyde og Enghavevej til Vifdam.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånsager: 543. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Vandløbet fra Laasbytoft 1850-1920, Laasbytoft 1890-1925, Vifdam 1914-1969. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

10. Gimle

Beliggenhed:

Oehlenschlægersvej, Åkjærvej, Hostrupsvej de ulige numre 9-33 og Seest Bakke de ulige numre 85-103. Kort s. 65, 66.

Start:

Foreningen købte jorden den 4. maj 1920 af slagtermester P.J. Jochumsen og malermester P.N. Møller.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	7	15
7. Faglærte arbejdere:	4	9
8. Ufaglærte arbejdere:	23	50
9. Personer uden for erhverv:	10	22
10. Uden erhvervsangivelse:	2	4
I alt:	46	100

Gadenavne:

Gadenavnene Oehlenschlægervej, Åkjærvej, Hostrupsvej blev vedtaget af byrådet efter gadenavnekommissionens indstilling august 1937.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 386; 476; 477; 277; 446. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Hostrupsvej 1960, Oehlenschlægersvej 1960-68, Seest Bakke 1936-75, Digterkvarteret kloakering 1948-55. Byrådsbogen. 24.6.68 Teknisk Forvaltning. Journalsager.

11. Vesterlykke

Beliggenhed:

Ingemannsvej, H.C. Andersens Vej, Steen Blichers Vej, Hostrupsvej de lige numre 2-28 og Holbergsvej de ulige numre 15-39. Kort s. 65, 66.

Start:

Foreningen købte jorden den 4. maj 1920 af malermester P.N. Møller og slagtermester P.J. Jochumsen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
4. Selvstændige i liberale erhverv:	4	9
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	1	2
7. Faglærte arbejdere:	9	19
8. Ufaglærte arbejdere:	28	61
9. Personer uden for erhverv:	4	9
I alt:	46	100

Gadenavne:

Gadenavnene Ingemannsvej, H.C. Andersens Vej, Steen Blichers Vej og Hostrupsvej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling. Samtidig blev Seestgaardsvej ændret til Holbergsvej.

Andet:

H.C. Andersens Vej og Ingemannsvej blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune i 1966 og 1967.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager. 197; 214; 767; 133; 408; 419; 135; 303; 375; 403; 1-148; 13. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, H.C. Andersens Vej 1966-67, Hostrupsvej 1960, Ingemannsvej 1967-69, Steen Blichers Vej 1960-61, Digterkvarteret kloakering 1948-55. Byrådsbogen: 10.10.66; 10.4.67; 12.6.67; 27.5.69. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

12. Frem

Beliggenhed:

Området omkring vejene Christian 3 Vej de ulige numre 3-29 og lige numre 6-24, Christian 4 Vej de ulige numre 3-11 og Dr. Dorotheas Vej. Kort s. 68.

Start:

Foreningen købte jorden den 24. august 1920 af enke efter gårdejer Christian Johansen Schou, Charlotte Schou. Jorden lå på daværende tidspunkt i Dalby sognekommune.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	9	17
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	6	12
8. Ufaglærte arbejdere:	26	51
9. Personer uden for erhverv:	4	8
10. Ukendt:	6	12
I alt:	51	100

Gadenavne:

Gadenavnene Christian 3 Vej, Christian 4 Vej og Dr. Dorotheas Vej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Andet:

Haveselskabet blev en del af Kolding Købstad ved indlemmelsen i 1929. Byrådet vedtog at kloakere Frem den 18. december 1944. Christian 3 Vej blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune i 1974.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 172; 754; 706; 76; 39. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Christian III Vej 1938-75, Christian IV Vej 1961-68. Byrådsbogen: 2.5.38; 18.12.44; 7.1.52; 10.4.67; 11.3.74. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

13. Fremtiden

Beliggenhed:

Området omkring Kærmindevej. Kort s. 68, 69.

Start:

Foreningen købte jorden den 14. november 1922 af købmand Rasmus Malling Schmidt, politibetjent Christen Larsen Rasmussen og detailhandler Niels Boysen Blom.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	9	17
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	6	12
8. Ufaglærte arbejdere:	26	51
9. Personer uden for erhverv:	4	8
10. Uden erhvervsangivelse:	1	2
I alt:	51	100

Gadenavne:

Gadenavnet Kærmindevej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 262; 438; 484; 208; 431; 701; 286; 146; 235; 125; 126; 619; 358; 652; 377; 235; 415. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Kærmindevej 1954-1956. Byrådsbogen. 19.11.34; 21.6.37; 14.5.56. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

14. Belvedere

Beliggenhed:

Området omkring vejene Svalevej, Spurvej de ulige numre 15-21 og nr. 16, Musvitvej, Bogfinkevej, Spølrundevej 8 og 10 og Dyrehavevej 130-140. Kort s. 71.

Start:

Foreningen købte jorden den 2. februar 1923 af proprietær C.H. Wind.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	8	12,0
4. Selvstændige i liberale erhverv:	1	1,5
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	2	3,0
7. Faglærte arbejdere:	13	19,0
8. Ufaglærte arbejdere:	36	54,0
9. Personer uden for erhverv:	6	9,0
10. Uden erhvervsangivelse	1	1,5
I alt:	67	100,0

Gadenavne:

Gadenavnene Svalevej, Musvitvej, Bogfinkevej blev vedtaget af byrådet oktober 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling. Ved samme lejlighed blev Dyrehavegaardsvej ændret til Dyrehavevej. Den 20. november 1944 vedtog byrådet at kalde vejen fra Duevej til Spølrundevej for Spurvej.

Andet:

Byrådet vedtog den 28. februar 1949 at kloakere Belvedere. Ligeledes blev det vedtaget at kloakere Bogfinkevej og Musvitvej den 14. december 1953. Vejene blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune i perioden fra 1962 til 1970.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 53; 749: 349; 688; 185; 737; 275; 54; 813, 745; 55, 102; 204; 560. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, H/S Belvedere 1946-48, Bogfinkevej 1955-71, Dyrehavegaardsvej 1933-64, Dyrehavegaardsvej 1977, Musvitvej 1955-71, Spølrundevej 1910-66, Spurvej 1944-64, Svalevej 1951-62. Byrådsbogen. 18.6.34; 21.6.37; 28.2.49; 17.3.52; 14.12.53; 11.1.54; 27.6.55; 22.8.55; 22.10.62; 14.5.63; 13.9.65; 10.4.67; 8.12.69; 12.1.70. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

15. Nørrevang

Beliggenhed:

Drosselvej nr. 12-41 og Solsortevej nr. 22-40. Kort s. 71.

Start:

Foreningen købte jorden den 6. november 1923 af hestehandlerne Hans og Knud Kring.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	3	10
4. Selvstændige i liberale erhverv:	1	3
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	1	3
7. Faglærte arbejdere:	4	13
8. Ufaglærte arbejdere:	15	48
9. Personer uden for erhverv:	7	23
I alt:	31	100

Gadenavne:

Gadenavnene Drosselvej og Solsortevej blev vedtaget af byrådet oktober 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Andet:

Drosselvej og Solsortevej blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune i 1962.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 644; 849; 320; 603; 343. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Drosselvej 1963-76, Solsortevej 1953-57. Byrådsbogen. 26.8.57; 12.6.62; 26.11.62; 10.12.62; 11.3.63; 28.2.66. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

16. Lykkebo

Beliggenhed:

Området omkring vejene ved Enevold Sørensens Vej. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 2. september 1924 af hestehandler L. Busk, Søndergade 5. Jorden lå på daværende tidspunkt i Vonsild sognekommune.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	13	27
4. Selvstændige i liberale erhverv:	3	6
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	4	8
7. Faglærte arbejdere:	5	11
8. Ufaglærte arbejdere:	12	25
9. Personer uden for erhverv:	9	19
10. Uden erhvervsangivelse	2	4
I alt:	48	100

Gadenavne:

Gadenavnet Enevold Sørensens Vej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Andet:

For at fremme den partielle byplan for området vedtog Kolding Byråd den 30. maj 1944 at købe og sælge parceller i Lykkebo. Byrådet vedtog den 6. februar 1950 at anlægge Enevold Sørensens Vej. Den 2. oktober 1950 vedtoges det at kloakere Enevold Sørensens Vejs østlige del.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 333; 19; 723; 528; 330; 350; 440; 524; 463. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Enevold Sørensens Vej 1944-46. Byrådsbogen. 30.5.44; 6.2.50; 21.8.50; 2.10.50; 30.4.62; 22.10.62; 26.10.64; 14.12.64. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

17. Havelykke

Beliggenhed.

Området omkring vejene Søren Kjærs Vej ulige numre 3-13, Mogens Eriksens Vej, Lykkegårdsvej ulige numre 17-27 og Peter Tofts Vej.

Start:

Foreningen købte jorden den 30. marts 1926 af enke efter gartner Vyff, Margrethe Pouline Vyff, Lykkegårdsvej. Jorden lå på dette tidspunkt i Seest sognekommune.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
4. Selvstændige i liberale erhverv:	6	27
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	2	9
7. Faglærte arbejdere:	7	32
8. Ufaglærte arbejdere:	2	9
9. Personer uden for erhverv:	5	23
I alt:	22	100

Gadenavne:

Gadenavnene Søren Kjærs Vej, Mogens Eriksens Vej og Peder Tofts Vej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Andet:

Peter Tofts Vej blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune i 1964.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 261; 99; 215; 545; 685; 721. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Lykkegårdsvej 1880-1964, Mogens Eriksens Vej 1969, Peter Tofts Vej 1964, Søren Kjærs Vej 1946-81. Byrådsbogen: 16.11.36; 27.6.60; 21.11.60; 23.10.61; 31.3.64; Teknisk Forvaltning. Journalsager:

18. Munkehaven

Oprettet 20. juli 1926, på tvangsauktion 17. april 1927.

19. Østerlykke

Beliggenhed:

Heibergsvej og Ewaldsvej. Kort s. 66.

Start:

Foreningen købte jorden den 6. marts 1928 af tømrermester P.J. Johansen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	4	13
7. Faglærte arbejdere:	4	13
8. Ufaglærte arbejdere:	19	64
9. Personer uden for erhverv:	3	10
I alt:	30	100

Gadenavne:

Gadenavnene Heibergsvej og Ewaldsvej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 569; 828; 116; 376; 617. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Ewaldsvej 1981, Heibergsvej 1964, Digterkvarteret kloakering 1948-55. Byrådsbogen. 21.3.38; 4.4.38; 13.6.38. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

20. Bakken

Beliggenhed:

Området omkring Valmuevej nr. 17-44. Kort s. 68, 69.

Start:

Foreningen købte jorden den 5. december 1929 af enke efter slagtermester J. Bertelsen, Jensine Karoline Bertelsen og gårdmand S.C. Boesen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	1	4,0
7. Faglærte arbejdere:	3	13,9
8. Ufaglærte arbejdere:	19	79,0
9. Personer uden for erhverv:	1	4,0
I alt:	24	100,0

Gadenavne:

Gadenavnet Valmuevej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Andet:

Vedtaget at kloakere Valmuevej den 22. oktober 1962. Byrådet vedtog at istandsætte og overtage Valmuevej den 31. marts 1964.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 671. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Valmuevej 1962-1980, Agtrupvej/Valmuevej/Brunebjerg/ Fjorden/Bygrænsen 1959. Byrådsbogen: 17.9.34; 24.8.59; 8.10.62; 22.10.62; 31.3.64. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

21. Brændkjær Udsigt

Beliggenhed:

Erik Glippings Vej lige numre 2-38. Kort s. 68.

Start:

Foreningen købte jorden den 30. januar 1933 af proprietær Ingvar Hansen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
8. Ufaglærte arbejdere:	12	86
9. Personer uden for erhverv:	2	14
I alt:	14	100

Gadenavne:

Gadenavnet Erik Glippings Vej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Andet:

Byrådet vedtog den 23. januar 1963 at istandsætte og overtage Erik Glippings Vej.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 817; 709; 650; 244; 547; 32. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Erik Glippings Vej 1961. Byrådsbogen. 23.1.61. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

22. Elmelykke

Beliggenhed:

Mosevej de ulige numre 45-83 og Eliassenvej de ulige numre 57-59. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 17. juli 1941 af gårdejer Ove Jepsen Pedersen.

Medlemmer:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	3	15
7. Faglærter arbejdere:	4	20
8. Ufaglærte arbejdere:	12	60
9. Personer uden for erhverv:	1	5
I alt:	20	100

Gadenavne:

Gadenavnet Eliassensvej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Andet:

Byrådet vedtog den 23. september 1963 at istandsætte og overtage Mosevej fra Hørfabrikken til Eliassensvej.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 951; 805; 323; 353; 136; 228. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Mosevej 1940-1978. Byrådsbogen. 27.6.60; 21.11.60; 23.10.61; 23.9.63; 22.11.65. Teknisk Forvaltning. Journalsager. A 3030 Haveselskabet Elmelykke: forhandlingsprotokoller.

23. Egelykke

Beliggenhed:

Eliassensvej de ulige numre 17-55. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 5. august 1941 af disponent K. L. Kristiansen, Lykkegårdsvej.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	1	5
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	1	5
7. Faglærte arbejdere:	7	33
8. Ufaglærte arbejder:	10	47
10. Uden erhvervsangivelse:	2	10
I alt:	21	100

Gadenavne:

Gadenavnet Eliassensvej blev vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 481; 391; 145; 730; 236; 121; 186; 188. Borgmesterkontoret. Journalsager Gadenavne 1919-1943, Eliassensvej 1946-1967. Byrådsbogen. 27.6.60; 21.11.60; 23.10.61; 11.12.61; 22.11.65; 10.4.67; 28.1.74. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

24. Lykkevang

Beliggenhed:

Mosevej de lige numre 40-66. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 5. august 1941 af disponent K.L. Kristiansen, Lykkegårdsvej.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	2	17
7. Faglærte arbejdere:	3	25
8. Ufaglærte arbejdere:	5	42
9. Personer uden for erhverv:	1	8
10. Uden erhvervsangivelse:	1	8
I alt:	12	100

Andet.:

Byrådet vedtog den 23. september 1963 at istandsætte og overtage Mosevej fra Hørfabrikken til Eliassensvej.

Kilder.:

Boligkontoret. Statslånssager: 179; 321; 323; 322; 668; 199; 324; 803. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Mosevej 1940-1978. Byrådsbogen. 27.6.60; 21.11.60; 23.10.61; 23.9.63; 22.11.65. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

25. Bøgelykke

Beliggenhed:

Eliassensvej på de lige numre nr. 8-54. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 28. august 1941 af gård-ejer Hans Nissen Beck.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	1	4
4. Selvstændige i liberale erhverv:	5	18
7. Faglærte arbejdere:	9	33
8. Ufaglærte arbejdere:	10	37
9. Personer uden for erhverv:	1	4
10. Uden erhvervsangivelse:	1	4
I alt:	27	100

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 387; 102; 250; 613; 171; 178; 174; 952; 63; 48. Borgmesterkontoret. Journalsager: Eliassensvej 1946-1967. Byrådsbogen. 27.6.60; 21.11.60; 23.10.61; 11.12.61; 22.11.65; 10.4.67; 28.1.74. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

26. Søndermarken

Beliggenhed:

Holbergsvej nr. 61-97, Lykkegårdsvej de ulige numre 89-95. Kort s. 65, 66.

Start:

Foreningen købte jorden den 7. november 1941 af gård-ejer Hans C.J. Hjort, Tøndervej 182-190.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	1	5
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	4	20
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	1	5
7. Faglærte arbejdere:	3	15
8. Ufaglærte arbejdere:	10	50
10. Uden erhvervsangivelse:	1	5
I alt:	20	100

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 123; 128; 347; 348; 428; 357; 466. Borgmesterkontoret. Journalsager: Holbergsvej 1932, Lykkegårdsvej 1880-1964. Byrådsbogen. 11.10.65; 27.5.69. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

27. Kongevang

Beliggenhed:

Området omkring vejene Åbenråvej, Alsvej, Sdr. Kongevej de lige numre 40-56. Kort s. 67, 68.

Start:

Foreningen købte jorden den 5. december 1941 af kreaturhandler J.L. Hansen, Aalykkegade 16.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	10	15
4. Selvstændige i liberale erhverv:	4	6
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	5	8
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	2	3
7. Faglærte arbejdere:	9	14
8. Ufaglærte arbejdere:	32	48
9. Personer uden for erhverv:	3	6
10. Uden erhvervsangivelse:	1	1
I alt:	66	100

Gadenavne:

Byrådet vedtog den 20. november 1944 at kalde vejene for Aabenraavej, Alsvej, og Sønderborgvej.

Andet:

Byrådet vedtog den 16. februar 1942 at godkende udstykningsplanen for H/S Kongevang. I forbindelse med en istandsættelse af haveselskabets veje vedtog byrådet den 19. april 1948 at stille garanti for et lån på 131.000 kr i Kolding Spare- og Lånekasse.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 768; 143; 602; 143; 814; 260; 538; 155; 138; 164; 51; 124; 925; 137; 818; 161; 60; 592; 379; 519; 955; 508; 69; 259; 457; 163; 310; 514; 154; 544; 151. Borgmesterkontoret. Journalsager: Alsvej 1944-1970, Sdr. Kongevej 1849-1968, Kloakering H/S Kongevang. Byrådsbogen: 16.2.42; 19.4.48; 28.6.54; 13.4.59; 31.3.60. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

28. Skovly

Beliggenhed:

Skovly de ulige numre 7-33 og de lige numre 54-72. Kort s. 68.

Start:

Foreningen købte jorden den 23. juni 1942 af sagfører Hans Peter Petersen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	2	29
8. Ufaglærte arbejdere:	4	57
9. Personer uden for erhverv:	1	14
I alt:	7	100

Kilder:

Teknisk Forvaltning. Journalsager.

29. Danevirke

Beliggenhed:

Området omkring vejene Christoffer 2 Vej de lige numre 6-36, Agtrupvej de lige numre 118-136 og Hertug Abels Vej de lige numre 2-18 og de ulige numre 3-11. Kort s. 68.

Start:

Foreningen købte jorden den 16. februar 1943 af Fru A.S.M. Hansen, enke efter gårdejer Ingvar Hansen, Brændkjærgård.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	8	20
4. Selvstændige i liberale erhverv:	1	2
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	6	15
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	1	2
7. Faglærte arbejdere:	11	27
8. Ufaglærte arbejdere:	13	32
9. Personer uden for erhverv:	1	2
I alt:	41	100

Gadenavne:

Gadenavnet Christoffer 2 Vej blev vedtaget af byrådet august 1937. Den 15. december 1947 vedtog byrådet at benævne vejen med de finske træhuse for Hertug Abels Vej.

Andet:

Kolding Byråd vedtog den 28. oktober 1963 at istandsætte og overtage Christoffer 2 Vej.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 704; 632; 416; 738; 329; 280; 100; 504; 304; 625; 537; 625; 171; 337; 251. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Christoffer 2 Vej 1948-1968, Hertug Abels Vej 1947-1968. Byrådsbogen. 8.6.42; 29.6.53; 14.3.55; 10.12.62; 24.6.63; 28.10.63; 25.1.65. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

30. Lykkehøj

Beliggenhed:

Området omkring vejene Junghansvej de lige numre 54-64 og de ulige numre 125-149, Mosevej de lige numre 24-36, Rektor Bruuns Vej, Asmus Philipsens Vej de ulige numre 3-11, Enevold Sørensens Vej 59 og 61 samt Carl Plougs Vej de lige numre 72-76. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 27. september 1943 af slagtermester N.J. Kloster og slagtermester Carl Petersen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	1	4
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	1	4
7. Faglærte arbejdere:	2	7
8. Ufaglærte arbejdere:	17	63
9. Personer uden for erhverv:	4	15
10. Uden erhvervsangivelse:	2	7
I alt:	27	100

Gadenavne:

Gadenavnene Junghansvej og Enevold Sørensens Vej vedtaget af byrådet august 1937 efter indstilling fra gadenavnekommissionen.

Andet:

I forbindelse med Vester Ringvej projektet købte Kolding kommune i 1948 en strimmel jord, der skar Lykkehøj over i to dele. Som erstatning betalte Kolding Kommune haveselskabet 144 kr. Projektet blev senere opgivet og jorden blev i stedet udlagt som kolonihaver. Junghansvej, Asmus Philipsens Vej og Rektor Bruuns Vej blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune i 1962 og 1963.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 278; 531; 315; 197; 278; 757; 249; 630; 118; 373. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Asmus Philipsens Vej 1946-1966, Carl Plougs Vej 1934-1968, Enevold Sørensens Vej 1944-1963, Junghansvej 1962-1969, Mosevej 1940-1978, Rektor Bruuns Vej 1946-1963. Byrådsbogen: 15.4.46; 24.5.48; 10.12.62; 28.1.63; 27.5.63. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

31. Klostervang

Beliggenhed:

Området omkring Mosevej de lige numre 6-22, Carl Plougs Vej de lige numre 78-104 og de ulige numre 77-93 Brandorffsvej nr. 25-34 og A.L. Johansens Vej nr. 21-25. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 22. oktober 1943 af slagtermester N. J. Kloster og slagtermester Carl Petersen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	3	11
7. Faglærte arbejdere:	6	22
8. Ufaglærte arbejdere:	16	29
9. Personer uden for erhverv:	2	8
I alt:	27	100

Gadenavne: Gadenavnene Brandorffsvej og A.L. Johansens Vej vedtaget af byrådet august 1937 efter indstilling fra gadenavnekommissionen.

Andet:

I forbindelse med Vester Ringvej-projektet købte Kolding Kommune i 1948 en strimmel jord, der skar have-selskabet over i to dele. Som kompensation betalte Kolding Kommune have-selskabet 706,50 kr. Projektet blev senere opgivet, og jorden blev udlagt som kolonihaver. Fra 1957 til 1963 blev den sydlige del af Carl Plougs Vej fra Enevold Sørensens Vej, den sydlige del af Brandorffsvej, Asmus Philipsens og den sydlige del af A.L. Johansens Vej istandsat og overtaget af Kolding Kommune.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager: 675; 628; 430; 439; 449; 729; 662; 670; 292; 351; 755; 731; 708; 187; 385; 272; 474. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, A.L. Johansens Vej 1963-1964, Brandorffsvej 1953-1962, Carl Plougs Vej 1934-1962, Mosevej 1940-1978. Byrådsbogen: 4.11.40; 4.11.46; 27.6.49; 15.4.57; 9.2.59 14.8.59; 27.6.60; 21.11.60; 23.10.61; 27.8.62; 28.1.63; 23.9.63. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

32. Danevang

Beliggenhed:

Lyngsvej de lige numre 2-24. Kort s. 65.

Start:

Foreningen købte jorden den 26. oktober 1943 af rentier C.V. Møller, Hospitalsgade 4-6.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	1	17
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	1	17
7. Faglærte arbejdere:	2	33
8. Ufaglærte arbejdere:	2	33
I alt:	6	100

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Lyngsvej 1970-1981. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

33. Drachmanns Eje

Beliggenhed:

Drachmannsvej. Kort s. 66, 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 31. januar 1944 af gartner Ejner Iversen, Drachmannsvej.

Gadenavne:

Gadenavnet Drachmannsvej vedtaget af byrådet august 1937 efter indstilling fra gadenavnekommissionen.

Andet:

Drachmanns Eje eksisterede kun i 3 år. Da grundene ikke kunne opnå bygningstilladelse i 1947, valgte medlemmerne samme år at sælge jorden til Kolding Kommune, som købte de 7 grunde den 2. september 1947. Arealet blev i stedet anvendt til kolonihaver.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943. Byrådsbogen: 30.6.47; 2.9.47. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

34. Solhøj

Beliggenhed:

Rønneallé, Lindeallé, Kastanieallé de lige numre 38-60 og de ulige numre 35-59, samt Galgebjergvej de ulige numre 53-65. Kort s. 67, 70, 71.

Start:

Foreningen købte jorden 27. juli 1946 af handelsingartner Frands C. Christensen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	5	10
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	2	4
7. Faglærte arbejdere:	15	28
8. Ufaglærte arbejdere:	24	45
9. Personer uden for erhverv:	6	11
10. Uden erhvervsangivelse:	1	2
I alt:	53	100

Gadenavne:

Byrådet vedtog den 22. marts 1943 at benævne de tre veje i Solhøj Lindeallé, Rønneallé og Kastanieallé. Den 21. april 1952 vedtog byrådet at benævne vejen mellem Kastaniealle og Galgebjergvej for Egevej. Ved kommunesammenlægningen fik den nye kommune to gader med samme navn, idet der foruden denne findes en Egevej i Almind. Byrådet vedtog derfor den 26. februar 1970 fremover at benævne vejen Akacievej.

Andet:

Byrådet godkendte den 6. maj 1946 et kloakprojekt med rensningsanlæg for Solhøj. Den 27. december 1953 godkendte byrådet på ny et kloakprojekt. Vejene Kastanieallé, Galgebjergvej og Egevej blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune i perioden fra 1961 til 1965.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånsager: 940; 711; 746; 727; 623; 728; 816; 939; 656; 802; 799; 732. Borgmesterkontoret. Journalsager: Egevej 1950-1963, Galgebjergvej 1948-1967, Lindealle 1945-1965, Lindealle 1957-1970, Kloakprojekt H/S Solhøj. Byrådsbogen: 22.3.43; 6.5.46; 27.6.49; 14.12.53; 10.10.55; 9.4.56; 14.5.56; 14.1.57; 28.8.61; 27.11.61; 28.5.62; 14.10.63; 8.11.65. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

35. Bellahøj

Beliggenhed:

Bellahøjvej 1-23. Kort s. 65.

Start:

Foreningen købte jorden den 25. oktober 1948 af enke Karin Magdalene Yde.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	1	5
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	3	15
7. Faglærte arbejdere:	2	10
8. Ufaglærte arbejdere:	11	55
9. Personer uden for erhverv:	1	5
10. Uden erhvervsbetegnelse:	2	10
I alt:	20	100

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Bellahøjvej 1971. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

36. Flora

Beliggenhed:

Storkevej 3-28. Kort s. 71.

Start:

Foreningen købte jorden den 16. november 1948 af kreaturhandler H.C. Petersen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
7. Faglærte arbejdere:	2	29
8. Ufaglærte arbejdere:	5	71
I alt:	7	100

Gadenavne:

Den 17. september 1951 vedtog byrådet at benævne vejen mellem Spølrundevej og Musvitvej for Storkevej.

Andet:

Byrådet vedtog den 8. december 1969 at istandsætte og overtage Storkevej.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Storkevej 1951-1971. Byrådsbogen: 17.9.51; 22.9.58; 13.10.58; 8.12.69; 12.1.70. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

37. Enigheden

Beliggenhed:

Fabersvej nr. 1-19 og Seestvej de lige numre 44-60. Kort s. 65.

Start:

Foreningen købte jorden den 30. marts 1950 af proprietær K.J. Lind Nissen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	2	8
7. Faglærte arbejdere:	8	32
8. Ufaglærte arbejdere:	11	44
9. Personer uden for erhverv:	1	4
10. Uden erhvervsangivelse:	3	12
I alt:	25	100

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Fabersvej 1947, Digterkvarteret kloakering 1948-1955. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

38. Sønderhøj

Beliggenhed:

Kildeparken de ulige numre 1-41. Kort.s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden af gårdejer Ove Jepsen Pedersen den 6. december 1950.

Kilder:

Teknisk Forvaltning. Journalsager.

39. Thorbjerg

Beliggenhed:

Chr. Winthers Vej nr. 1-14, Brorsonsvej de lige numre 4-10 og Kingosvej nr. 5-19. Kort s. 66, 67.

Start:

Foreningen købte jorden 15. marts 1951 af tømrermester P.J. Johansen, Fru Inger Hjort og A/S Kolding Ny Betonvarerfabrik.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	9	21,5
4. Selvstændige i liberale erhverv:	2	5
7. Faglærte arbejdere:	9	21,5
8. Ufaglærte arbejdere:	19	45
9. Personer uden for erhverv:	2	5
10. Uden erhvervsangivelse:	1	2
I alt:	42	100,0

Gadenavne:

Kolding byråd vedtog den 6. november 1950 nye gadenavne for området: Chr. Winthers Vej, Brorsonsvej og Kingosvej.

Andet:

Byrådet vedtog den 9. september 1957 at kautionere for et banklån på 120.000 kr til istandsættelse af haveselskabets veje i samarbejde med H/S Thordal. Byrådet vedtog den 12. oktober 1957 at kautionere for et banklån på 20.000 kr til asfaltbelægning på vejene i samarbejde med H/S Thordal. Den 14. oktober 1963 vedtog byrådet at istandsætte og overtage vejene Chr. Winthers Vej, Brorsonsvej og Kingosvej.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Brorsonsvej 1957-1974, Chr. Winthers Vej 1957-1971, Digterkvarteret kloakering 1948-1955. Byrådsbogen: 6.11.50; 26.8.57; 9.9.57; 14.10.57; 12.10.59; 10.6.63; 14.10.63; 28.10.63. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

40. Thordal

Beliggenhed:

Brorsonsvej de ulige numre 9-33 og de lige numre 14-30, samt Kingosvej de lige numre 20-28. Kort s. 66, 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 3. september 1952 af gårdmand Henry Refslund og Fru Inger Hjort.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	1	11
7. Faglærte arbejdere:	3	33
8. Ufaglærte arbejdere:	5	56
I alt:	9	100

Gadenavne:

Byrådet vedtog den 6. november 1950 gadenavnene Brorsonsvej og Kingosvej.

Andet:

Byrådet bevilgede den 9. september 1957 en kaution for et banklån på 120.000 kr til istandsættelse af haveselskabets veje i samarbejde med H/S Thorbjerg. Den 12. oktober 1959 bevilgede byrådet en kaution for et banklån på 20.000 kr til asfaltbelægning på haveselskabets veje i samarbejde med H/S Thorbjerg. Byrådet vedtog den 14. oktober 1963 at istandsætte og overtage Brorsonsvej og Kingosvej af haveselskabet.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånsager. 809; 526; 530; 819. Borgmesterkontoret. Journalsager: Brorsonsvej 1957-1974, Digterkvarteret kloakering 1948-1955. Byrådsbogen: 6.11.50; 26.8.57; 9.9.57; 12.10.59; 10.6.63; 14.10.63; 28.10.63; 17.11.72. Teknisk Forvaltning. Journalsager. A 3031. Haveselskabet Thordal: hovedbog, kassebog, indbetalingsbog, diverse.

41. Hjortsminde

Beliggenhed:

Blochsvej de lige numre 4-28. Kort s. 66.

Start:

Foreningen købte jorden den 6. oktober 1952 af Fru Inge Kristine Hjort.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
4. Selvstændige i liberale erhverv:	1	9
7. Faglærte arbejdere:	3	27
8. Ufaglærte arbejdere:	4	37
9. Personer uden for erhverv:	3	27
I alt:	11	100

Gadenavne:

Byrådet vedtog den 21. april 1952 gadenavnet Blochsvej.

Andet:

Byrådet vedtog den 26. januar 1959 at bevilge kaution til Hjortsminde for et banklån på 27.300 kr til anlæg af Blochsvej. Den 27. maj 1963 vedtog byrådet at istandsætte og overtage Blochsvej af haveselskabet.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånsager. 924. Byrådsbogen: 21.4.52; 26.1.59; 11.12.61; 27.5.63. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

42. Marienlyst

Beliggenhed:

Området omkring vejene Christian 3 Vej de lige numre 26-34 og de ulige numre 31-39, Frederik 2 Vej de lige numre 32-40 og de ulige numre 29-37, H. Rantzaus Vej de ulige numre 25-35 og de lige numre 28-34. Kort s. 68.

Start:

Foreningen købte jorden den 19. februar 1953 af Fru Mette Kathrine Lind. Jorden lå på dette tidspunkt i Dalby Sognekommune.

Gadenavne:

Gadenavnene Christian 3 Vej, Frederik 2 Vej og Henrik Rantzaus Vej vedtaget af byrådet august 1937 efter indstilling fra gadenavnekommissionen.

Andet:

Byrådet gav den 9. marts 1964 tilladelse til at haveselskabet, der lå i Dalby Sognekommune ledte spildevandet over i Kolding Kommunes kloaknet. Byrådet vedtog den 11. marts 1974, at den sydligste del af vejene Henrik Rantzaus Vej, Frederik 2 Vej og Christian 3 Vej blev istandsat og overtaget af Kolding Kommune.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Christian 3 Vej 1938-1962, Frederik 2 Vej 1963-1983, H. Rantzaus Vej 1964-1977. Byrådsbogen: 26.8.63; 9.9.63; 9.3.64; 14.9.64; 11.3.74. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

43. Seesthus

Oprettet 12. oktober 1953 annulleret 16. december 1953.

44. Galgehøj

Beliggenhed:

Magnolievej. Kort s. 71.

Start:

Foreningen købte jorden den 30. juli 1954 af gartner Frands Sørensen Christensen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	1	5,5
4. Selvstændige i liberale erhverv:		5,5
6. Funktionærer og tjenestemænd, underordnede:	3	18,0
7. Faglærte arbejdere:	6	36,0
8. Ufaglærte arbejdere:	4	24,0
9. Personer uden for erhverv:	1	5,5
10. Ukendt:	1	5,5
I alt:	17	100,0

Gadenavne:

Byrådet vedtog den 26. februar 1970 at ændre gadenavnet Poppelvej til Magnolievej.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Magnolievej 1965-1983, Vej- og udstykningsplaner for H/S ved Galgebjergvej 1942. Byrådsbogen. 28.8.61; 26.1.70; 26.2.70. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

45. Dyrehavebo

Beliggenhed:

Rylevej de lige numre 2-34, Spurvevej nr. 3-8 og 10, Spølrundevej de lige numre 2-6 og Dyrehavevej, de lige numre 146-152. Kort s. 65.

Start:

Foreningen købte jorden den 6. november 1942 af slagtermester Paul Jochumsen.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	4	13
4. Selvstændige i liberale erhverv:	1	2,5
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	5	16
7. Faglærte arbejdere:	5	16
8. Ufaglærte arbejdere:	16	50
9. Personer uden for erhverv:	1	2,5
I alt:	32	100

Gadenavne:

Nørremarksvej blev i oktober 1937 ændret til Rylevej efter indstilling fra gadenavnekommissionen. Byrådet vedtog den 15. december 1944 at benævne vejen mellem Duevej og Spølrundevej for Spurvevej.

Andet:

Byrådet vedtog den 14. maj 1963 at istandsætte og overtage Spurvevej.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager. 646; 532; 360; 405; 823; 563; 274; 677; 340; 70. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Dyrehavegårdsvej 1933-1964, Dyrehavegårdsvej 1977, Rylevej 1943-1968, Spølrundevej 1910-1966, Spurvevej 1944-1964. Byrådsbogen: 18.6.45; 20.8.56; 14.5.63; 14.11.66. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

46. Brændkjærhøj

Beliggenhed:

Christoffer 2 Vej de ulige numre 3-27. Kort s. 68.

Start:

Foreningens enkelte medlemmer købte jorden direkte af enke Ane Hansen i perioden 1939 til 1945.

Gadenavne:

Gadenavnet Christoffer 2 Vej vedtaget af byrådet august 1937 efter indstilling fra gadenavnekommissionen.

Andet:

Byrådet vedtog den 28. oktober 1963 at istandsætte og overtage Christoffer 2 Vej af haveselskabet.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager. 25; 931; 106. Borgmesterkontoret. Journalsager: Christoffer 2 Vej 1948-1968. Byrådsbogen: 29.6.53; 28.10.63. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

47. Brændkjær

Beliggenhed:

Erik Glippings Vej de ulige numre 1-37. Kort s. 68.

Start:

Foreningens enkelte medlemmer købte jorden direkte af proprietær Ingvard Hansen i perioden fra 16. februar 1926 til 25. november 1931.

Gadenavne:

Gadenavnet Erik Glippings Vej vedtaget af byrådet august 1937 efter indstilling fra gadenavnekommissionen.

Andet:

Byrådet vedtog den 23. januar 1961 at istandsætte og overtage Erik Glippings Vej af haveselskabet.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager. 459; 36; 241. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Erik Glippings Vej 1961. Byrådsbogen: 2.7.34; 23.1.61. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

48. Brunebæk

Beliggenhed:

Brunebjerg de ulige numre 5-29, Tvedvej nr. 74 og 76. Kort s. 69.

Start:

Foreningens enkelte medlemmer købte jorden direkte af gårdejer Søren Christian Boesen i perioden 1926 til 1928.

Gadenavne:

Gadenavnet Brunebjerg vedtaget af byrådet august 1937 efter gadenavnekommissionens indstilling.

Andet:

I efteråret 1918 henvendte haveselskabet sig til Markudvalget for at få ordnet vejforholdene i haveselskabet. På denne foranledning vedtog udvalget at tilbyde Brunebæk, at kommunen udførte vejarbejdet og overtog vedligeholdelsen af vejens østlige del imod at haveselskabet gav kommunen færdselsret over den af haveselskabet hørende vej i forlængelse af Domhusgade (10.11.1918). Byrådet vedtog den 28. august 1967 at istandsætte og overtage Brunebjerg.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Brunebjerg 1967-1980, Agtrupvej/Valmuevej/Brunebjerg/Fjorden/Bygrænsen 1959. Byrådsbogen: 24.8.59; 12.2.62; 28.8.67. Teknisk Forvaltning. Journalsager. Markudvalgets forhandlingsprotokol 1911-1945.

49. Højlykke

Beliggenhed:

Valmuevej nr. 3-15, Brunebjerg de lige numre 8-32 og Tvedvej lige numre 62-72. Kort s. 68.

Start:

Foreningens medlemmer købte jorden direkte af gård-ejer Søren Christian Boesen i perioden 1927 til 1931.

Gadenavne:

Gadenavnene Valmuevej, Brunebjerg og Tvedvej vedtaget af byrådet august 1937 efter indstilling fra gadenavnekommissionen.

Andet:

Den 8. oktober 1962 bevilgede byrådet penge til en kloakering af Valmuevej. Byrådet vedtog den 31. marts 1964 og den 28. august 1967 at istandsætte og overtage henholdsvis Valmuevej og Brunebjerg.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager. 175; 138; 231; 761; 541; 787. Borgmesterkontoret. Journalsager: Gadenavne 1919-1943, Brunebjerg 1967-1980, Valmuevej 1962-1980, Agtrupvej/Valmuevej/Brunebjerg/Fjorden/Bygrænsen 1959. Byrådsbogen. 4.6.34; 24.8.59; 12.2.62; 8.10.62; 22.10.62; 31.3.64; 28.8.67. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

50. Mosevang

Beliggenhed:

Området omkring vejene Frands Sørensens Vej og Carl Plougs Vej de lige numre 106-114. Kort s. 67.

Start:

Foreningen købte jorden den 9. oktober 1943 af slagtermester N.J. Kloster og slagtermester Carl Petersen.

Medlemmerne:

	Antal	%
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	4	29
4. Selvstændige i liberale erhverv:	1	7
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	1	7
7. Faglærte arbejdere:	2	14
8. Ufaglærte arbejdere:	5	36
10. Ukendt:	1	7
I alt:	14	100

Gadenavne:

Byrådet vedtog den 4. november 1946 at benævne vejen mellem Carl Plougs Vej og Enevold Sørensens Vej for Frands Sørensens Vej.

Andet:

I forbindelse med Vester Ringvej projektet købte Kolding Kommune i 1948 den sydligste del af Mosevang mod Mosevej. Som erstatning betalte Kolding Kommune haveselekabet 539 kr. Projektet blev senere skrinlagt, og jorden blev i stedet udlagt som kolonihaver. Byrådet vedtog den 9. juli 1962 at istandsætte og overtage Frands Sørensens Vej.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Carl Plougs Vej 1934-1968, Frands Sørensens Vej 1946-1964. Byrådsbogen: 4.11.46; 24.5.48; 9.7.62. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

51. Munkenborg

Beliggenhed:

Vejlevej nr. 130-144. Kort s. 71.

Start:

Foreningens medlemmer købte deres parceller direkte af enke Karen Søndergaard i perioden fra 24. juni 1924 til 25. maj 1926.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Vejlevej 1910-1978. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

52. Carl Ploug

Beliggenhed:

Området omkring Carl Plougs Vej nr. 3-69. Kort s. 67.

Start:

Den 21.12.1909 købte en gruppe bestående af tømrermester J. Chr. Lykke, murermester Jens Sørensen, slagtermester Hans Petersen, Nikolai T. Aakjær og Nis N. Knudsen jorden af proprietær J.L. Thygesen. Jorden blev udstykket og i perioden 1916 til 1929 videresolgt direkte til de enkelte medlemmer af haveselskabet Carl Ploug. Jorden var på daværende tidspunkt en del af Seest Sognekommune.

Andet:

Haveselskabet blev en del af Kolding Købstad ved indlemmelsen i 1913. Efter en istandsættelse overtog kommunen Carl Plougs Vej fra Lykkegårdsvej til Enevold Sørensens Vej den 1. oktober 1949. Den 15. oktober 1957 vedtog byrådet at forlænge Carl Plougs Vej fra Enevold Sørensens Vej til Haderslevvej.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager. 440; 131; 506; 117; 290; 276. Borgmesterkontoret. Journalsager: Carl Plougs Vej 1934-1964. Byrådsbogen: 27.6.49; 17.10.49. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

53. Fjordlykke

Beliggenhed:

Primulavej. Kort s. 69.

Start:

Foreningen købte jorden den 6. april 1943 af M.M. Petersen

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
2. Arbejdere i landbrug, fiskeri m.v.:	2	10,5
3. Selvstændige i fremstillingsvirksomhed:	3	16
5. Funktionærer og tjenestemænd, overordnede:	1	5
7. Faglærte arbejdere:	3	16
8. Ufaglærte arbejdere:	9	47,5
10. Ukendt:	1	5
I alt:	19	100

Gadenavne:

Byrådet vedtog den 21. april 1952 at benævne vejen Primulavej.

Kilder:

Boligkontoret. Statslånssager. 209. Borgmesterkontoret. Journalsager: Primulavej 1952-1971. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

54. Hånd i Hånd

Oprettet 28. december 1954, på tvangsauktion 9. november 1955.

55. Thorshøj.

Beliggenhed:

Chr. Winthers Vej de ulige numre 13-25 og de lige numre 16-22. Kort s. 66.

Start:

Foreningen købte jorden den 9. september 1959 af Fru Inger Hjort enke efter Hans Christian Jepsen Hjort.

Medlemmerne:

	<i>Antal</i>	<i>%</i>
7. Faglærte arbejdere	2	50
8. Ufaglærte arbejdere:	2	50
I alt:	4	100

Gadenavne:

Byrådet vedtog den 6. november 1950 at benævne vejen i haveselskabet for Chr. Winthers Vej.

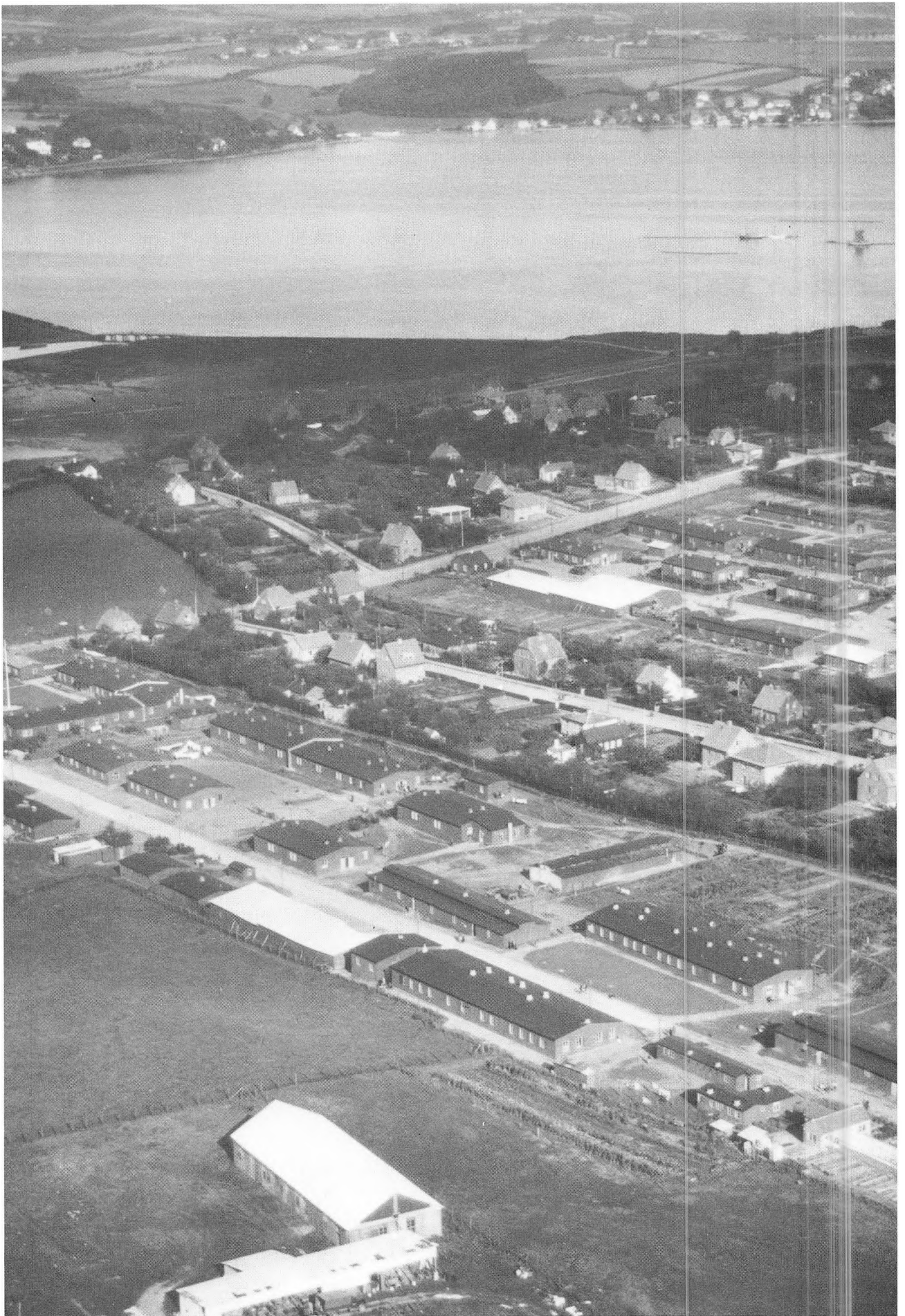
Andet:

Byrådet vedtog den 22. oktober 1962 at bevillige en kaution på 55.000 kr for haveselskabet til kloakering af selskabets grunde. Da udgifterne blev større end forventede, hævede byrådet den 13. januar 1964 dette beløb til 67.800 kr.

Kilder:

Borgmesterkontoret. Journalsager: Chr. Winthers Vej 1957-1971. Byrådsbogen: 6.11.50; 14.10.57; 8.10.62; 22.10.62; 14.10.63; 28.10.63; 13.1.64. Teknisk Forvaltning. Journalsager.

Ud over de ved haveselskaberne angivene kilder, er der anvendt Tingbøgerne 1926ff og Realregisterne til skøde- og panteprotokollerne.

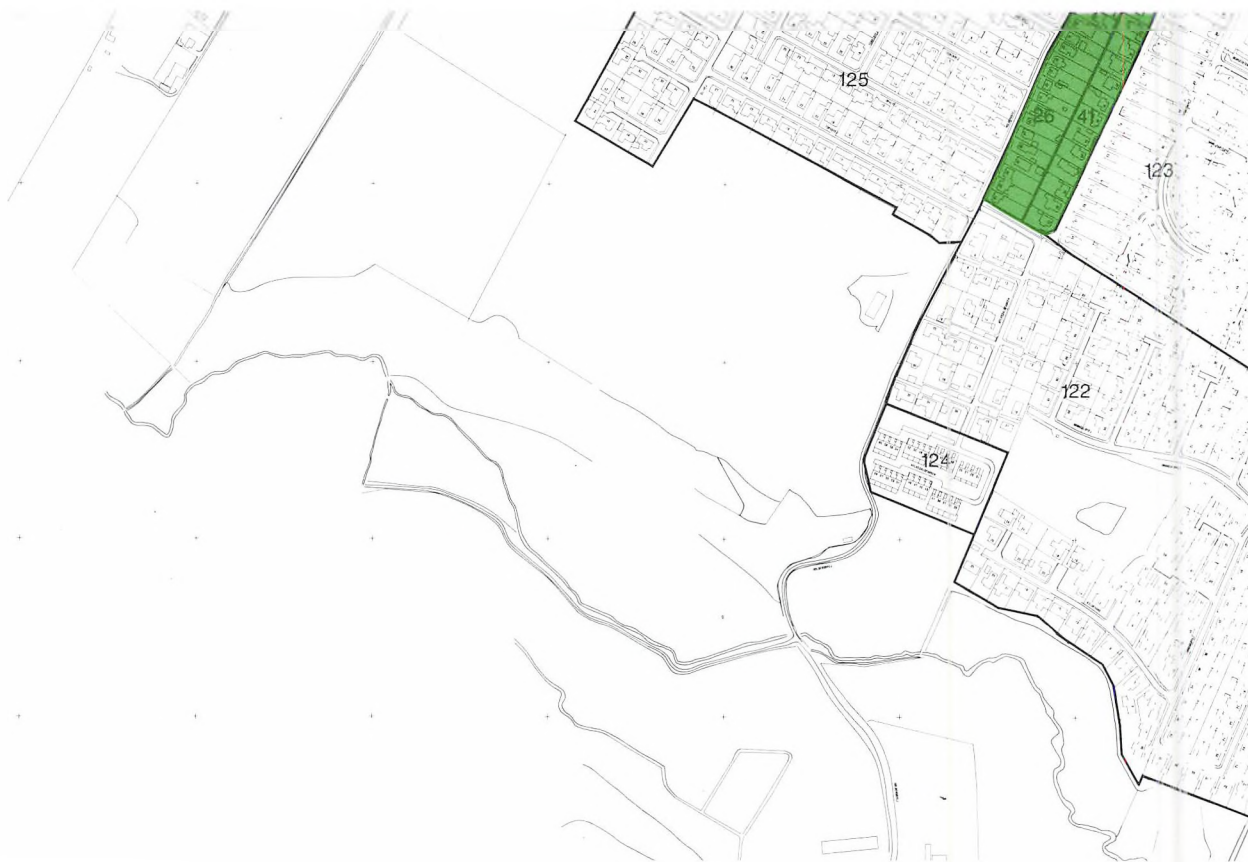
Haveselskaber ved Tvedvej og flygtningelejrene, 1948.

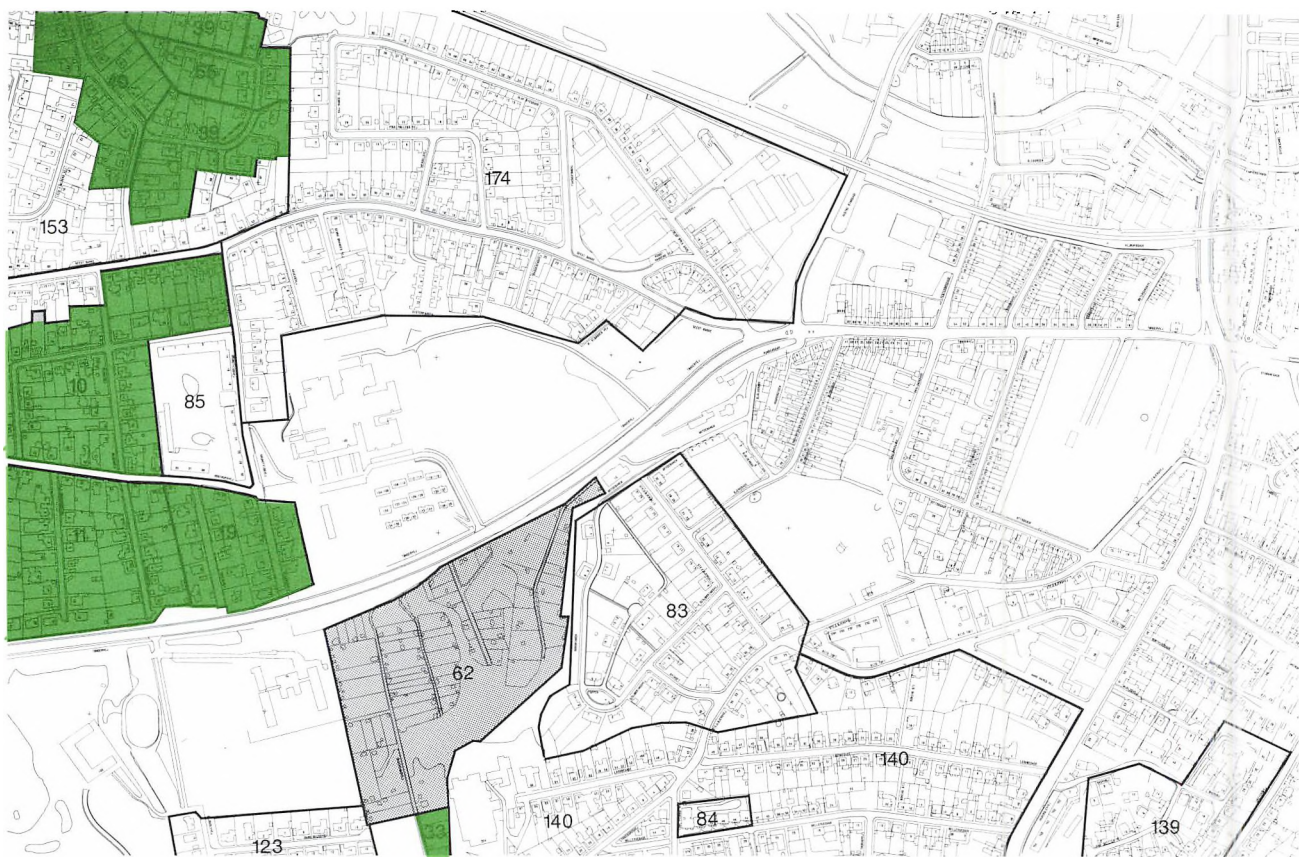
På dette og de følgende kort er haveselskaberne lagt ind på nutidens tekniske grundkort, så man kan se deres placering i forhold til den øvrige bebyggelse i dag (1990-1991). Kortene viser de enkelte grunde og den eksisterende bebyggelse samt gader og veje. Haveselskaberne er angivet med grønt og tallet i det grønne felt henviser til beskrivelsen af de enkelte haveselskaber s. 37-63.

Oplysningerne om haveselskabernes placering er hentet i skøde- og panteprotokollerne og tingbøgerne for de pågældende ejerlav. Kortmaterialet er lavet på grundlag af tekniske grundkort udarbejdet af Kolding Kommunes tekniske forvaltning. Kortene er oprindelig i 1:2000. Disse kan ses på Kolding Stadsarkiv.

På dette kort ses den vestlige del af Seest med Tøndervej i den nederste del af kortet. Tøndervej gennemskæres i vest af Holbergsvej. I den sydvestlige del af kortet ses en del af området omkring den Apostolske Højskole. I området ligger haveselskaberne Bellahøj (35), Enigheden (37), Danevang (32), Vesterlykke (11), Gimle (10) og Søndermarken (26).

Den sydvestlige del af Kolding ved Topasvej, Holbergsvej, Blochsvej, Ingridsvvej og Langagervej. På kortet ses haveselskaberne Søndermarken (26) og Hjortsminde (41).

Den østlige del af Seest med Seest Bakke, Olaf Ryes Gade, Tøndervej og den vestlige del af Kolding med Bredgade og Haderslevvej. På kortet ses haveselskaberne Vesterlykke (11), Gimle (10), Østerlykke (19), Thordal (40), Thorbjerg (39), Thorshøj (55), og Drachmanns Eje (33).

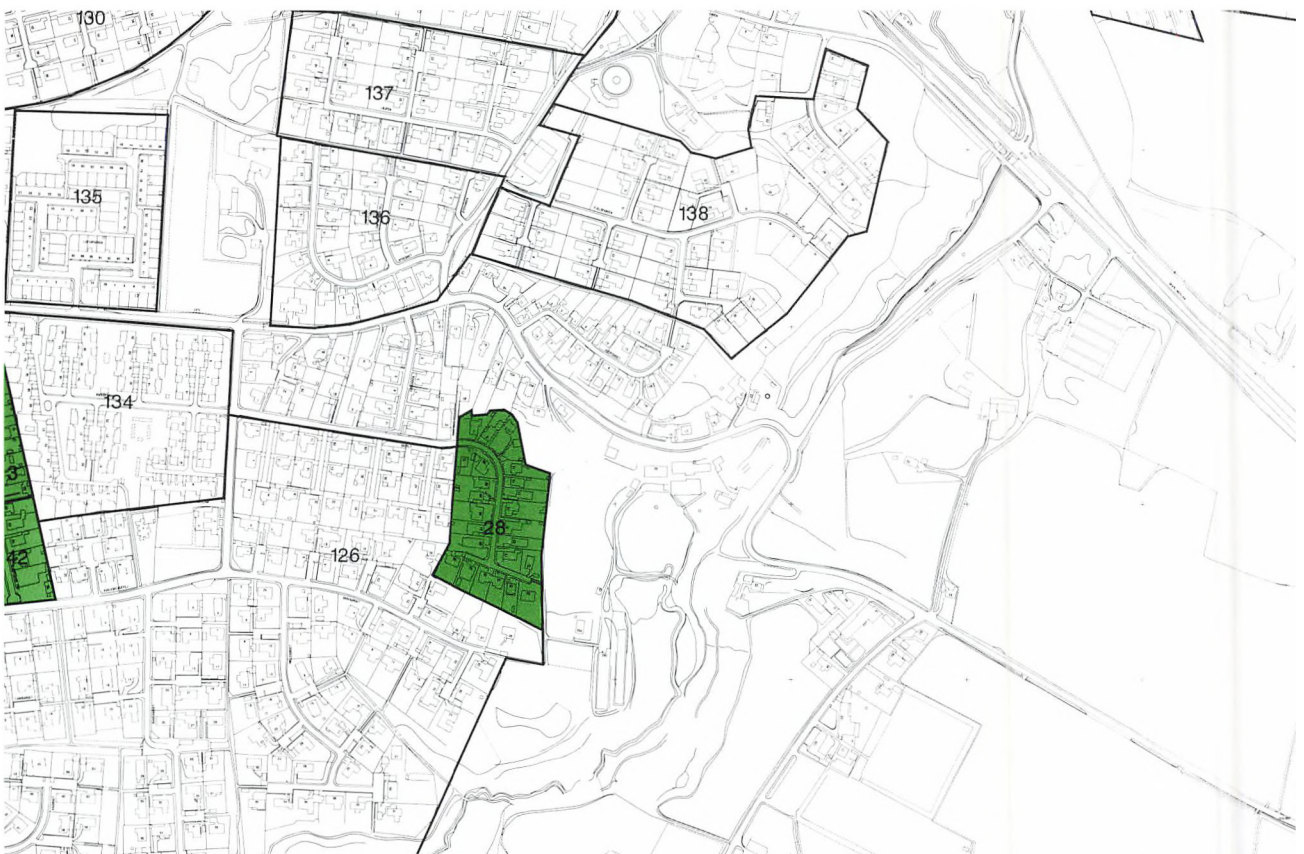
Området vest og nordvest for Slotssøen med Låsbygade, Hospitalsgade, Ndr. Ringvej, Vejlevej, Gøhlmannsvej og Kastanieallé. På kortet ses haveselskaberne Thordal (40), Thorbjerg (39), Låsbytoft (9), Solhøj (34).

Det centrale haveselskabsområde i den sydlige del af Kolding mellem Lykkegårdsvej, Eliassensvej, Mosevej og Haderslevvej. På kortet ses haveselskaberne Bøgelykke (25), Egelykke (23), Sønderhøj (38), Elmelykke (22), Lykkevang (24), Lykkehøj (30), Klostervang (31), Mosevang (50), Munkenborg (51), Iowa (8), Carl Ploug (52), Solvang (5), Lykkebo (17), Drachmanns Eje (33), Ravnsbjerg (4), Sønder Vang (1) og Kongevang (27).

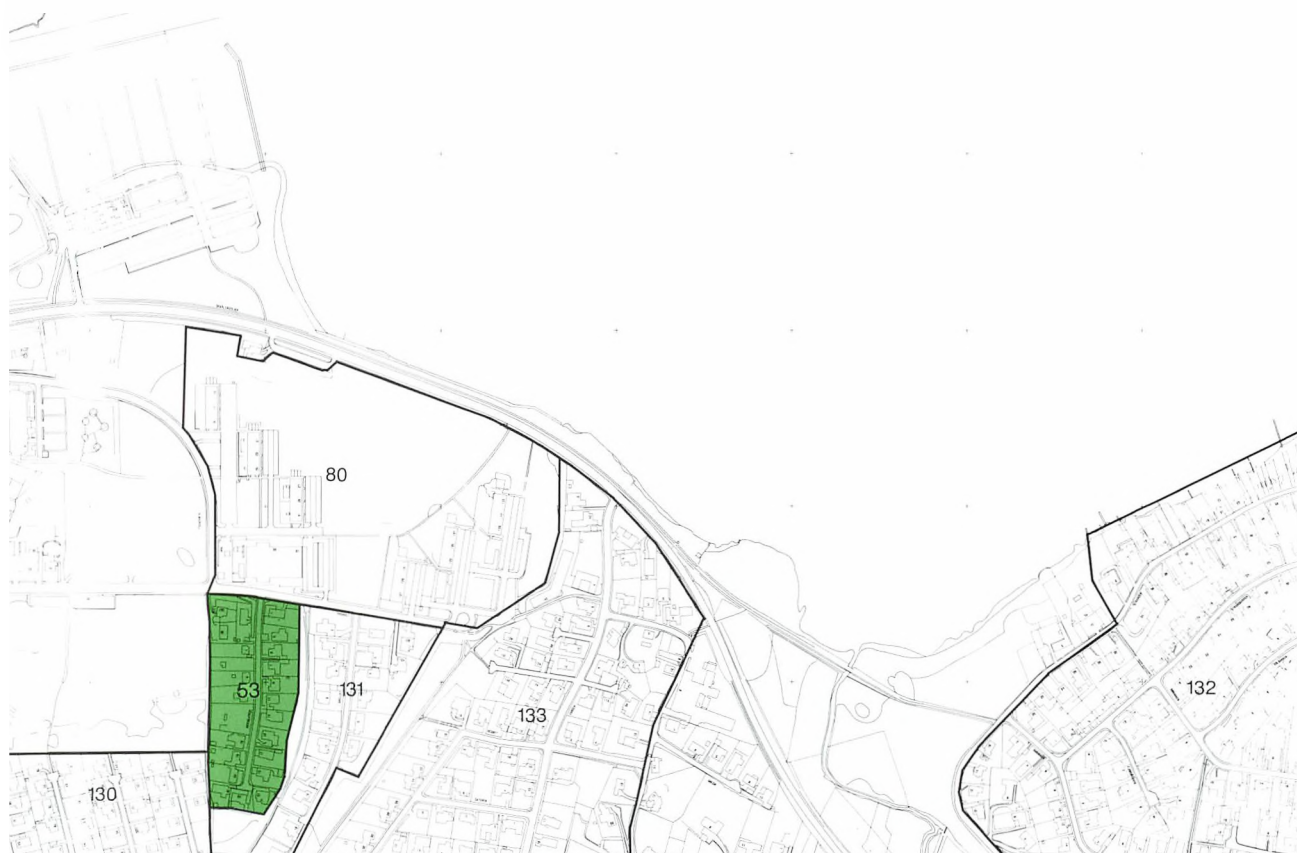
Den sydøstlige del af Kolding med Broagervej, Sdr. Ringvej, Agtrupvej og Christian 4 Vej. På kortet ses haveselskaberne Ravnsbjerg (4), Sønder Vang (1), Kongevang (27), Danevirke (29), Brændkjærhøj (46), Brændkjær Udsigt (21), Brændkjær (47), Frem (12), Højvang (3), Marienlyst (42), Fremtiden (13) og Bakken (20).

Den sydøstlige del af Kolding samt Tved med Agtrupvej, Idyl og Skamlingvejen. På kortet ses haveselskaberne Skovly (28), Marienlyst (42) og Højvang (3).

Den østlige del af Kolding med jernbanen, åen, Østerbrogade, Skamlingvejen, Domhusgade og Tvedvej. På kortet ses haveselskaberne Fremtiden (13), Bakken (20), Højlykke (49), Brunebæk (48), Fjordglimt (2) og Fjordvang (7).

Rebæk og området omkring højhusene. På kortet ses haveselskabet Fjordlykke (53).

Den vestlige del af Kolding med Kolding Å, jernbanen og Stadionvej. På kortet ses haveselskabet Solhøj (34).

Den nordvestlige del af Kolding med Brennerpasset, Bispevænget og Esbjergvej. På kortet ses Solhøj (34).

Den nordlige del af Kolding med Vejlevej, Lærkevej, Dyrehavevej og Kastaniealle. På kortet ses Solhøj (34), Galgehøj (44), Nordhøj (6), Nørrevang (15), Dyrehavebo (45), Belvedere (14) og Munkenborg (51).

Den nordøstlige del af Kolding med Skovvangen, Lærkevej, Gl. Kongevej, Bornholmerkvarteret og Sygehuset. På kortet ses haveselskaberne Belvedere (14) og Flora (36).

Litteraturliste (generelt):

- Bjerre, A.: »Havebyer Ude og Hjemme« i: Gads danske Magasin 1911.
- Blegvad, Jacob & Jørgen Sestoft: »Beton, hus og bolig« u. år.
- Boldsen, F.C.: »Haveboliger i Danmark for de mindre-bemidlede Samfundsklasser«, København 1912.
- Bott, Elizabeth: »Family and Social Networks«, 1957/68.
- Bredsdorff, Peder: »Københavnske Haveboligkvarterer« i: Beretning om Dansk Byplanlaboratoriums Virksomhed 1942, s. 76-85.
- Busk Mikkelsen, Svend: »Om Statslånhuse« i: Arkitekten 1939, s. 101-120.
- Daun, Å.: »Forortsliv. En etnologisk studie av kulturel forandring« Stockholm 1974.
- Dragsbo, Peter: »Mennesker og huse i Aabenraa. Et etnologisk studie af kvartersudviklingen i en nordslavisk købstad 1850-1920«, Esbjerg 1978.
- Dragsbo, Peter: »Byggeforeninger, offentlig byggeri eller almennyttige boliger?« i: Fabrik og bolig 1982, nr. 1, s.31-45.
- Dragsbo, Peter: »Forstæder i Esbjerg 1900-1960«, Esbjerg 1988.
- Dragsbo, Peter: »Den økologiske by – I lidt historisk perspektiv« i: 1066. Tidsskrift for Historisk Forskning 19 årg. 1990, nr. 5-6, s. 18-27.
- Ek, Sven B.: »Nöden i Lund«, Lund 1971/82.
- Firey, Walter: »Käsla och structurens roll i markanvändnings beslut« i: Lindberg, Göran (1971), s. 100-111.
- Hansen, Viggo: »Some characteristics of growing suburban region« i: Geografisk Tidsskrift 59, 1960, s. 214-225.
- Hanssen, Börge: »Österlen« 1952/77.
- Hanssen, Börge: »Ekonomiska och sociala regioner i Simrishamn« i: Simrishamn med omland. Studier i områdets näringsliv, befolkningsrörelser, yrkes- och socialgrupper« 1949, s. 238-268.
- Hanssen, Börge: »Urban Activity, Urban People and Urban Environment in Scandinavian History« i: International Journal of Comparative Sociology 4:2, 1963, s. 243-258.
- Howard, E.: »Garden Cities of Tomorrow« 1902.
- Hvidberg, Ena & Hannelene Toft Jensen: »Vestegnen – fra gartneriland til forstad«, København 1986.
- Hvidberg, Ena & Hannelene Toft Jensen: »Nordvestegnen – fra bondeland til bylandskab«, København 1987.
- Hvidberg, Ena & Hannelene Toft Jensen: »Det anonyme hus« i: Arv og Eje 1987, s. 51-76.
- Hvidberg Ena & Annette Vasström: »Livsrum og livsformer i storbyen« i: Arv og Eje 1987, s. 5-50.
- Jensen, Klint, P.V.: »Bygmesterskolen«, København 1911.
- Jørgensen, Lisbeth Balslev: »Enfamilieshuset. Danmarks Arkitektur« København 1979.
- Lindberg, G. (red): »Urbana processer, studier i social ekologi«, Lund 1971.
- Lindberg, Göran: »Segregationsprocesser« i: Lindberg, Göran (1971), s. 133-155.
- Millech, Knud: »Danske Arkitekturstrømninger 1850-1950«, København 1951.
- Møllegaard, Johannes: »Byens sociale geografi. Studier af Viborg«, SBI 1984.
- Nielsen, August, J.: »50 boligtyper« bd. I-II 1929-1933.
- Nielsen, Hans Peter Svendler: »Bedre Byggeskik« i: Erhvervshistorisk årbog 1979, s. 98-126.
- Nielsen, Harald: »Bygmesterbogen«, København 1931.
- Nygaard, Erik: »Tag over hovedet«, København 1984.
- Poullsson, Gregor (red.): »Svensk stad« bd. I-II, Stockholm 1950-1953.
- Redfield, Robert & Milton Singer: »The cultural role of cities« i: Sennet, Richard (1969), s. 206-233.
- Rygner, H.V.: »Bolignöden i Danske købstæder«, Odense 1919.
- Sennet, R. (red.): »Classic Essays on the Culture of Cities«, New York 1969.
- Simonsen, Kirsten: »Segregationsprocessen i mindre danske købstæder. En analyse af bosætningsmønstre og aktivitetsmuligheder« i: Laboratorium for bebyggelsesgeografi, bygeografi og fysisk planlægning. Rapport nr. 5, 1976, Geografisk Centralinstitut. Københavns Universitet.
- Tybjerg, Jens: »Hjem og Jord« i: Dansk Udsyn 1922, s. 149-163.
- Young, Michael & Peter Willmott: »Family and kinship in East London«, London 1957.
- Warming, K. & Vilhelm Lorenzen: »Dansk arkitektur gennem 20 år. 1892-1912«, København 1912.
- Weber, Max: »The nature of the city« i: Sennet, Richard (1969), s. 23-46.
- Wirth, Louis: »Urbanisme as a way of life« i: Sennet, Richard (1969), s. 143-164.

Litteraturliste

(Om have-selskaberne i Kolding)

- Bollerup, N.J.: »Kolonihaverne i Kolding og deres historie« i: Koldingbogen 1981, s. 44-47.
- Bruun, Georg: »Gadenavnene i Kolding« i: Byrådsbogen 1936/37, s. 7-24.
- Dedenroth-Schou, Birgitte og Poul: »Kolding før og nu - en by i billeder«, Silkeborg 1986.
- Fastrup, Jørgen: »Arbejder i Kolding 1910-1925«, Kolding 1986
- Furdal, Kim: (red.): »Da de 10 blev til 1«, Kolding 1989.
- Furdal, Kim: »Fod under eget bord« i: Fortid og Nutid, hefte 4, 1990, s. 249-267.
- Furdal, Kim: »Vi staar værre end nogensinde før. Opførelsen af det første kommunale boligbyggeri på Stejlbjergvej« i: Fabrik og bolig 1990, nr. 2, s. 3-31.
- Moseholm m. fl. (red.): »Kolding i det tyvende århundrede indtil kommunesammenlægningen i 1970«, Kolding 1978-1982.
- Nielsen, C. & A. Dalskov (red.): »Kolonihavebevægelsen i Danmark samt kolonihave-forbundets udvikling og organisation gennem 25 år«, København 1933, s. 124-127.
- Ravn, Marie: »106-årig byggeforening« i: Koldingbogen 1982, s. 30-34.
- Ulrich, Kay: »Om Indlemmelsen i Kolding Købstad« i: Byrådsbogen 1944/45, s. 7-47.

Trykte kilder

- Boligkommissionen af 1916. Betænkning I-IV. København 1917-1919.
- Kolding Kommune. Byrådsbogen 1933-1980
- Kolding Boligkontor: »Oversigt over Kolding kommunes beboelsesejendomme, der administreres af Boligkontoret«, 1974
- Kolding Avis.
- Kolding Folkeblad.
- Kolding Socialdemokrat.
- Kolding Vejviser 1981.

Utrykte kilder

- Kolding Stadsarkiv:
- Kolding Kommune. Boligkontoret. Statslånssager.
- Kolding Kommune. Borgmesterkontoret. Journalsager.
- Kolding Kommune. Byrådets forhandlingsprotokol.
- Kolding Kommune. Markudvalgets forhandlingsprotokol.
- Kolding Kommune. Teknisk Forvaltning. Byggesager. Realregistre til Skøde- og panteprotokollerne.
- A 3032 Haveselskabet Sønder Vang. Forhandlingsprotokol.
- Kolding Domhus: Tingbøger 1927.

Interview

- Mygind, E., forvalter.
- Petersen, Valdemar, tømrer.

Gadenavneregister

A.L. Johansensvej	41, 52	Junghansvej	51
A.M.G. Friis Vej	33, 39	Kastanieallé	53
Asmus Philipsens Vej	51	Kettingvej	19, 23
Agtrupvej	23, 38, 51	Kildeparken	55
Akacievej	53	Kingosvej	56
Alsvej	19, 50	Kløvervej	37
Anemonevej	37	Kongehusvej	30
Bellahøjvej	54	Krathusvej	31, 39
Bellevuegade	14, 26	Kærmindevej	43
Bjolderupvej	39	Lindeallé	53
Blochsvej	57	Lykkegårdsvej	14, 23, 45, 49
Bogfinkevej	44	Lyngsvej	52
Brandorffsvej	41, 52	Læssøgade	14
Broager	19, 20, 22, 23, 37	Lysbytoft	41
Brorsonsvej	56	Magnolievej	58
Brunebjerg	60	Mogens Eriksensvej	45
Carl Plougs Vej	11, 14, 15, 30, 32, 51, 52, 61, 62	Mosevej	16, 47, 48, 49, 51, 52
Christian 3. Vej	43, 57	Musvitvej	44
Christian 4. Vej	43	Ndr. Ringvej	41
Chr. Winthers Vej	56, 63	Oehlschlægersvej	42
Christen Bergs Vej	30, 41	Peter Helts Sti	16
Christoffer 2. Vej	51, 59	Peter Tofts Vej	45
Dr. Dorotheas Vej	43	Primulavej	62
Drachmannsvej	53	Ravnsbjerg	39
Drosselvej	40, 44	Rektor Bruuns Vej	51
Dyrehavegårdsvej	44	Rylevej	58
Dyrehavevej	40, 44, 58	Røddingvej	19, 23
Edv. Laus Vej	39	Rønneallé	53
Eliassensvej	47, 48, 49	Sankelmarkvej	37
Enevold Sørensens Vej	23, 27, 45, 51	Sct. Knudsvej	23
Erik Glippings Vej	47, 58	Sdr. Kongevej	37, 50
Ewaldsvej	46	Seest Bakke	42
Fabersvej	55	Skovly	50
Fjordvang	40	Snerlevej	22
Frands Sørensens Vej	61	Solsortevej	40, 44
Frederik 2. Vej	38, 57	Solvang	26, 29, 31, 39
Galgebjergvej	53	Spurvevej	44, 58
Gråstenvej	37	Spølrundevej	44, 58
H.C. Andersens Vej	42	Steen Blichers Vej	42
Henrik Rantzaus Vej	38, 57	Storkevej	54
Heibergsvej	46	Sundeved	37
Hertug Abels Vej	23, 51	Svalevej	44
Hestehaven	23	Søndervang	11
Holbergsvej	43	Søren Kjærs Vej	45
Hostrupsvej	42	Taubersvej	39
Ingemannsvej	42	Thurasvej	39
Irisvej	37	Valmuevej	13, 46, 60
Istedvej	29, 37	Vejlevej	61
J.L. Hansens Vej	39	Vifdam	41
Jovavej	18, 27, 41		

Kolding
Kommune

Stadsarkivet